

e-ISSN:2587-2168

IDEA **Studies** journal

2022 Vol 8 Issue 39

International Journal of Disciplines Economics &
Administrative Sciences Studies

IDEA STUDIES Journal

International Journal Of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies

Open Access Refereed E-Journal & Indexed & Publishing / e-ISSN:2587-2168

 ideastudies.com ideastudiesjournal@gmail.com

Vol 8 Issue 39 MARCH 2022

GENERIC / JENERİK

International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies (IDEAStudies) is a **international** and **refereed** e-journal. You can send posts by new member record via the journal web page, and take a part in broadcast and / or arbitration committees. We would like to express our honor to work with you, our esteemed academics. International Journal Of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies (IDEAStudies) publishes original scientific articles, symposium, panel and scientific study outputs. Furthermore, symposium reports can be published, if not published anywhere. However, authors are responsible for any obstacles for their works. International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies (IDEAStudies) has the intellectual property rights of any published material. Anything published in the journal can not be published in anywhere except from the ones which has the permission of the journal. Any judicial, economic and ethical responsibilities of the published materials are under the authors' responsibility. International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies (IDEAStudies) will not accept any responsibility.

International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies (IDEAStudies) dergisi **2015** yılında yayım hayatına başlamış olup, **ULUSLARARASI, HAKEMLİ, ALAN İNDEKSLİ ve E-DERGİ** olarak yayınlanan ve sadece İktisadi ve İdari Bilimler Bünyesinde yer alan çalışmaları yayımlayarak, söz konusu alana katkıda bulunmayı amaçlayan sosyal bilimler dergisidir. IDEAStudies dergisi 16 adet uluslararası indekste taranmaktadır.

JOURNAL ADMINISTRATION / DERGİ YÖNETİMİ		
Editor		
Prof. Dr. H.Seçil FETTAHLIOĞLU		
Disciplines Editor		
Professor Dr. Jean-Marc TROUILLE	Economics	Bradford University
Professor Dr. Ekaete EFRETUEI	Business Administration	Keele University
Professor Dr. Fatos UKAJ	Econometrics	Prishtina University
Professor Dr. Shpresa HOXHA	Labour Economics	Prishtina University
Associate Professor Dr. Beyhan ZABUN	Philosophy	Gazi University
Professor Dr. Dharm BHAWUK	Community Psychology	Hawaii University
Professor Dr. Mieczyslaw W. SOCHA	International Advisory Board	Warsaw University
Professor Dr. Haluk ALKAN	Public Administration	Marmara University
Professor Dr. Nauşabayeva HEKIMOGLU	International Relations	Bitlis Eren University
Professor Dr. Ramazan ERDEM	Healthcare Management	Suleyman Demirel University
Foreign Language Linguist		
Ass.Prof.Dr. Gulsum Vezir Oguz	Istanbul Gelisim University	
Ass.Prof.Dr. Hayriye BILGINER	Kahramanmaraş Sutcu Imam University	
Index Supervisor		
Zahide AKDOĞAN	Kahramanmaraş Sutcu Imam University	
Lawyer		
Lawyer İsmail KARACA	London	
Lawyer Ömer GÖDEOĞLU	Turkey	
ADVISORY BOARD / DANIŞMA KURULU		
Professor Abdullah OKUMUS	Istanbul University / TURKEY	
Professor Ahmet SENGONUL	Cumhuriyet University / TURKEY	
Professor Ali AKSOY	Inonu University / TURKEY	
Professor Ali AZAD	United Arab Emirates University / UNITED ARAB EMIRATES	
Professor Askar CHOUDHURY	Illinois State University, Illinois / USA	
Professor Belkis OZKARA	Afyon Kocatepe University / TURKEY	
Professor Bunyamin AKDEMİR	Inonu University / TURKEY	
Professor Chunxing FAN	Tennessee State University / USA	
Professor Dharm BHAWUK	Hawaii University / HAWAII	
Professor Dragana RADICIC	Lincoln University / UNITED KINGDOM	
Professor Ekaete EFRETUEI	Keele University / UNITED KINGDOM	
Professor Elvira BOLAT	Bournemouth University / UNITED KINGDOM	
Professor Emmy INDRAYANI	Gunadarma University / ENDONEZYA	
Professor Ercan OKTAY	Karamanoglu Mehmetbey University/ TURKEY	
Professor Fatos UKAJ	Prishtina University / KOSOVA	
Professor Fazlı ARSLAN	Istanbul University / TURKEY	
Professor Feyzullah EROGLU	Pamukkale University / TURKEY	
Professor Fusun ÇINAR ALTINTAS	Uludag University / TURKEY	
Professor Gulay BUDAK	Dokuz Eylul University / TURKEY	
Professor Hasan TUTAR	Sakarya Universty / TURKEY	
Professor Himmet KARADAL	Aksaray Universty / TURKEY	

Professor Ipek DEVECI KARAKOC	Dokuz Eylul University / TURKEY
Professor Isidora KOURTI	Regent's University / UNITED KINGDOM
Professor Ismail BAKAN	Kahramanmaraş Sutcu Imam University / TURKEY
Professor Jayesh KUMAR	Indira Gandhi Institute of Development Research / INDIA
Professor Junaid M.SHAIKH	Curtin University of Technology / MALAYSIA
Professor Katia Zhivkova MIHAILOVA	Univ. of National and World Ec. Sofya / BULGARIA
Professor Kayhan TAJEDDINI	Lund University / SWEDEN
Professor Lutfiye OZDEMIR	Inonu University/TURKEY
Professor Mahir FISONOGLU	Cukurova University / TURKEY
Professor Marek GRUSZCZYNSKI	Warsaw School of Economics Warsaw /POLAND
Professor Mbodja MOUGOUE	Wayne State University / USA
Professor Mehdi TEHRANI	Columbus State University / USA
Professor Mevlüt KARAKAYA	Gazi University / TURKEY
Professor Mieczysław W. SOCHA	Warsaw University / POLAND
Professor Milind SATHYE	University of Canberra / AUSTRALIA
Professor Mohga BASSIM	Buckingham University / UNITED KINGDOM
Professor Mustafa PAKSOY	Kilis 7 Aralık University / TURKEY
Professor Nalan AKDOĞAN	Baskent University/TURKEY
Professor Nor Asiah ABDULLAH	Multimedia University / MALAYSIA
Professor Partha SARKAR	The University of Burdwan / INDIA
Professor Pinar SURAL OZER	Dokuz Eylul University / TURKEY
Professor Recep KOK	Dokuz Eylul University / TURKEY
Professor Sabahat BAYRAK KOK	Pamukkale University / TURKEY
Professor Semra GUNEY	Hacettepe University / TURKEY
Professor Serap CABUK	Cukurova University / TURKEY
Professor Sharon THACH	Tennessee State University / USA
Professor Singh MANJARI	Indian Institute of Management / INDIA
Professor Steve LETZA	Bournemouth University / UNITED KINGDOM
Professor Ugur YOZGAT	Marmara University / TURKEY
Professor Vaidas LUKOSIUS	Tennessee State University / USA
Professor Ymer HAVOLLI	Prishtina University / KOSOVA
Professor Yu-Feng LEE	New Mexico State University / USA
Professor Yusuf KARAKILÇIK	Inonu University / TURKEY
PUBLICATION BOARD / YAYIN KURULU	
Professor Adnan CELIK	Selcuk University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Ali APALI	Mehmet Akif Ersoy University / TURKEY
Associate Professor Dr. Ali BAYRAKDAROGLU	Muğla Sıtkı Koçman University / TURKEY
Associate Professor Dr. Ali Cuneyt CETIN	Akdeniz University / TURKEY
Professor Ali OZDEMIR	Dokuz Eylul University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Alper TAZAGUL	Kafkas University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Aykut EKİYOR	Gazi University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Aykut SARKGUNESI	Bulent Ecevit University / TURKEY
Assoc. Professor Dr. Ayşe Nazlı AYYILDIZ UNNU	Ege University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Baris AYTEKIN	Kırklareli University / TURKEY
Assist. Prof. Dr.Burcu Ozge OZASLAN CALISKAN	Istanbul University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Burhanettin COSKUN	Osmaniye Korkut Ata University / TURKEY
Assistant Professor Dr.Bilal SOLAK	Sirnak University / TURKEY
Associate Professor Dr. Birol MERCAN	Necmettin Erbakan University/ TURKEY
Associate Prof. Dr. Bulent OZ	Osmaniye Korkut Ata University / TURKEY
Professor Cetin BEDESTENCI	Çag University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Deniz AKGUL	Ahi Evran University / TURKEY
Assistant Professor Dr.Dilek PENPECE	Science and Technology University / TURKEY
Associate Professor Dr. Duygu KIZILDAG	Izmir Democracy University / TURKEY
Associate Professor Dr. Dundar KOK	Pamukkale University / TURKEY
Associate Professor Dr. Emel BAHAR	Mersin University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Elif SIMSEK OZKAN	Erciyes University / TURKEY
Professor Esin KUHEYLAN	Dokuz Eylul University / TURKEY
Assist. Professor Dr.Evrin MAYATURK AKYOL	Izmir Katip Celebi University / TURKEY
Assist. Professor Dr. Fatma Nur YORGANCILAR	Selcuk University / TURKEY
Associate Professor Dr. Fahri TURK	Trakya University / TURKEY
Associate Professor Dr. Fikret SOYER	Sakarya University / TURKEY
Assistant Professor Funda BAYRAKDAROĞLU	Muğla Sıtkı Koçman University / TURKEY
Professor Gonul BUDAK	Dokuz Eylul University / TURKEY
Associate Professor Dr. Gul KAYALIDERE	Calal Bayar University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Gul Tugba DAGCI	Yalova University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Gulsen GERSIL	Calal Bayar University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Gulsum Vezir OGUZ	İstanbul Gelisim University / TURKEY

Associate Professor Dr. Haluk DUMAN	Aksaray University / TURKEY
Associate Professor Dr. Hasan GÜL	Ondokuz Mayıs University/ TURKEY
Associate Professor Dr. Hatice Hicret ÖZKOC	Mugla Sıtkı Kocaman University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Hayriye SENGUN	Bayburt University / TURKEY
Associate Prof. Dr. Koray KAYALIDERE	Calal Bayar University / TURKEY
Associate Professor Dr.Mehmet INCE	Mersin University / TURKEY
Associate Professor Dr. Mehmet Ferhat ÖZBEK	Gumushane University / TURKEY
Associate Professor Dr. Melih ÖZCALIK	Calal Bayar University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Muhammed SAYGIN	Mersin University / TURKEY
Associate Professor Dr. Mustafa AY	Selcuk University / TURKEY
Associate Professor Dr. Mustafa Fedai CAVUS	Osmaniye Korkut Ata University / TURKEY
Professor Mustafa TASLIYAN	Kahramanmaraş Sutcu Imam University / TURKEY
Associate Professor Dr. Morsheda HASSAN	Grambling State University / USA
Associate Professor Dr. Namik Kemal ŞAHBAZ	Mersin University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Nazan SAHBAZ KILINC	Kirikkale University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Nicolin AGALLIJA	Bayburt University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Noyan AYDIN	Dumlupınar University / TURKEY
Associate Professor Dr. Nuran AKSIT ASIK	Balikesir University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Nurullah KAYA	Bayburt University / TURKEY
Associate Professor Dr. Nuri BALTACI	Gumushane University / TURKEY
Associate Professor Dr. Okyay UCAN	Nigde Omer Halisdemir University /TURKEY
Associate Professor Dr. Olca SURGEVIL	Dokuz Eylul University / TURKEY
Associate Prof.Dr. Orhan ERCAN	Kahramanmaraş Sutcu Imam University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Ozlem YASAR UGURLU	Gaziantep University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Sahin CETINKAYA	Usak University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Sara ONUR	Kirikkale University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Selcen KÖK	Kahramanmaraş Sutcu Imam University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Serkan KEKEVI	Gaziosmanpaşa University / TURKEY
Assistant Professor Dr. S. Mustafa ERSUNGUR	Ataturk University / TURKEY
Professor Tahir AKGEMCI	Selcuk University / TURKEY
Associate Professor Dr. Zubeyir TURAN	Omer Halisdemir University / TURKEY
INTERNATIONAL REPRESENTATIVE / ULUSLARARASI TEMSİLCİLER	
Professor Askar CHOUDHURY	Illinois State University, Illinois / USA
Professor Chunxing FAN	Tennessee State University / USA
Professor Dharm BHAWUK	Hawaii University / HAWAII
Professor Dragana RADICIC	Bournemouth University / UNITED KINGDOM
Professor Ekaete EFRETUEI	Keele University / UNITED KINGDOM
Professor Elvira BOLAT	Bournemouth University / UNITED KINGDOM
Professor Emmy INDRAYANI	Gunadarma University / ENDONEZYA
Professor Fatos UKAJ	Prishtina University / KOSOVA
Professor Isidora KOURTI	Regent's University / UNITED KINGDOM
Professor Jean-Marc TROUILLE	Bradford University / UNITED KINGDOM
Professor Jayesh KUMAR	Indira Gandhi Institute of Development Research / INDIA
Professor Junaid M.SHAIKH	Curtin University of Technology / MALAYSIA
Professor Katia Zhivkova MIHAILOVA	University of National and World Economic Sofya/BULGARIA
Professor Kayhan TAJEDDINI	Lund University / SWEDEN
Professor Marek GRUSZCZYNSKI	Warsaw School of Economics Warsaw /POLAND
Professor Mbodja MOUGOUÉ	Wayne State University / USA
Professor Mehdi TEHRANI	Columbus State University / USA
Professor Mieczysław W. SOCHA	University of Warsaw / POLAND
Professor Mohga BASSIM	University of Buckingham / UNITED KINGDOM
Professor Nor Asiah ABDULLAH	Multimedia University / MALAYSIA
Professor Partha SARKAR	University of Burdwan / INDIA
Professor Sharon THACH	Tennessee State University / USA
Professor Singh MANJARI	Indian Institute of Management / INDIA
Professor Shpresa HOXHA	Prishtina University / KOSOVA
Professor Singh MANJARI	Indian Institute of Management / INDIA
Professor Steve LETZA	Bournemouth University / UNITED KINGDOM
Professor Vaidas LUKOSIUS	Tennessee State University / USA
Professor Ymer HAVOLLI	Prishtina University / KOSOVA
Professor Yu-Feng LEE	New Mexico State University / USA

INDEXED / LISTED / TARANAN İNDEKSLER

	Science Library Index
	SOBIAD Atıf Dizini
	Scientific Indexing Services (SIS)
	Eurasian Scientific Journal Index (ESJI)
	International Index Copernicus
	Cite Factor Academic Scientific Journals
	ResearchBible (Academic Resource Index)
	Directory of Research Journals Indexing (DRJI)
	Scientific World Index (SCIWIN)
	Directory of Indexing and Impact Factor (DIIF)
	Root Society for Indexing and Impact Factor Service
	Society of Economics and Development
	Advanced Science INDEX
	Social Science Research Network (SSRN)
	infoBase index
	General Impact Factor

OPEN ACCESS

IDEA STUDIES Journal

International Journal Of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies

Open Access Refereed E-Journal & Indexed & Puplicing / e-ISSN:2587-2168

 ideastudies.com ideastudiesjournal@gmail.com

Vol 8 Issue 39 MARCH 2022

FROM THE EDITOR / EDİTORDEN

Bilim dünyasının değerli insanları,

International Journal Of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies (IDEAStudies) Dergisi, 2015 yılında yayın hayatına başlamış olup, uluslararası, hakemli ve yalnızca İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ anabilim dallarına ait çalışmaları yayınlayan e-dergidir.

Yayın hayatına başlamasından bu yana IDEAStudies ailesi içinde yer alan ve emeklerini esirgemeyen dergi yönetim kurulundaki değerli hocalarımıza, yurt içi ve yurtdışında görev yapan danışma, yayın ve hakem kurullarımızda yer alarak uzmanlık alanları ile bizlere katkı sağlayan çok değerli hocalarımıza sonsuz teşekkürü bir borç biliriz.

Kurulduğu günden bu yana IDEAStudies ailesi olarak, akademisyen hocalarımızla birlikte çalışmanın gurunu yaşamaktayız. Şu ana kadar IDEAStudies ailesi içerisinde yer almamış, ama yer almak isteyen siz değerli hocalarımızı yayın kurulu, danışma kurulu, hakem kurulu ve yazar olarak yanımızda görmek bizlere daha da güç katacaktır.

Bu açıdan IDEAStudies dergisi olarak bizlere vereceğiniz her türlü destekten dolayı teşekkür eder, saygılar sunarız.

Prof.Dr. H.Seçil FETTAHLIOĞLU

English

International Journal Of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies (IDEAStudies), began its publication in 2015. IDEAJOURNAL is an international, refereed fervent and online journal, that publishes academic studies in the field of economic and administrative sciences.

We would like to thank you for your support to our advisory board, editorial board and arbitration board. We are also grateful to the scientists who share your study with us.

We are aware of the fact that we will be guided by stronger steps in the field of social sciences with the support you will give us in the future. For this reason, we are honored to see you in our broadcast, consultation or referee boards.

We would like to thank you for all the support you give in this way we are trying to become a social platform, and I offer respects.

Prof.Dr. H.Seçil FETTAHLIOĞLU

IDEA STUDIES Journal

International Journal Of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies

Open Access Refereed E-Journal & Indexed & Publishing / e-ISSN:2587-2168

 ideastudies.com ideastudiesjournal@gmail.com

Vol 8 Issue 39 MARCH 2022

CONTENT / İÇİNDEKİLER

<u>Funda CİVEK; Gürkan ULUSOY & Esra ÖZKAHVECİ</u> Mitolojik Temelli Lüks Markalarda Snob (Züppe) Etkisinin Kavramsal Açından Değerlendirilmesi Conceptual Evaluation Of The Snobbish Effect In Mythologically Based Luxury Brands	212-222
<u>Yeliz AKINCI & Mehmet YILMAZ</u> Okul Yöneticilerinin İş Birlikçi Davranışları Collaborative Behaviors Of School Managers	223-230
<u>Büşra KUTLUCA</u> Bir Katılım Aracı Olarak Kent Konseylerine İlişkin Bir Değerlendirme An Assessment Regarding City Councils As A Participant Instrument	231-239
<u>İsmet KOCAMAZ; Emrah KILIC; Gökhan BAK; Yunus Emre ÖZDEMİR; Ayhan SARIKOÇ & İnavet SARIKOÇ</u> Alternatif Tıp Tedavisi Görmüş Olan Hastaların Alternatif Tıp Kavramına Metaforik Bakış Açılıarı Metaphorical Perspectives Of Patients Who Have Received Alternative Medicine Treatment To The Concept Of Alternative Medicine	240-245
<u>Gökhan ABA; Sirin ÖZKAN; Arzu TASDELEN KARCKAY & Fatma COBANOĞLU</u> The Relationship Between Job And Career Satisfaction Among Healthcare Workers: The Mediating Effect Of Work-Family Conflict	246-254
<u>Mustafa TAŞLIYAN & Ömer İhsan YILMAZ</u> Endüstri 4.0 ve Bileşenlerinin İşletmeler Açısından Genel Sonuçları General Results of Industry 4.0 and Its Components for Businesses	255-262
<u>Filiz KUTLUAY TUTAR; Emine FIRAT & Didem BALKAYA</u> Türkiye’de Yolsuzluk ve Ekonomik Büyüme Üzerine Bir İnceleme: 1995-2020 Zaman Serisi Analizi A Study on Corruption And Economic Growth In Turkey: 1995-2020 Time Series Analysis	263-272

e-ISSN:2587-2168

International Journal of
Disciplines Economics &
Administrative Sciences
Studies (IDEASTUDIES
Journal)Vol: 8 Issue: 39
Year: 2022
pp 212-222

Article ID

57920

Arrival

08 January 2022

Published

28 March 2022

Doi Number

10.26728/ideas.57920

How to Cite This Article

Civek, F.; Ulusoy, G. &
Özkahveci, E. (2022)."Mitolojik Temelli Lüks
Markalarda Snob

(Züppe) Etkisinin

Kavramsal Açından

Değerlendirilmesi",

International Journal of

Disciplines Economics &

Administrative Sciences

Studies, (e-ISSN:2587-

2168), Vol:8, Issue:39;

pp:212-222

International Journal of
Disciplines Economics &

Administrative Sciences

Studies is licensed under

a Creative Commons

Attribution-

NonCommercial 4.0

International License.

Mitolojik Temelli Lüks Markalarda Snob (Züppe) Etkisinin Kavramsal Açından Değerlendirilmesi

Conceptual Evaluation Of The Snobbish Effect In Mythologically Based Luxury Brands

Funda CİVEK¹ Gürkan ULUSOY² Esra ÖZKAHVECİ³

¹ Doktora Öğrencisi, Hitit Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Entitüsü, İşletme Bölümü, Çorum/Türkiye (Corresponding Author)

² Doktora Öğrencisi, Hitit Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Entitüsü, İşletme Bölümü, Çorum/Türkiye

³ Doktora Öğrencisi, Hitit Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Entitüsü, İşletme Bölümü, Çorum/Türkiye

ÖZET

İnsanoğlu tarih boyunca anlamlandıramadığı, korktuğu ya da üstesinden gelemediği durumları mitolojik imgelerle ilişkilendirerek hareket etmiş ve bu eyleminde de tüketme olgusunu yaşamın odağına yerleştirmiştir. Bu mitolojik esintilere günümüzde de çeşitli şekillerde yer verilerek, tüketim ekonomisinde varlığı sürdürülmektedir. Kısacası geçmişin mitolojik ritüeli günümüz tüketim ritüeli ile makyajlanmaktadır. Mitolojik ritüel, özellikle lüks markalar tarafından logo hikayelerinde tercih edilmektedir. Bu mitolojik imge sayesinde markalar, tüketicilere kendilerini özel hissettirerek, kendi markalarını kullanmaya teşvik etmektedirler. Tüketiciler ise özel hissettirilme sayesinde diğer tüketicilerden 'farklılaşma' isteğine bürünmektedir. Bireyi bireyden ayıran bu farklılaşma duygusunda köprü görevini ise lüks markalı ürünler sunan işletmeler üstlenmektedir. Çünkü tüketici zihninde, lüks markalı ürünler sayesinde diğer tüketicilerden farklılaşarak kendini özel ve ulaşılamaz hissedebilecektir. Bu perspektifte çalışmanın amacı, mitolojik temelli lüks markalar üzerinde snob etkisinin (farklılaşma) belirlenmesidir. Lüks markalar kapsamında ise örnek olarak Volvo ve Versace markaları seçilmiştir. Araştırmanın amacı çerçevesinde ulusal ve uluslararası literatür taraması yapılmıştır. Akabinde ilgili kavramlar detaylı bir şekilde teorik olarak açıklanmıştır. Çalışmanın sonuç bölümünde ise, araştırma ile ilgili ulusal ve uluslararası yazın referans alınarak, ulusal literatüre teorik bir bakış açısı sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mitoloji, Snob Etkisi, Lüks Markalar.

ABSTRACT

Throughout history, human beings have acted by associating the situations that they cannot make sense of, fear or overcome with mythological images, and in this action, they have placed the phenomenon of consumption at the center of life. These mythological inspirations are still present in the consumption economy by giving place to them in various ways today. In short, the mythological ritual of the past is made up by today's consumption ritual. The mythological ritual is especially preferred by luxury brands in their logo stories. Thanks to this mythological image, brands encourage consumers to use their own brands by making them feel special. Consumers, on the other hand, have the desire to 'differentiate' from other consumers by making them feel special. In this sense of differentiation that separates the individual from the individual, businesses that offer luxury branded products undertake the role of bridge. Because, in the mind of the consumer, he will be able to feel special and inaccessible by being different from other consumers thanks to luxury branded products. In this perspective, the aim of the study is to determine the snobbish effect (differentiation) on mythologically based luxury brands. Within the scope of luxury brands, Volvo and Versace brands were chosen as examples. Within the framework of the purpose of the research, national and international literature review was conducted. Afterwards, the related concepts are explained in detail theoretically. In the conclusion part of the study, a theoretical perspective is presented to the national literature, with reference to the national and international literature related to the research.

Key words: Mythology, The Snob Effect, Luxury Brands

1. GİRİŞ

Tüketim canlıların ortak eylemidir. İnsanlar, tüketim eylemini bilişsel olarak anlamlandırabilmesi yönüyle diğer canlılardan ayrılmaktadır. Çünkü tüketim; ihtiyaç, kullanım ve değerlendirme aşamaları bağlamında bilişsel aksiyonların etkisi altında gerçekleşmektedir. İnsanların kararlarını etkileyen pek çok uyarıcı faktör bulunmaktadır. Pazarlama disiplini bu faktörleri tüketici davranışları başlığı altında kategorize etmektedir. Demografik, ekonomik, sosyal, kültürel, psikolojik ve durumsal faktörler içsel ve dışsal uyaranlara reaksiyonlar geliştirmesi yönüyle tüketici davranışlarını etkileyebilmektedir.

Kültür, bir topluluğu 'toplum'a dönüştürmeyi sağlayan, insanlar tarafından oluşturulan ve paylaşılan unsurların tümüdür. Değerler, gelenekler, inanç sistemleri, ritüeller, mitolojik inanışlar kültürü oluşturan ve etkileyen önemli unsurlardır. Mitoloji yerel inanışları ve düşünceleri nesiller boyunca aktarabilme gücüne sahip olması yönüyle kültürü etkileyen ve aktarılmasını sağlayan önemli faktörlerdendir. Pazarlama profesyonelleri markalarının başarısı ve tüketici zihninde önemli bir yere konumlandırılması için önemli çalışmalar

yapmaktadır. Özellikle lüks markalar, tarihsel süreçte öne çıkan bazı mitolojik varlıkların sembolleri ya da isimlerini pazarlama iletişimi çalışmalarında kullanmaktadır. Lüks markalar mitolojik unsurları kullanarak markalarına soyut bir anlam katmakta ve hedef kitleleri bağlamında özelleştirmektedir. Bu spesifik yaklaşım tüketimdeki yeni bir boyutu sembolize etmektedir. Zira tüketiciler tercih ettikleri soyut ve somut ürünler ile diğer tüketicilerden farklı olmayı; ayrışmayı arzulamaktadır. Snob etkisi (Züppe Etkisi) kavramı da buradan doğmuştur. Tüketiciler özellikle lüks markalı ürünleri tercih ederek tüketim davranışında diğerlerinden farklılaşmaktadır. Lüks markalı mallar ise bazı mitolojik sembol ya da isimleri markalarında kullanarak tüketicilerini etkilemeyi amaçlamaktadır.

Çalışma ile mitolojik temelli lüks markalar üzerinde ki snob etkisinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Lüks markalar kapsamında ise örnek olarak Volvo ve Versace markaları seçilmiştir. Amaç doğrultusunda çalışmada, mitoloji ve snob etkisi kavramları teorik açıdan açıklanarak, bu iki kavram arasındaki ilişki ifade edilmiş ve ilgili ulusal ve uluslararası literatür taramasına yer verilmiştir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın bu bölümünde davranışsal ekonomi, snob etkisi ve mitoloji kavramları açıklanarak, ilgili kavramlar temelinde ulusal ve uluslararası literatür taramasına yer verilmektedir.

2.1. Davranışsal Ekonomi Ve Snob Etkisi (Züppe Etkisi)

Davranışsal ekonomideki fikirlerin çoğu bir asırlık dolambaçlı yoldan sonra neoklasik iktisadın köklerine geri dönmektedir. İktisat ayrı bir çalışma alanı olarak ilk tanımlandığında, psikoloji bir disiplin olarak mevcut olmadığı için birçok ekonomist, zamanlarının psikologları olarak öne çıkmıştır. En çok 'Görünmez El' kavramı ve 'Ulusların Zenginliği' ile tanınan Adam Smith, 1759 yılında yayımlanan ve diğer çalışmalarına kıyasla daha az bilinen bir kitap olan 'Ahlaki Duygular Kuramı'nda, davranışsal iktisadı ilk olarak ele alarak, pek çok varsayım ileri sürmüştür. Kitap, davranışsal ekonomideki güncel gelişmeleri önceden haber veren insan psikolojisi hakkında içgörülerle dolup taşmaktadır. Örneğin, "Daha iyiden daha kötüye düştüğümüzde çekilen acı, daha kötüden daha iyiye yükselirken aldığımız zevkten daha çoktur" şeklinde bir ifadeden bahsederek, davranışsal ekonomi teorilerinden biri olan 'Beklenti Teorisi'nin temel bulgularından bir tanesi olan 'kayıptan kaçınma' kavramını vurgulamıştır (Camerer ve Loewenstein, 2003, s. 4).

İlerleyen yıllarda Herbert Simon 'sınırlı rasyonellik' kavramını ileri sürerek, bireylerde karar alma sürecindeki belirsizliği ilk vurgulayan isimlerden biri olmuştur. Simon, mükemmel rasyonelliği kabul etmenin, insanı bir bilgisayar ile eş tutmak olduğunu ifade ederek, bireyin sahip olduğu bilgiyi işleme kapasitesinin ve bilgi düzeyinin sınırlı olması sebebiyle kişilerin ancak sınırlı rasyonel olabileceklerini iddia etmiştir (Simon, 1955, s. 114).

Kahneman ve Tversky tarafından kaleme alınarak 1979 yılında yayımlanan "Beklenti Teorisi: Risk Altında Karar Verme Analizi" başlıklı çalışma, davranışsal ekonominin temellerini güçlendirmiş ve diğer çalışmalara önemli bir referans olmuştur. Çalışmada, riskli beklentiler arasındaki seçimlerin, fayda teorisinin temel ilkeleriyle tutarsız olan çeşitli yaygın etkiler sergilediği ifade edilmektedir. Özellikle, insanlar kesin olarak elde edilen sonuçlarla karşılaştığında yalnızca olası olan sonuçları hafife almaktadır. Kesinlik etkisi ve kayıptan kaçınma olarak adlandırılan bu eğilim, kesin kazançlar içeren seçimlerde riskten kaçınmaya ve kesin kayıplar içeren seçeneklerde de risk aramaya katkıda bulunduğu iddia edilmektedir. Buna ek olarak, insanların genellikle, tüm potansiyel müşteriler tarafından paylaşılan bileşenleri göz önünde bulundurduğu ve aynı seçim farklı şekillerde sunulduğunda tutarsız tercihlere yol açtığı yapılan deneyler sonucunda görülmüş ve bu durum izolasyon (çerçeveleme) etkisi olarak adlandırılmıştır (Kahneman ve Tversky, 1979, s. 263). Ayrıca yapmış olduğu araştırmalar ile davranışsal ekonomi alanına önemli katkılar sunan Thaler ve Sunstein, "Dürtme" kitabı ile 2017 Nobel Ekonomi Ödülü'ne layık görülmüştür. Kitapta insanların bir ekonomik ajan olduğu ve ekonomik modellerin de bu durumun farkına vararak, ekonomik ajanlar ile iş birliği yapması gerektiğinin altı çizilmiş ve ekonomi biliminin psikoloji ve sosyoloji ile ilişkisi bir kez daha vurgulanmıştır.

Her geçen yıl üzerine eklenerek hakkında daha fazla bilgiye sahip olunan davranışsal ekonomi, insanların sürekli olarak zihinsel kısayolları nasıl kullandığını ve belirli sonuçlara yöneldiğini vurgular. Ayrıca, insanın bilgiyi işlerken kullandığı basitleştirici teknikleri ve karar verme şeklini anlamaya çalışan davranışsal ekonomi, insanların nasıl davrandığına dair genellemeler ve tahminler de yapmaya çalışır. Davranışsal ekonomi, bireylerin istikrarlı tercihlere sahip olduğunu ve karar vermek için bilgiyi etkili bir şekilde işleyebileceğini varsayma eğiliminde olan geleneksel ekonomi teorisine daha fazla nüans ekler. Bununla birlikte, geleneksel ekonomiden farklı olarak davranışsal ekonomi, tahminlerini daha gerçekçi bir insan yargısına dayandırmak için psikolojiden ve daha az ölçüde sosyal bilimlerden yararlanır (Diamond., 2012, s. 17).

Nöro-bilim(sinirbilim) ve zihinsel psikoloji alanında yapılan çalışmalar insan aklının ve insan beyninin nasıl çalıştığını ortaya koymaktadır. Zihinsel psikoloji ve nöro-bilim alanındaki çalışmalardan davranışsal ekonomi alanında çalışan araştırmacıların geniş biçimde yararlanması, karar ve seçimlerin ne derece rasyonel gerçekleştiğini görmeye imkan sunmaktadır. Karmaşık bir işlem yeteneğine sahip insan beyni bazen çok akıllıca bazen de çok aptalca kararlar alabilmektedir. Bu durum, insanın bir tarafta muazzam bir akıl ile alınan karar ve tercihler, diğer tarafta bir o kadar budalaca veya aptalca davranışlar sergilemesine neden olan otonom ve rasyonel sistem olarak açıklanan iki farklı düşünsel sistemin etkisi altında bulunması ile açıklanmaktadır. Rasyonel sistem, planlı ve bilinçli bir şekilde hareket ederken, otonom sistem ise içgüdü temelli ve hızlı hareket etmektedir (Aktan, 2018, s. 348-349).

Bireylerin otonom sistem temelli hareket etmesi diğer bir ifade ile rasyonaliteden uzaklaşarak duyguları çerçevesinde davranışlar sergilemesi davranışsal ekonomi literatüründe bilişsel önyargılar olarak tanımlanmaktadır. Pek çok bilişsel önyargılardan bir tanesi olan züppe etkisi (snob effect) bireyin başkalarında olan ürünü kullanmaktan vazgeçmesi ve başka bir lüks mala yönelmesi şeklinde ifade edilebilir.

Lüks tüketim güdeleri ile ilgili olarak, mevcut araştırmalar, davranışların kişiler arası etkilere karşı duyarlılıklarına bağlı olarak farklı insanlar arasında değiştiğini göstermiştir. Bu duyarlılıklar, züppelik ve dikkat çekme gibi kişilerarası yönler, hazcılık ve mükemmeliyetçilik ve durumsal koşullar (örn, ekonomik, toplumsal ve politik faktörler) olarak sıralanabilmektedir. Sembolik özellikler nedeniyle lüks ürünler diğer tüketicilere bağlılık veya onlardan farklılaşma duygusu oluşturabilir. Kişilerde farklılaşma içgüdüğü ise züppe etkisini tetiklemekte ve lüks ürünlere karşı olumlu bir tutum sergilemesine neden olmaktadır. Bu bilişsel önyargıya sahip bireylerde lüks, herhangi bir temel faydası olmayan züppe bir aksesuar olarak değil, hayatın değerli ve keyifli bir parçası olarak görülür (Wiedmann, Hennings ve Siebels, 2009, s. 627-637).

Züppe etkisi ile bir tüketim malına olan talebin, başkalarının da aynı malı tüketmesi veya diğerlerinin o maldan tüketimini artırması nedeniyle azalma derecesini ifade eder. Bu durum, insanların ayrıcalıklı olma arzusunu temsil ederek, farklı olmak ve kendilerini 'ortak sürü'den ayırmak için bir aracı olarak kullanılır (Leibenstein, 1950, s. 189). Başka bir ifadeyle züppe etkisi, başkalarının aynı malı tüketmesi sebebiyle bir tüketim malına olan talebin azalmasıdır. Bu tanımda açıkça belirtilmeyen durum, talebin züppe etkisi altında olan bireylerde azalırken, genel tüketiciler arasında azalmadığıdır. Ayrıca bağımsız bir benlik kavramı ve benzersiz olma ihtiyacı gibi ayrıştırıcı özellikler, züppe lüks tüketimi teşvik eder ve diğer tüketicilerde olmayan bir ürüne sahip olma arzusu ile zıt bir hedefi teşvik eder. Bu durumda insanları züppe etkisi davranışına iten en temel iki sebep bulunmaktadır. Bunlar (Kastanakis ve Balabanis, 2014, s. 2148):

- ✓ Benzersizliği sağlamak için tüketicilerin çoğunluğundan ayrılma,
- ✓ Tüketicilerin çoğunluğundan ayrılarak statü edinme kaygısı, şeklindedir.

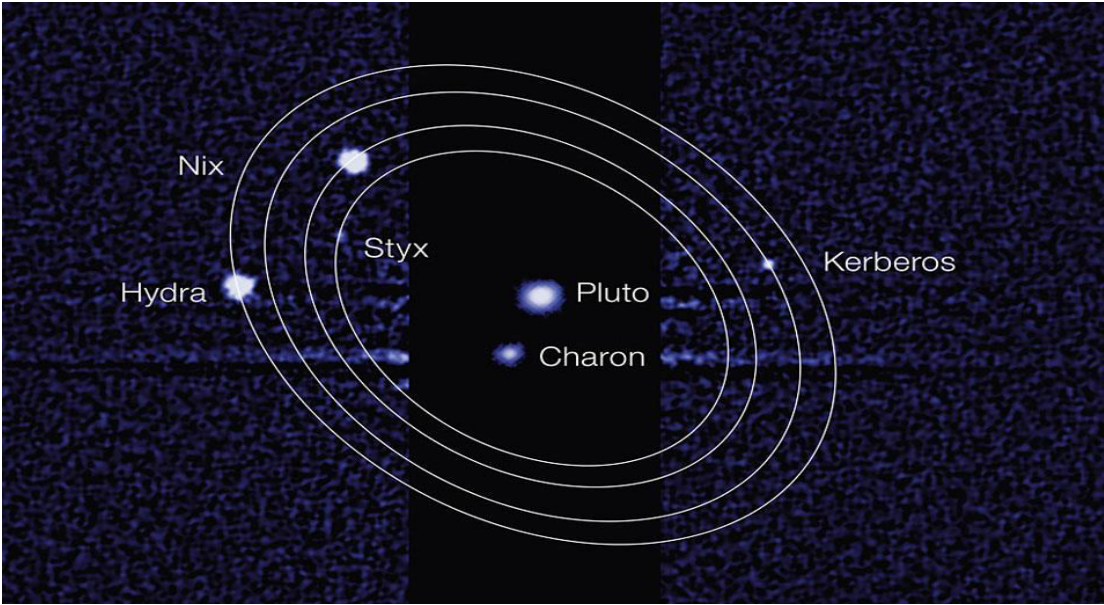
Züppe etkisi, insanların benzersiz mallara olan arzusunu ifade eder ve bir mal satın alan insan sayısı arttıkça tüketici talebi azalır. Züppe etkisine maruz kalan tüketiciler, birçok tüketici tarafından tüketilmeyen ürünleri satın almak isteyerek, benzersiz olma arzusu ile hareket eder. Çünkü başkalarını etkileme değerinden benzersizlik değerinin daha üstün olduğunu düşünürler. Bu nedenle züppe etkisi, olumsuz ağ dışsallık etkileri ile ilişkilidir. Bir mala olan talebin, diğer birçok kişinin elindeyken azalmasıyla ilgilidir. Böylece, bir ürünün popüleritesi, snob tüketiciler için faydasını yok eder. Snob etkisi, kişinin tüketiminin benzersizliği yoluyla kendini diğerlerinden farklılaştırma dürtüsü tarafından yönlendirilir. Çeşitli araştırmalar (Gierl ve Huettl, 2010) ürünlerin arz kısıtlamasının – kıtlığın – tüketicilerin bir ürüne atadıkları değeri artırdığını ve marka seçimlerini etkilediğini ortaya koymuştur. Lüks mallar, kıtlık özellikleri nedeniyle benzersizliği iletmek için bir araç haline gelebilir ve böylece benzersiz olma arzusu yüksek tüketicileri cezbedebilir. Yüksek marka bilinirliği nedeniyle, farklılığı doğrulamak ve bireysel özellikleri ifade etmek için lüks ürünler kullanılır. Ek olarak, snob etkisiyle yönlendirilen tüketiciler, sürekli olarak diğer kişilerin davranışlarını fark ederse ya da benzer tüketime önemli başkaları dahil olursa, züppe motivasyonla yönlendirilen tüketiciler, olumsuz ağ dışsallıkları yürürlüğe girdikçe bu tür mallardan kaçınacak ve başka benzersiz alternatifler arayacaktır (Shukla ve Rosendo-Rios, 2021, s. 3).

Snob etkisine odaklanan tüketiciler, aktif olarak sosyal karşılaştırmalara girer ve benzerlerinden daha iyi performans gösterme arzusuna sahip olur. Ayrıca züppe motivasyonla hareket eden bireyler, özgünlüklerini ortaya koymak için kitlelerden koparak farklı bir benlik imajı ve sosyal imaj oluşturma düşüncesine de hakim olurlar (Jaikumar ve Sarin, 2015, s. 281).

2.2. Mitoloji

İnsanoğlu tarihi süreç boyunca anlamlandıramadığı, başa çıkamadığı veya korku sergilediği her durumu bilinmeyen saklı güçlerin varlığı ile açıklamaya çalışmıştır. Kimi zamanlarda bu güçleri kişiselleştirmiş, ete kemiğe dönüştürmüş, zorlu durumları kazanmak için türlü ritüeller, ayinler ve törenler yapmış, kültürünün bir parçası durumuna getirip nesilden nesle aktarmıştır. Çağlar öncesinde, farklı coğrafyalarda yaşamış olan kişilerin doğa olaylarını benzeri öykü ve kahramanlar ile yorumlamaları, atlanılmaması gereken enteresan bir konu olmuştur. Örneğin, sıcak iklimde yaşayan insanların tabiatüstü varlıkları ateş gibi semboller ile ifade etmiş, soğuk iklimde yaşayan insanlar ise buz kütesinden meydana gelmiş varlıklardan bahsetmişlerdir. Hemen hemen her kültürde, 'Tanrı' olarak gösterilen güce armağan olarak kurban sunma geleneği görülmektedir, başka bir ifade ile farklı kültür ve coğrafyada yaşayan insanların yaratmış oldukları üstün güçleri memnun etme ritüelleri birbiri ile benzerlik göstermektedir (Yalın, 2011, s.19).

Tarihte hangi dönemde olursa olsun geçmiş dönem mitlerden ve eski geleneklerden beslenmesi insanoğlunun değişmeyen gerçeği olduğu görülmektedir. Bilimsel araştırmalarda ortaya çıkan yeni buluşlara, özellikle astronomide çokça olması gibi, mitolojik adların sıklıkla yer verilmesi, herhangi bir üretim-tüketim ilişkisi barındırmasa da insanlığın ortaklaşa bilincinden beslenmektedir. Bilhassa hakim batı kültürünün senelerdir dayatması ya da modern bilimsel buluşların büyük ölçüde batı uygarlıklarınca yapılması sebebiyle, Antik Yunan mitolojisi ve üstüne eklenen Roma mitleri modern buluşlara verilen adlarda en çok tercih edilen referanslar olmuştur. Örneğin, Güneş Sistemi'nin cüce gezegeni Plüton'un dördüncü ve beşinci uydularına konuya ilişkin bir anket yapılmış ve yapılan ankette isimler belirlenmiştir. Bu adlar şu şekildedir: Uluslararası Astronomi Birliği, Hubble Uzay Teleskobu ile Temmuz 2011 ve Haziran 2012'de keşfedilen, kısaca P4 ve P5 olarak bilinen uydulara Yunan mitolojisinden "Kerberos" ve "Stiks" isimleri uygun görülmüştür (Tan, 2014, s.145).

Resim 1. Yunan mitolojisinden "Kerberos" ve "Stiks"

Kaynak: <http://www.bulutusu.org/ggg/?gun=130708>, 04.01.2022 tarihinde erişim sağlandı.

Bu ifadenin ardından mitolojik ideasının kökeni incelendiğinde, birinci sosyal iş bölümünün meydana geldiği ve erkeklerin avcılıkla kadınların ise toplayıcılıkla ehilleştikleri hayat şekline dayandırılmaktadır. Avcı-toplayıcı toplumunun alt yapısı eşitlikçi ve toplumsal artı meydana getiremeyen, üst yapısı ise büyüsel ve mitolojik ideanın baskın olduğu bir görünüşe sahiptir. Bu görünüş çiftçi çoban farklılaşmasının olduğu ikinci sosyal iş bölümü ile birlikte; altyapısal olarak üretici ekonomiye, üst yapısal olarak da öbür taraf dünya idrakına dayalı düşünüşün birleşiminden meydana gelen düşün biçimi sihirseldinsel karmaşası şeklinde mitolojik ve düşünsel yani dini bir niteliğe bürünmüştür (Şenel, 2001, s. 303-304).

Mitoloji kavramı; etimolojik olarak Yunanca, bir anlamda masal, hikaye olarak nitelendirilen "Mythos" ile, söz manasına gelen "Logos" kelimelerinin birleşimi sonucunda ortaya çıkmıştır. Mitoloji kelimesi; çok eski zamanlarda gelmiş ve yaşamış olan milletlerin inandıkları Tanrıların, kahramanların, perilerin, devlerin yaşam ve serüvenlerinden bahseden "Mit"(Mythe)ler ve öykülerdir. Aynı zamanda da bu kelime; reel yaşama uymayan bu efsanevi epikrizlerin, masalların nasıl doğduğunu, nasıl geliştiğini, güzelleştiğini, anlattıkları manası, inancı ve bu alanda ilerleyen bilgilerin fikirlerini anlatan bir ilimdir (Can, 2011, s.17).

Türk Dil Kurumu'nda ise mitoloji kavramı;

“Mitleri, doğuşlarını, anlamlarını yorumlayan, inceleyen bilim” ve “Bir ulusa, bir dine, özellikle Yunan, Latin uygarlığına ait mitlerin, efsanelerin bütünü” şeklinde tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu, 2022).

Söz konusu mitoloji kavramı pazarlama çerçevesinde düşünüldüğünde; yaşanan dönemde mitolojik hikayelerin ve mistik düşüncelerin kişilerin daha çok ilgisini çekmeye ve meşgul etmeye başladığı görülmektedir. Bu durumun sebeplerinden biri, teknolojinin ve bilimin etkisi ile bireylerin bazı değerlerini yitirmesi ve bunu yitirdiğini fark ettiğinde tekrardan kazanma isteğine ve arzusuna bürünmesidir. Arzu ve isteği ise kendi sanat dallarında yani resimde, heykelde, sinemada, müzikte, tiyatrodaki göstererek ve ayrıca onları izleyenlere de anımsatmaktadır. Böylelikle de kendisini doyuma ulaştırmaya çalışmaktadır. Diğer sebep olarak da teknolojinin hızla gelişmesi kişilerin kendi iç dünya merkezleri ile bağlantıları zayıflatmıştır. Bu durumdan kaynaklanan eksiklik bireyleri mistik felsefeye ve mistik ritüellere sevk etmiştir. Kapitalist sistem üzerindeki bu eksikliği fark eden pazarlama bilimi, çoğu mistik ve mitolojik olguyu günümüz şartlarına adapte ederek postmodern bir anlayış ile kişilerin bu boşluklarını gidermeye çalışmaktadır (Yalın, 2011, s. 26-27).

1.3. İlgili Literatür Taraması

Lee ve Hooley (2020) çalışmasında klasik mitolojinin pazarlama araştırmalarında kullanılan psikometrik ve istatistiksel analiz tekniklerinin daha derinden ve güçlü bir şekilde incelenmesini amaçlamaktadır. Bu kapsamda pazarlama alanı içinde ve dışında kullanım yönünden evrimleşmiş olan bazı yanlış uygulamalar yeniden değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre klasik mitolojinin pazarlama alanındaki rolü genel olarak pazarlama araştırmacılarının raporlaştırma alışkanlığından kaynaklanmaktadır.

Czeremski (2005), çalışmasında marka ve mitler arasındaki ilişkiyi pazarlama iletişimi açısından incelemiştir. Bu kapsamda çalışmada marka imajının şekillendirilmesinde mitolojinin etkileri görülmüştür. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre mitolojik unsurlar olaylar, kolaj ve sezgisellik boyutları kapsamında pazarlama iletişimi uygulamalarında etkili olduğu görülmüştür.

Van Herpen vd., (2005), çalışmalarında kıtlığın tüketicilerin seçim kararlarını benzeme etkisi ve snop etkisi bağlamında incelemiştir. Çalışma kapsamında kıtlığın özellikle ürünlerin içsel niteliklerinin sağlamış olduğu faydadan bağımsız oldukları değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre kıtlığın ürünlerin seçimine iki boyutlu bir etkisi vardır. Bu boyutların tüketicilerin ürün değerlendirme sürecine belirgin etkiler edebileceği söylenebilir.

Husic ve Cicic (2009) çalışmalarında lüks tüketimin faktörlerini konu edinmiştir. Çalışmanın amacı lüks tüketim pazarlarını analiz etmek, lüks tüketimi belirleyen snop etkisi, sürüleşme gibi bazı kavramları değerlendirmek ve alt boyutlarını belirlemeye yöneliktir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre tüketiciler kalite faktörünü önemli bir belirleyici olarak görmektedir. Ayrıca güçlü kullanıcı statüsü, kendilerini diğerlerinden ayırmak için özel ürünlerin satın alınmasında snop etkisinin kritik öneme sahip olduğu tespit edilmiştir.

Matsibekker (2009), çalışmasında satış taktiklerinin oluşturulması ve uygulanmasında snop etkisinin psikolojik faktörlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Çevrimiçi alışveriş yapan 243 tüketici üzerinde yapılan çalışmada snop etkisinin iki koşulu üzerinde durulmuştur. Çalışmanın sonuçlarına bakıldığında snop etkisinin doğrudan bir etkisinin olmadığını ortaya koymuştur.

Thompson (2014), çalışmasında piyasadaki mitleri ve bu bağlamdaki söylemlerin gücünü ve etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışma kapsamında mitolojilerin geçmiş dönem ve mevcut durum analizleri yapılmış, teorik çerçeveden incelenmiştir. Bu bağlamda tüketicilerin ideolojik düşünceden özgürleşme yolu ile kurtulamayacakları yönündeki söylemlerin piyasa tarafından etkilendiğini ortaya koymuştur.

Uzgoren ve Guney (2012), çalışmalarında lüks malların tüketiminde Snop etkisinin etkilerini araştırmayı amaçlamıştır. Çalışmada özellikle teorik çerçeveden lüks malların tüketiminin tanımı ve etkileri üzerinde durulmuştur. Çalışmanın sonuçlarına göre tüketimin snop etkileri kapsamında mal tüketiminin temel unsurları dikkate alınmış ve monopolcü piyasalarda snop mal tüketiminin talebi karşılama stratejileri değerlendirilmiştir.

Akova ve Kantar (2019), çalışmasında alt ve orta gelir grubunda bulunan kişilerin iletişim alışkanlıklarını snop etkisi bağlamında değerlendirmiştir. Çalışma kapsamında İstanbul ilinin Pendik ilçesinde yaşayan snop tüketim yaptığı düşünülen Lisans ve üzeri eğitim seviyesine sahip tüketicilerden anket metodu ile veri toplanmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre bireylerin bazen rasyonel bazen ise snop etkisi ile gösterişçi tüketime yöneldikleri tespit edilmiştir.

Aslan (2019), çalışmasında Gösterişçi Tüketim Benzeşme ve snob etkisinin dönüşüm beklentisi ve öznel yaşam kalitesine olan etkisinin belirlenmesini amaçlamıştır. Araştırmanın kavramsal modeli kapsamında oluşturulan anket formu çevrimiçi iletişim uygulamalarından kartopu örnekleme ile dağıtılmıştır. Yapısal Eşitlik Modeli kullanılarak analiz yapılan çalışmanın sonuçlarına göre, bireylerin kendilerinde veya yaşamlarında gerçekleştirecekleri dönüşümün öznel yaşam kalitesi üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Snob etkisinin bireylerin yaşamlarındaki dönüşümlere ilişki modellerini etkilemediği tespit edilmiştir.

Şafak (2019), çalışmasında Türk kültüründe İslam öncesi dönemde mitolojik izler ve yaklaşımların etkisini kavramsal olarak açıklamayı amaçlamıştır. Çalışma kapsamında Türklerin değişen coğrafyası, dini değerleri, komşuları ve komşuluk ilişkilerine rağmen mitolojik yaklaşımların değişmediği, nesiller boyu aktarılabildiği tespit edilmiştir.

Esmer (2020), çalışmasında sosyal medyanın gösterişçi tüketim üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda başkalarından geri kalmama ve züppe etkisinin aracı değişken olarak faktörler etkisindeki etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda sosyal medyayı aktif şekilde kullanan 282 kişiden çevrimiçi anket metodu ile veriler toplanmıştır. SPSS ve AMOS programları ile analiz edilen çalışmanın sonuçlarına göre beş demografik unsurun sosyal medya kullanımı, snob etkisi ve başkalarından geri kalmama etkilerini açıklama gücüne sahip olduğu görülmüştür.

İmanov (2021), çalışmasında mitolojik bir unsur olan ve dünya halklarının çoğu tarafından kültürel olarak bilinen kurt figürünün sinema filmlerindeki yerini belirlemeyi amaçlamıştır. Yapılan yazın taramasında içeriğinde kurt imgesi bulunan 1243 film tespit edilmiştir. Bunların 213'ünde kurt figürünün mitolojik olarak işlendiği tespit edilmiştir.

2. MİTOLOJİ VE SNOB ETKİSİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Sosyal, kültürel ve biyolojik varlık olarak insanlar yaşamları boyunca çok sayıda nesneye ihtiyaç duyar. Ekonomi bilimi de bu ihtiyaçların sınırlı kaynaklar ile karşılanması ihtiyacından doğmuştur. Bu yönü ile ekonomi, temelde kıtlıkları idare etme bilimidir. Kültür, gelir durumu, eğitim seviyesi, yaş, cinsiyet gibi faktörlerin etkisiyle giderek artan ve çeşitlenen ihtiyaçlar ekonomi alanının içerisinde yeni bir çalışma alanının doğması ile sonuçlanmıştır. Pazarlamayı bir kavram olarak tek başına tanımlamak oldukça güçtür. Çünkü pazarlama tüketicilerin bir ürünü satın alma öncesinden başlayarak satın alma sürecini ve sonrasında kapsayan bütünsel bir süreci temsil etmektedir (Bilge ve Göksu, 2010, s. 10). Pazarlama, tüketicilerin ihtiyaçlarının karşılanması için ürünlerin üretilmesi, fiyatlanması, tutundurulması ve dağıtılması faaliyetlerinin bütünüdür (Kurtuluş, 2007, s. 126). Pazarlamanın gelişim süreci içerisinde bazı dönemlerde belirli yaklaşımlar öne çıkmış ve pazarlama sürecini etkilemiştir. Bu yaklaşımlardan ilki üretim anlayışı yaklaşımıdır. Bu dönemde pazarlama üreticilerin etkisi altındadır. Bu durumun en büyük sebebi ise arzın kısıtlı olmasıdır. Dolayısı ile az sayıda üretici tarafından sunulan ürünler ana ihtiyaçları karşılamaya yöneliktir. Üretim yaklaşımı döneminde ürün ve hizmetler iyi ise, fiyatları da optimum ise pazarlama çabalarına gerek kalmaksızın pazarda başarılı olmuştur (Cabi, 2014, s. 4).

Üretim anlayışı yaklaşımı özellikle 1900'lü yılların başlarında etkili olmuştur. Pazarlamada üretim anlayışı yaklaşımından sonra gelen dönem ürün anlayışı dönemidir. Bu dönemde üretim anlayışının aksine ürün öne çıkmaktadır. Ürünün kalitesi ve tasarımı gibi nitelikleri pazarlamanın başarısını oluşturmuştur. Arz ve talebin denge noktasına yaklaşması dönemin en belirgin özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Üretim imkânlarının gelişmesine bağlı olarak arz edenler kapasitelerini artırmıştır. Bu masif üretimler yaparak maliyetlerin de azalmasına zemin hazırlamıştır. Ancak elde büyük miktarlarda stokların oluşmasına da neden olmuştur. Ürün ve hizmet arz edenler bu stokları tüketebilmek için satışın gücünü kullanmak durumunda kalmıştır. Bu dönemin en belirgin özelliklerinden biri de yaşanan Büyük Buhran'dır. Üretim hızla artarken ekonomik bunalım sebebi ile tüketicilerin alım gücü zayıflamıştır (Cabi, 2014, s. 5).

1950'li yıllardan itibaren pazarlamada büyük bir dönüşüm süreci yaşanmıştır. Bu kapsamda arz edenler tüketicileri ve ihtiyaçlarını esas alarak analiz etmeye, anlamaya çalışmıştır. Bu sayede üreticiler ihtiyacı doğru tanımlayarak tüketiciye nokta atışı ürünler oluşturacaktır. Bu da ekstra bir çabaya ihtiyacın olmamasını amaçlamıştır. Bu dönem modern pazarlama anlayışı dönemi olarak bilinmektedir. Modern pazarlamanın temel amacı, tüketicilere en doğru ürünü en düşük maliyet ile arz etmeye yöneliktir (Ahabap, 2012, s.11-12). Holistik pazarlama anlayışı ise yalnızca tüketici memnuniyeti sağlamaya odaklanmaktadır. Bu bağlamda tüm tüketicileri farklı olarak ele almakta ve özelleştirilmiş kampanya ve ürünler sunmayı amaçlamaktadır (Bulut, 2012, s. 16).

Tarihsel gelişim süreci içerisinde farklı unsurların etkisi altında kalsa da günümüz pazarlaması tamamen tüketici odaklıdır. Çeşitlenen ihtiyaçlar, artan satın alma gücü ve borçlanma kapasitesi, hedonizm ve deneyimleme

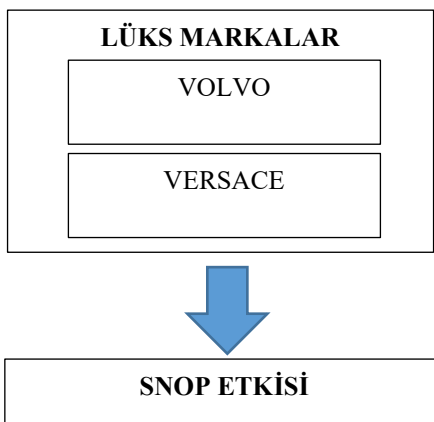
tutkusu tüketicileri pazarlama faaliyetlerinin merkezine konumlandırmıştır (Gerlevik, 2012, s.3). Pazarlama profesyonelleri bu denli kişiselleşen ve tüketici yönlü olan prosesi başarıyla yönetmek için tüketici davranışlarını analiz etmektedir. Tüketici davranışı bir ihtiyacın meydana gelmesi ile başlayan ve satın alma davranışın gerçekleşmesi hatta satın alma sonrası davranışları da kapsayan bütünsel bir süreçtir. Dahası bu süreci nedenleri ve sonuçları ile birlikte irdelemektedir. Tüketimi ve tüketici davranışlarını etkileyen pek çok faktör vardır. Bu faktörlerden biri de kültürdür. Kültür bir toplumda yaşayan insanlar tarafından oluşturulan ve paylaşılan her şeydir (Karafakıoğlu, 2012, s.102). Kültür nesiller boyunca aktarılabilmesi yönüyle dinamik bir varlıktır. İnançlar, değerler, töreler, gelenekler, mitler, ortak duygular, ortak hafıza gibi kavramlar kültürü oluşturan unsurlardandır. Mitoloji geçmiş ve gelecek arasında bağ kurabilme gücüyle kültürün insanlar arasında aktarılmasına katkı sağlamaktadır. Çünkü mitoloji, toplumu oluşturan bireylerin inançlar ve değerlerinin yansımaları olarak yerleşik kültürlerin ayrılmaz parçasıdır (Subaşı, 2019, s.9). Bu yönüyle tüketim alışkanlıklarını ve tüketim kültürünün üzerinde önemli etkisi bulunmaktadır. Dolayısı ile pazardaki firmalar tarafından sıklıkla kullanılmaktadır.

Geleneksel olarak lüks mallar veya statü malları, belirli bir markalı ürünün yalnızca kullanımı veya sergilenmesinin, herhangi bir işlevsel fayda dışında, sahibine prestij kazandırdığı mallar olarak tanımlanır. Prestij tercihi, bireyin, belirli bir prestij düzeyi yaratmak için kullanıcı statüsü, mağaza türü ve atmosferi, mal fiyatı, kalite, markalaşma ve moda kombinasyonunun birleştiği giyim mağazalarında alışveriş yapma tercihi olarak ifade edilir. Ayrıca lüks markaların, münhasırlık uyandırdığı, iyi bilinen bir marka kimliğine sahip olduğu, yüksek marka farkındalığının ve algılanan kalitenin keyfini çıkardığı, satış seviyelerini ve müşteri sadakatini koruduğu varsayılmaktadır (Husic ve Cicic, 2009, s. 231).

Tüketicilerin ürün/hizmetlere olan talep yönelimlerini işlevsel ve işlevsel olmayan talep olmak üzere ikiye ayıran Leibenstein (1950), işlevsel talep ile ürün/hizmete olan talebin, metada bulunan niteliklerden kaynaklanan kısmını kastetmektedir. İşlevsel olmayan talep türünün ise fayda üzerindeki dış etkilerden kaynaklandığını ileri sürmektedir. Başka bir anlatımla, metadan elde edilen fayda, başkalarının aynı metayı satın alıp tüketmesi veya metanın daha düşük bir fiyat etiketi yerine daha yüksek bir fiyat etiketi taşıması nedeniyle artar veya azalır. Bu tür bir talebi tetikleyen önemli unsurlardan bir tanesi de snob etkisidir (Leibenstein, 1950, s. 188-189).

Snob etkisi hem sosyal hem de kişisel etkileri içeren bilişsel bir önyargıdır. Bu önyargıya sahip bireyler, markalı ürünün prestij amaçlı tüketilmesi veya satın alınması sırasında sosyal ve kişisel faktörlerin yanı sıra diğer bireylerin davranışlarını etkilemekte ve diğer bireylerin davranışlarından etkilenmektedir. Ayrıca snob etkisine sahip olan tüketiciler fiyatı bir ayrıcalık göstergesi olarak görür ve içe dönük bir tüketim deneyimi, diğer bir deyişle, bir ürünün tek tüketicisi olma ihtiyacı için uygun fiyatlı popüler markaları kullanmaktan kaçınırlar. Snob etkisinde fiyata verilen önem yüksektir, ancak tanınma motivasyonu diğer bireylerden ayrılma ve malların tek sahibi olmaya yöneliktir. Bu nedenle, diğer bireyler de yüksek fiyatlı mallara sahip olduğunda, züppe birey bu mallara olan talebini azaltacaktır (Uzgören ve Güney, 2012, s. 630-631).

Bu doğrultuda, lüks mallar ve snob etkisi arasındaki ilişkiyi gösteren çalışma modeli aşağıdaki gibidir:

Şekil 1. Çalışmanın Amacın Kavramsal Modeli

Çalışmanın temel amacı modelde de gösterildiği gibi mitolojik temelli lüks markalar üzerindeki snob etkisinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Lüks markalar kapsamında örnek olarak Volvo ve Versace markaları seçilmiştir. Seçilen örnekler çerçevesinde bu iki mitolojik temelli markanın hikayeleri ise şu şekildedir:

Volvo markasının ambleminde ifade etmek istediği; mitolojide yer alan bir inanışa göre savaş tanrısı Mars'ın kendine ait demir mızraklarla savaş alanında göstermiş olduğu başarıyı temsil etmektedir. Ve ambleminde yer alan mızrak ucu; dayanıklılık, güç ve Yunan tanrılarına bağışlanan ölümsüzlüğü temsil etmektedir (Kaya, 2016). Versace markasının logosunda ifade etmek istediği; logoda mitolojik bir imge olan "Medusa" baz alınmıştır. Markanın yaratıcıları kıyafetlerinin tıpkı bir Medusa gibi şok edici ve çekici olmasını istediler (Kültür Sanat, 2020).

Mitoloji kendi içerisinde öyküler, kahramanlar, doğüstü olaylar vb. olguları barındırmaktadır. Tanrılar, tanrıçalar, mistik kahramanlar, titanlar gibi nosyonlarla bütüncül haldedir. Ve soyut olarak taşıdığı anlamlar ise gücü, ölümsüzlüğü, bilinmezliği, sonsuzluğu, dayanıklılığı, korkuyu, güzelliği, çekiciliği, farklılığı vb. durumları simgelemektedir. Mitolojik temalı hikayeleşmeyi kullanan markalarda sembolize edilen kavramlardan etkilenerek logolarını bu hikayelerle tasarlamaktadır. Sonuç olarak çalışmada genel olarak, seçilen markaların mitolojik temelli durumdan hareket ederek logolarını tasarladıkları hikayelerinden anlaşılmaktadır. Bu da tüketicinin etkilenmesi boyutuna evrildiğinde mitolojik hikayelerin önemli olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Lüks malların hikayelerinde gücü, çekiciliği ve ayrıcalıklı olma güdülerini barındırması, snob etkisine sahip bireylerin zihinlerinde doğrudan bir etki oluşturarak satın alma faaliyetinin gerçekleşmesini hızlandıracaktır. Özellikle ürün fiyatının yüksek olması ve düşük gelir düzeyine sahip tüketicilere hitap etmemesi, snob etkisi altında olan bireyleri ayrıca bir haz noktasına ulaştırarak diğer tüketicilerden farklılaşma içgüdüsüne büründürülecektir.

3. SONUÇ ve ÖNERİLER

İnsanlık tarihi boyunca insanların daima bir gereksinimler piramidi olmuştur. Bu noktada tarihi serüven boyunca değişen şey ise gereksinimler piramidindeki öncelik sıralamasıdır. Postmodern dönemle birlikte önem ve öncelik sıralamasının diğer dönemlere göre daha belirgin farklılıklar gösterdiği döneme yansımaktadır. Aslında geleneksel tüketim anlayışı yerini fizyolojik ihtiyaçlara ek olarak daha öteye taşımaktadır. Özellikle soyut anlam niteleyen statü, kimlik vb. ihtiyaçlar önem kazanmakta ve değişimin kişilerin davranış ve tutumlarına da yansıdığı görülmektedir. Bir ürünü değerlendirirken tüketiciler tarafından fayda maksimizasyonundan ziyade hedonik duruma göre incelenmektedir. Kişiler diğerleri hakkındaki düşüncelerini de bu duruma göre değerlendirmektedir. Kullandığı marka, satın almış olduğu ürün, kişilerin kişilik özelliklerini yansıtmaya başladığı görülmektedir. Kısacası günümüzde yani postmodern dönemde sembolizm kişileri mutluluğa götüren bir faktör olmaktadır.

Geçmişten bugüne insanoğlu hep bir var olma ve kendini kanıtlama ihtiyacında olmuştur. Bu ihtiyacı yerine getirirken ise korku güdüsü ile hareket etmiştir. Eski çağlarda bireyler bu korkuların yerini mitolojik hikayelerle doldürmüşlerdir. Günümüzde ise mitoloji ritüelini tüketim ritüeli makyajlamışlardır. Yani var olma güdüsünü tüketim ile eşdeğer görmüşlerdir.

Günümüz tüketime anlamlandırığımız durumu Batı (2018)'de şu sözle özetlemiştir: Descartes'in "Düşünüyorum öyleyse varım" sözünün tüketime çevrimi "Tüketiyorum öyleyse varım" şeklindedir. İfade ise; tüketim toplumunu bir şahsı olan kişinin var olma kaynağı olarak gördüğü aksiyonu gösteren bir çıkarsamadır. Nesnelere ehil olma esasına dayalı bir yaklaşımı anlatan bu önerme, "İnsanlar tarafından saygı duyulan, kabul gören bir birey olmak istiyorsan tüket," durumunu ifade etmektedir (Batı, 2018, s. 22).

Tüketim ritüeli ile birlikte bazı lüks markalarda mitoloji harmonisinin esintilerinin yaşatıldığı görülmektedir. Mitolojik hikayelerin gizeminden feyz almış ünlü markalardan bazıları şunlardır: Nike (Logo tasarımını Yunan Zafer tanrıçasından almıştır); Starbucks (Logo tasarımını, Yunan mitolojisinde yer alan iki kuyruklu Siren'den almıştır); Dove (Sabun markası adını güzellik ve aşk tanrıçası Afrodit'ten almıştır); çalışmanın örnek olarak seçmiş olduğu Versace (Logo tasarımını Medusa'dan temel alınarak tasarlanmıştır); Volvo (Logo tasarımını savaş tanrısı Mars'dan esinlenilmiştir). Özellikle çalışmada Versace ve Volvo markalarının seçilmesi de lüks markalar kategorisinde yer alması ve snob etkisi ile ilişkilendirilmesi şeklindedir. Bu noktada mitolojik ritüelin tüketim ritüeli ile makyajlandığı üretici firmaların logolarda kullanmış olduğu tasarımlardan anlaşılmaktadır. Aslında çalışmanın da amacı kapsamında mitolojik hikayeler, kahramanlar vs. günümüz markalarında önemini koruyarak tüketici penceresinden de anlamlandırılmaktadır. Buradaki ortak payda mitoloji de somut dünyadan soyut dünyaya geçişi yani sonsuzluğa yolculuğu anlamaktır. Bunu yaparken de mistik bir özümseme ile harekete geçilmiştir. Günümüzde de bu durum yani bilinmezliğe olan yolculuk soyutluk ile anlamlandırılarak, tüketicileri iç huzura ve mutluluğa kavuşturmak amaçlanmaktadır. Tüketicilerde oluşan bu bilinmezlik sayesinde oluşan merak güdüsü de onların tüketim ekonomisinde yer almalarını sağlamaktadır. Sonuç olarak var olma durumunu tekrardan nitelenmektedir.

Lüks mal veya hizmet talebinin genellikle prestij arama davranışı olarak tanımlanması geçmişten günümüze devrolan bir olgudur. Lüks talebin çeşitli bileşenlerinden biri olan snob etkisi, bireylerde farklılaşma duygusundan kaynaklanmaktadır. Bu farklılaşma herkeste olmayana sahip olma ve yüksek fiyat ödeyerek diğerlerinden ayrışma olarak ifade edilir. Yüzyıllar boyunca, dünya çapındaki insanlar kendilerini güzel mallara sahip olmakla tatmin etmişlerdir. Bugün ise tüketiciler her zamankinden daha büyük bu isteğe sahiptirler. Çünkü maddi olarak bu güce sahip mevcut tüketiciler, lüks ürünler için önemli ölçüde daha yüksek miktarlarda para teklif etmeye isteklidir. Diğer taraftan, ürün veya hizmetin değeri, yalnızca tüketicilerin ürün/hizmet niteliklerinden ve işlevsel sonuçlarından elde ettiği fayda ile belirlenmez, aynı zamanda önemli bir sosyal bileşene de sahiptir. Spesifik olarak, kıt ürünler, içsel niteliklerinin sağladığı faydadan bağımsız olarak genellikle değerli kabul edilir. Bu değerli metaya sahip olmak snob etkisine yenik düşen insan için sosyal statüyü temsil eder ve elde etmek için çok yüksek fiyat ödemeye razı eder. Çünkü herkesin sahip olamadığı o yüksek fiyatlı –değerli- metaya sahip olmak bireye bir güç göstergesi, üstünlük ve farklılaşma sağlayacaktır. Bu doğrultuda, snob etkisine haiz tüketiciler az bilinen ya da az bulunan lüks ürünleri veya kimsenin sahip olamayacağı ismarlama lüks markaların sınırlı sayıda ürettiği ürünleri tercih edeceklerdir. Zihninde snob etkisi var olan tüketiciler mitoloji temelli Versace ve Volvo markalı ürünlere sahip olarak, üst sınıf sosyal statüye sahip olacağını ve elde edemeyenlere kıyasla kendilerini daha özel, ulaşılamaz ve güçlü hissedebileceklerdir.

Çalışmanın amacı çerçevesinde değinilmiş olan ulusal ve uluslararası çalışmaların özet hali şu şekilde açıklanmaktadır: Klasik mitolojinin pazarlama alanındaki rolünü inceleyen Lee ve Hooley (2020); marka ve mitler arasındaki pazarlama iletişimini inceleyen Czeremski (2005) çalışmalarına pazarlama alanında rastlamak mümkündür. Çalışmanın diğer önemli kavramı olan snop etkisi merkezli olan çalışmalar ise Van Herpen vd., (2005); Husic ve Cicic (2009); Matsibekker (2009); Uzgoren ve Guney (2012); Akova ve Kantar (2009); Aslan (2019); Esmer (2020) şeklindedir. Bu çalışmalar hem tüketim ekonomisinde hem de snob etkisi yazın dünyasında yerini almıştır. Genel bir değerlendirme noktasında yukarıda yer alan çalışmalardan hareketle şu çıkarımı yapmak mümkündür: Mitolojinin pazarlama alanındaki iletişiminin ve yerinin önemli olduğu, snob etkisinin ürün değerlendirme sürecindeki önemi, lüks markalardaki ürünler satın alınırken snob etkisinin belirgin bir öneme sahip olduğu şeklinde mitolojik temelli lüks markalar ortak bir paydada buluşmaktadır. Fakat bu duruma karşıt sonuçların olduğu çalışmalarında mevcudiyeti söz konusudur. Buna örnek olarak ise Matsibekker (2009) çalışması verilebilir. Genel olarak hem snob etkisinin hem de mitolojinin ortak buluşma noktasının kişileri var olma noktasında daha çok tüketime sevk etmek, şeklinde bir ifade kullanılabilir.

Yapılan bu çalışma ile mitolojik temelli lüks markalar üzerindeki snob etkisinin belirlenmesi, literatür taraması sonucunda ortaya konmuştur. İleri de yapılacak olan çalışmalara ise teorik bir kaynak oluşturarak, pazarlama alanında yer alan diğer mitolojik hikayeli markaların ampirik çalışmasının yapılması öneri olarak sunulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Ahbab, B. (2014). *Renklerin pazarlama üzerindeki etkisi*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aktan, C. C. (2018). *Yeni iktisat okulları ve iktisadi düşünce*. Seçkin Yayıncılık.
- Akova, S., Kantar, G. (2020). Alt Ve Orta Gelir Grubuna Mensup Bireylerin Tüketim Odaklı İletişim Alışkanlıklarında Snob Etkisi. *Turkish Studies*, 15(3), 1587-1609.
- Aslan, M. (2019). *Gösterişçi tüketim, benzeşme ve ayrışma etkisinin dönüşüm beklentilerine ve öznel yaşam kalitesine etkisi*, [Yayımlanmamış doktora tezi]. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Batı, U. (2018). *Tüketici davranışları*. Alfa.
- Bilge, A. & Göksu, N. (2010). *Tüketici davranışları*, Gazi Kitabevi.
- Bulut, E. (2012). *Pazarlama iletişiminde yeni yaklaşımlar kapsamında sosyal medya uygulamaları ve etkili kampanya örnekleri*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cabi, A. (2014). *Motivasyon temelli pazarlamanın otel işletmelerindeki etkisi üzerine bir araştırma*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Camerer, C. F., & Loewenstein, G. (2003). Behavioral economics: past, present, future. In *Advances in Behavioral Economics*, Princeton, Princeton University Press.
- Can, Ş. (2020). *Klasik Yunan mitolojisi*. İstanbul: Ötüken.

- Czeremski, M. (2020). Between Myth and Brand. Aspects of Myth in Marketing Communication, *Studia Religiologica* 53 (3) 2020, s. 239–253. doi:10.4467/20844077SR.20.017.12757
- Diamond, A., Vorley, T., Roberts, J., & Jones, S. (2012). Behavioural approaches to understanding student choice. *Higher Education Academy and National Union of Students*.
- Esmer, B. (2020). *Sosyal medyanın gösterişçi tüketim üzerindeki etkisinin başkalarından geri kalmama etkisi ve snop etkisi açısından incelenmesi*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gerlevik, D. (2012). *İnternet üzerinden alışverişin tüketici davranışı üzerindeki etkisi*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gierl, H., & Huettl, V. (2010). Are scarce products always more attractive? The interaction of different types of scarcity signals with products' suitability for conspicuous consumption. *International Journal of Research in Marketing*, 27(3), 225-235.
- Husic, M. & Cicic, M. (2009), "Luxury consumption factors", *Journal of Fashion Marketing and Management*, Vol. 13 No. 2, pp. 231-245.
- İmanov, A. (2021). *Mitoloji ve modern dünya halklarının kültüründeki "kurt" imgesinin rolü ve işlevi ile dünya sinema filmlerindeki kurt imgesinin karşılaştırılması*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
- Jaikumar, S., & Sarin, A. (2015). Conspicuous consumption and income inequality in an emerging economy: evidence from India. *Marketing Letters*, 26(3), 279-292.
- Kahneman, D. ve Tversky, A. (1979). Prospect theory: an analysis of decision under risk. *Econometrica*, 47(2), 263-291.
- Karafakioğlu, M. (2012). *Uluslararası pazarlama yönetimi*, Beta Yayıncılık.
- Kaya, A. (2016). Volvo Logosunun Anlamı ve Hikayesi, 04.01.2022 tarihinde <https://www.tech-worm.com/volvo-logosunun-anlami-hikayesi/> adresinden erişim sağlandı.
- Kastanakis, M. N., & Balabanis, G. (2014). Explaining variation in conspicuous luxury consumption: An individual differences' perspective. *Journal of Business Research*, 67(10), 2147-2154.
- Kurtoğlu, S. (2007). Sosyal pazarlama kavramının analizi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 125-134.
- Kültür Sanat (2020). Mitolojinin Gizeminden İlham Almış Logolar, 04.01.2022 tarihinde <https://lafgaf.com/mitolojinin-gizeminden-ilham-almis-unlu-logolar> adresinden erişim sağlandı.
- Lee, N. & Hooley, G. (2005). The evolution of "classical mythology" within marketing measure, The evolution of "classical mythology" within marketing measure development development', *European Journal of Marketing*, Vol. 39 Iss 3/4 pp. 365 – 385. <http://dx.doi.org/10.1108/03090560510581827>
- Leibenstein, H. (1950). Bandwagon, snob, and Veblen effects in the theory of consumers' demand. *The Quarterly Journal Of Economics*, 64(2), 183-207.
- Matsibekker, C. (2009). *The snob effect: The psychology of negotiation tactics in the salesroom*. Doctoral Thesis. New York University.
- Shukla, P., & Rosendo-Rios, V. (2021). Intra and inter-country comparative effects of symbolic motivations on luxury purchase intentions in emerging markets. *International Business Review*, 30(1), 101768.
- Simon, H. A. (1955). A behavioral model of rational choice. *The Quarterly Journal Of Economics*, 69(1), 99-118.
- Subaşı, E. E. (2019). *Antik Yunan mitolojik unsurlarının kültürel bağlamda reklamcılık alanına yansması*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şafak, E. (2019). *İslam öncesi dönemde Doğu Avrupa Türklerinde mitoloji*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul,
- Şenel, A. (2001). *İlkel topluluktan uygar topluma*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları Tan, E. T. (2014). Mitolojik imgeleri tüketmek. *International Journal of Human Sciences*, 2(11), 138-154.

- Tan, E. T. (2014). Mitolojik imgeleri tüketmek. *International Journal of Human Sciences*, 2(11), 138-154.
- Thaler, R. H. & Sunstein, C. R. (2018). *Dürtme*, Pegasus Yayınları.
- Thompson, C. J. (2014). Marketplace mythology and discourses of power, *Journal of Consumer Research*, 31(1). 162-180.
- Türk Dil Kurumu (2022). Mitoloji, 04.01.2022 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişilmiştir.
- Uzgoren, E., & Guney, T. (2012). The snop effect in the consumption of luxury goods. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 62, 628-637.
- Van Herpen, E., Pieters, R ve Zeelenberg, M. (2005) How product scarcity impacts on choice: snob and bandwagon effects, *Advances In Consumer Research*. 32, 623-624.
- Wiedmann, K. P., Hennigs, N., & Siebels, A. (2009). Value-based segmentation of luxury consumption behavior. *Psychology & Marketing*, 26(7), 625-651.
- Yalın, A. (2011). *Mistisizmin dünü ve bugünü*. MediaCat.
- <http://www.bulutsu.org/ggg/?gun=130708>, 04.01.2022 tarihinde erişim sağlandı.

Okul Yöneticilerinin İş Birlikçi Davranışları

Collaborative Behaviors Of School Managers

Yeliz AKINCI¹ Mehmet YILMAZ² ¹ Milli Eğitim Bakanlığı, Isparta İl Millî Eğitim Müdürlüğü, Sınıf Öğretmeni, Isparta, Türkiye (Corresponding Author)² Milli Eğitim Bakanlığı, Isparta İl Millî Eğitim Müdürlüğü, Okul Müdürü, Isparta, Türkiye

ÖZET

Çalışmanın amacı, ortaokul yöneticilerinin işbirlikçi davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesidir. Araştırmanın evrenini Isparta il merkezinde resmi ve özel ilköğretim kurumları 2. kademesinde görev yapan 1500 öğretmen, örneklemini ise evreni oluşturan öğretmenler arasından gönüllülük esasına göre katılan 308 öğretmen oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ve işbirlikçi iklim ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda, yapılan normallik test sonuçlarına göre veriler normal dağılım göstermediği için nonparametrik istatistik analiz testleri kullanılmıştır. Katılımcıların ölçeklerden aldıkları puanlar aritmetik ortalama ve standart sapma $X \pm Sd$ olarak sunulmuştur. İkili karşılaştırmalarda Mann Whitney-U testi uygulanmış olup, üç ve fazla değişkenin karşılaştırılmasında Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır. Çalışmaya katılan öğretmenlerin, yöneticilerinin işbirlikçi davranışları algılarında cinsiyet, medeni durum ve hizmet süresi değişkenlerine göre anlamlı farklılık tespit edilmiş, yaş değişkenine göre ise anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Sonuçta cinsiyet, medeni durum, yaş ve hizmet süresi değişkenlerine göre elde edilen sonuçlardan farklılık gösteren diğer çalışmaların öğretmenlerin çalıştıkları kurum türü, yerleşim birimi, coğrafi bölge ve yaşadıkları sosyokültürel şartların farklılığından kaynaklandığı düşünülmektedir. Farklı okullarda yapılan çalışmaların kurumsal yapıdan kaynaklanan işbirlikçi davranışları, hizmet süresi ve kurum kültürü nedeniyle farklı sonuç vermiş olması muhtemeldir. Bunun yanında yine kurum türlerine göre aldıkları hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim faaliyetlerinin farklı sonuçlar ortaya çıkardığı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ortaokul, Yönetici, İşbirlikçi Davranış.

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the cooperative behaviors of secondary school administrators according to some variables. The researcher's universe consisted of 1500 teachers working in the 2nd level of public and private primary education institutions in the city center of Isparta, and the sample was 308 teachers who participated on a voluntary basis from among the teachers who made up the universe. Personal information form and collaborative climate scale were used as data collection tools in the research. In line with the data obtained, nonparametric statistical analysis tests were used because the data did not show normal distribution according to the results of the normality test. The scores obtained by the participants from the scales were presented as arithmetic mean and standard deviation $X \pm Sd$. Mann Whitney-U test was used for pairwise comparisons and Kruskal Wallis-H test was used for comparison of three or more variables. A significant difference was found in the perceptions of the cooperative behaviors of the teachers participating in the study according to the variables of gender, marital status and length of service, but no significant difference was found according to the age variable. As a result, it is thought that other studies that differ from the results obtained according to the variables of gender, marital status, age and length of service are due to the differences in the type of institution where the teachers work, the place of residence, geographical region and the socio-cultural conditions in which they live. It is possible that the studies conducted in different schools yielded different results due to the collaborative behaviors stemming from the institutional structure, length of service and corporate culture. In addition, it is thought that the pre-service and in-service training activities they receive according to the types of institutions reveal different results.

Key words: Secondary School, Manager, Collaborative Behavior.

1. GİRİŞ

Okullar sosyo-kültürel değerleri gelecek nesillere aktarma görevi olan, bireysel ve toplumsal geleceğe yön veren kurumlar oldukları için, adalet açısından büyük sorumluluk sahibidir. Dolayısıyla okul yöneticilerinin de en az öğretmenlerin kadar sorumluluğu vardır. Okul yöneticilerinden beklenen, mesleki donanımlarının yanı sıra, işbirlikçi, kendileri ve çevreleriyle uyumlu, yapıcı, doğru ve hızlı karar verebilen, sorun çözme yetisi ve özgüven gibi bireysel yeteneklere sahip olmalarıdır (Gürbüz vd., 2013; Sucan ve ark, 2016; Çimen ve Akıncı, 2021; Turan ve Asal, 2020). Öğretmenlerin bilgi, birikim ve becerilerini yansıtmalarına fırsat veren yöneticiler, bu özelliklere sahip yöneticilerdir (Şahin-Fırat, 2010) Öğretmenlerin iş motivasyonlarının artırılarak verimliliklerinin yükseltilmesinin, istek ve ihtiyaçlarının doğru anlaşılacak karşılmasına bağlı olduğu, bu durumun yöneticiler açısından önemli olduğu ifade edilmiştir (Bedük, 2011).

İş birliği, bilgi paylaşımı, yaratıcılık ve yenilik açısından kilit bir faktör durumundadır. Eğitim öğretim faaliyetlerinde başarıya ulaşmanın bir yolu olarak işbirlikçi çalışma tüm paydaşlar açısından önem arz etmektedir. İş birliği, farklı uzmanlığa sahip kişilerin, mevcut sorunların farklı yönlerini görmeleri, keşfedebilmeleri ve farklı bakış açısı getirerek çözüm üretebilecekleri bir süreçtir (Akçit, 2011). İş birliği,

özellikle tarafların ortak çıkar ve menfaatlerinin olduğu durumlarda ihtiyaç duyulan bir yaklaşımı olarak, her iki tarafın endişelerine en üst düzeyde çözüm üretir (Baykal ve Kovancı, 2008).

Son yıllarda iş birliğini organize etme olasılıkları değiştiğinden, işbirlikçi davranışın geleneksel ekip bağlamında gerçekleşmediğine dikkat edilmelidir (Wageman vd., 2012). İşbirliğine nazaran ekip çalışması, uzmanlık alanlarının kullanılması, iletişim ve koordinasyon gibi duygusal, bilişsel ve motivasyon durumlarını kapsayan daha geniş bir kavramdır (Ilgen vd., 2005). Tüm kurum ve kuruluşlarda olduğu gibi, eğitim kurumlarında da farklı uzmanlık alanlarına sahip çalışanların, karşılaşılan sorunları çözebilmek için iş birliği yapmaları ve bilgilerini birleştirerek işbirlikçi çalışmayı gerçekleştirmeleri kaçınılmazdır. Literatürde, Gittell, (2002) ilişkisel koordinasyon, Edmondson (1999), takım öğrenme davranışını incelediği benzer çalışmalar mevcuttur.

Etkili iş birliği, kurumsal hedeflere ulaşmak için birlikte yakın bir şekilde çalışılmasını gerektirir (Küçük, 2018) ve bireyler bilgi ve yeteneklerini bir araya getirmeye ve davranışlarını uyumlu hale getirmeye istekli ve yetenekli olduklarında veya “işbirlikçi kapasitelerini” en üst düzeye çıkardığında elde edilir (Milton, 2009). Dolayısıyla, işbirlikçi davranış, paydaşların kapasitelerini paylaşarak ve davranışlarını diğerleriyle bütünleştirerek kullandıklarında ortaya çıkar. Etkili iş birliği, çalışanlara yeni bilgi ve beceriler edinme, fikirlerini ve girişimlerini doğrulama fırsatları sağlar. Bunun yanı sıra, çalışanların iş tatmini duygularının artmasını da sağlayabilir. Daily ve Bishop (2003) işbirlikçi davranışın, güçlendirilmiş yetkilendirme duyguları aracılığıyla kuruma duygusal bağlılığı güçlendirdiğini ifade etmektedir. İş birliği içinde çalışan paydaşlar yeni fikirleri keşfeder ve paylaşım sayesinde karmaşık görevlerde daha etkili bir şekilde performans gösterebilir. İş birliği, çalışanları birbirine ve kuruluşa bağlar ve bilgi paylaşımı için artan fırsatlar sağlar. Aynı anda, yeni beceri öğrenimini ve daha yüksek görev öz yeterliliğini kolaylaştırarak ve kişisel gelişimi teşvik edecek, böylece çalışanlar, örgütten değerli bir şey kazandıkları konusunda bir anlayış geliştirerek, daha yüksek duygusal bağlılık yoluyla karşılık verme olasılıkları daha yüksek olacaktır (Saks, 1995).

Okul odaklı yöneticilerden beklenen, okulu öğretmenler ile iş birliği sağlayarak yönetmek, tüm yapıyı öğrenciler için daha faydalı hale getirerek, okulu ve verilen eğitim hizmetini güçlendirmektir. Yöneticilerin öğretmenlerine gösterdiği güven, değer ve iş birliği, bireyi dikkate alma veya ilişki yönelimlilik davranışları olarak bilinmektedir (George ve Gareth, 2005). İlişki davranışı yöneticilerin öğretmenleri ile haberleşme kanallarını açarak, onlara kendi güçlerini kullanma fırsatı tanınması, karşılıklı güven, arkadaşlık ve duygusal destek sağlamaya çalışması olarak ifade edilmektedir (Eren, 2001).

Okul iklimi genel anlamda okul yaşamının niteliği ve karakteri şeklinde tanımlanmaktadır. Okul iklimi, insanların okul yaşantılarının kalıplarına dayanmakta olup normlar, hedefler, değerler, insan ilişkileri, öğretme ve öğrenme uygulamaları ve kurumsal yapıları ifade eder (Cohen vd., 2009). Bu tanım, ilişkilerin kalitesinden, disiplin ve güvenliğe kadar farklı yönleri içeren okul ikliminin, çok boyutlu ve karmaşık doğasını vurgulamaktadır. Konu ile ilgili araştırmalar, okul ortamındaki farklılıklar ve özellikleri ortaya koymayı amaçlayan bir yaklaşım sergilemektedir. Çok boyutlu olması güçlü bir özellik olmakla birlikte, aynı zamanda bir zayıflıktır. Literatürde, okul iklimini temsil eden alanlar ve boyutlar hakkında farklı çalışmalar mevcuttur (Grazia ve Molinari, 2020; Wang ve Degol, 2016; Zullig vd., 2010).

Bu bilgilerin ışığında okul yöneticilerinden işbirlikçi yönetim tarzı sergileyerek öğretmenler ve tüm eğitim paydaşlarını güven, adalet, motivasyon ihtiyaçlarına cevap veren yönetim anlayışı beklenmektedir. Ortaokul yöneticilerinin iletişim, motivasyon, örgütsel iklim, kişilik, yönetim, adalet algıları, liderlik özellikleri konularında literatürde mevcut çalışmalar bulunmasına rağmen, öğretmenlerin gözünden yöneticilerin işbirlikçi davranışlarının okul iklimine etkisi konusunda yeterli çalışmaya rastlanmamıştır. Bu doğrultuda çalışmamızın amacı, Isparta ilinde ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin gözünden, okul yöneticilerinin iş birlikçi davranışlarının okul iklimine etkilerinin araştırılmasıdır.

2. YÖNTEM

2.1 Araştırmanın Modeli

Araştırmada mevcut durumu ortaya koymak amacıyla tarama yöntemi kullanılmıştır. Tarama modeli Karasar (2007) tarafından geçmiş veya günümüzde var olan bir durumu olduğu gibi ortaya koymak şeklinde tanımlanmıştır. King ve He (2005), tarama yönteminin araştırmayla ilgili durumu, bulguları ile temsil ettiğini ifade etmişlerdir.

2.2 Gönüllü Gruplarının Oluşturulması

Araştırmanın evrenini Isparta İl merkezinde resmi ve özel ilköğretim kurumları 2. kademesinde görev yapan 1500 öğretmen, örneklemini ise ölçekleri doldurmayı kabul eden 308 öğretmen oluşturmaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

	Değişkenler	N	%
Cinsiyet	Erkek	170	55,2
	Kadın	138	44,8
	Toplam	308	100
Yaş	20-30	15	4,9
	31-40	103	33,4
	41-50	125	40,6
	51+	65	21,1
	Toplam	308	100
Medeni Durum	Bekâr	18	5,8
	Evli	290	94,2
	Toplam	308	100
Hizmet Süresi	0-5	7	2,3
	6-10	31	10,1
	11-15	70	22,7
	16-20	51	16,6
	21+	149	48,4
	Toplam	308	100

Tablo 1 incelendiğinde, katılımcıların cinsiyetlere göre %55,2'sinin erkek, 44,8'inin kadın, yaş durumuna göre %4,9'unun 20-30 arası, %33,4'ünün 31-40 yaş arası, %40,6'sının 41-50 yaş arası, %21,1'inin 51 yaş ve üstü, Medeni duruma göre %5,8'inin bekar, %94,2'sinin evli, Hizmet süresine göre %2,3'ünün 0-5 yıl arası, %10,1'inin 6-10 yıl arası, %22,7'sinin 11-15 yıl arası, %16,6'sının 16-20 arası, %48,4'ünün 21 yıl ve üzeri olduğu tespit edilmiştir.

2.3 Veri Toplama Teknikleri

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanmış olan ve 5 sorudan oluşan demografik bilgiler ölçeği ve yöneticilerin işbirlikçi davranışlarının okul iklimine etkilerini belirlemek üzere toplam 17 sorudan oluşan bir veri toplama formu kullanılmıştır. Limon ve Durnalı (2017) tarafından hazırlanan işbirlikçi iklim ölçeği işbirlikçi örgüt kültürü (5 soru), iş birliğine yönelik yönetici tutumu (5 soru), iş birliğine yönelik öğretmen tutumu (5 soru) ve zümre içi iş birliği (2 soru) olmak üzere 4 alt faktörden oluşmaktadır.

2.4. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların cinsiyet, yaş, medeni durum ve hizmet süresi bilgilerini elde etmek amacıyla dört soru içermektedir.

2.5. İşbirlikçi İklim Ölçeği

Yöneticilerin işbirlikçi davranışlarının ölçülmesinde Sveiby ve Simons (2002) tarafından geliştirilen ve Limon ve Durnalı (2017) tarafından Türkçe'ye uyarlanarak geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan İşbirlikçi İklim Ölçeği kullanılmıştır. Yapılan çalışmada cronbach alpha sayıları alt boyutlar işbirlikçi örgüt kültürü .873, iş birliğine yönelik yönetici tutumu .861, iş birliğine yönelik öğretmen tutumu .787, zümre içi iş birliği .709 ve ölçek toplamı .911 olarak bulunmuştur. Ölçek 5'li likert tipinde olup, 1=Kesinlikle katılmıyorum... 5=Kesinlikle katılıyorum şeklinde değerlendirilmiştir.

2.6. İstatistiksel Analizler

Karşılaştırma testlerinde parametrik veya non-parametrik testlerden hangilerinin kullanılacağını belirlemek amacıyla normalite testi yapılmış olup, yapılan işlem sonunda non-parametrik testlerden Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis testlerinin kullanılmasına karar verilmiştir.

3. BULGULAR

Tablo 2: Ölçeklerden Elde Edilen Puanların Betimsel İstatistiği

	N	Min	Max	X±Sd
İşbirlikçi örgüt kültürü	308	8.00	25.00	22.659±3.169
İş birliğine yönelik yönetici tutumu	308	5.00	25.00	22.556±3.413
İş birliğine yönelik öğretmen tutumu	308	9.00	25.00	21.412±3.384

Zümre içi iş birliği	308	2.00	10.00	9.003±1.579
İşbirlikçi iklim Toplam	308	33.00	185.00	75.633±9.911

Tablo 2 incelendiğinde çalışmaya katılan öğretmenlerinin işbirlikçi iklim algısına yönelik alt başlıklarından işbirlikçi örgüt kültürünün 22.659±3.169, İş birliğine yönelik yönetici tutumunun 22.556±3.413, İş birliğine yönelik öğretmen tutumu 21.412±3.384, Zümre içi iş birliğinin 9.003±1.579 ve İşbirlikçi iklim toplamının ise 75.633±9.911 düzeyinde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3: Katılımcıların cinsiyet değişkenine göre, işbirlikçi davranış algıları.

	Cinsiyet	n	Mean rank	Sum of rank	U	Z	p
İşbirlikçi örgüt kültürü	Kadın	138	143,99	19870,50	10279.500	-1.958	.050
	Erkek	170	163,03	27715,50			
İş birliğine yönelik yönetici tutumu	Kadın	138	146,88	20270,00	10679.000	-1.417	.156
	Erkek	170	160,68	27316,00			
İş birliğine yönelik öğretmen tutumu	Kadın	138	142,27	19633,50	10042.500	-2.195	.028
	Erkek	170	164,43	27952,50			
Zümre içi iş birliği	Kadın	138	155,57	21469,00	11582.000	-.214	.830
	Erkek	170	153,63	26117,00			
İşbirlikçi iklim Toplam	Kadın	138	142,06	19604,50	10013.500	-2.219	.026
	Erkek	170	164,60	27981,50			

Tablo 3 incelendiğinde öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre, iş birlikçi örgüt kültürü ($p=.050$), iş birliğine yönelik öğretmen tutumu ($p=.028$) alt boyutları ile işbirlikçi iklim toplam skorunda ($p=.026$) anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Tablo 4: Katılımcıların medeni durum değişkenine göre, işbirlikçi davranış algıları.

	Medeni durum	n	Mean rank	Sum of rank	U	Z	p
İşbirlikçi örgüt kültürü	Evli	290	156,53	45393,00	2022.000	-1,683	.092
	Bekar	18	121,83	2193,00			
İş birliğine yönelik yönetici tutumu	Evli	290	157,98	45814,00	1601.000	-2,884	.004
	Bekar	18	98,44	1772,00			
İş birliğine yönelik öğretmen tutumu	Evli	290	157,07	45551,50	1863.500	-2,058	.040
	Bekar	18	113,03	2034,50			
Zümre içi iş birliği	Evli	290	156,58	45408,00	2007.000	-1,850	.064
	Bekar	18	121,00	2178,00			
İşbirlikçi iklim Toplam	Evli	290	157,37	45637,00	1778.000	-2,280	.023
	Bekar	18	108,28	1949,00			

Tablo 4 incelendiğinde öğretmenlerin medeni durum değişkenine göre, iş birliğine yönelik yönetici tutumu ($p=.004$), İş birliğine yönelik öğretmen tutumu ($p=.040$) alt boyutları ile işbirlikçi iklim toplam skorunda ($p=.023$) anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Tablo 5: Katılımcıların yaş değişkenine göre, işbirlikçi davranış algıları.

	Yaş	N	Mean rank	df	χ^2	P
İşbirlikçi örgüt kültürü	20-30	15	125,50	3	2,875	,411
	31-40	103	162,35			
	41-50	125	150,86			
	51+	65	155,75			
İş birliğine yönelik yönetici tutumu	20-30	15	112,67	3	5,307	,151
	31-40	103	164,83			
	41-50	125	151,74			
	51+	65	153,08			
İş birliğine yönelik öğretmen tutumu	20-30	15	141,23	3	1,327	,723
	31-40	103	161,99			
	41-50	125	152,14			
	51+	65	150,23			
Zümre içi iş birliği	20-30	15	155,97	3	1,098	,778
	31-40	103	158,30			
	41-50	125	148,83			
	51+	65	159,05			
İşbirlikçi iklim Toplam	20-30	15	117,37	3	4,012	,260
	31-40	103	164,21			
	41-50	125	151,65			
	51+	65	153,17			

Tablo 5 incelendiğinde öğretmenlerin yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Tablo 6: Katılımcıların hizmet süresi değişkenine göre, işbirlikçi davranış algıları.

	Hizmet Süresi	N	Mean rank	df	χ^2	P
İşbirlikçi örgüt kültürü	0-5 yıl	7	88,43	4	6,031	,197
	6-10 yıl	31	142,53			
	11-15 yıl	70	165,36			
	16-20 yıl	51	153,24			
	20+ yıl	149	155,43			
İş birliğine yönelik yönetici tutumu	0-5 yıl	7	94,07	4	9,589	,048
	6-10 yıl	31	128,06			
	11-15 yıl	70	171,78			
	16-20 yıl	51	158,69			
	20+ yıl	149	153,29			
İş birliğine yönelik öğretmen tutumu	0-5 yıl	7	150,71	4	2,555	,635
	6-10 yıl	31	137,90			
	11-15 yıl	70	162,45			
	16-20 yıl	51	164,36			
	20+ yıl	149	151,02			
Zümre içi iş birliği	0-5 yıl	7	127,29	4	1,465	,833
	6-10 yıl	31	145,69			
	11-15 yıl	70	158,89			
	16-20 yıl	51	156,62			
	20+ yıl	149	154,82			
İşbirlikçi iklim Toplam	0-5 yıl	7	102,57	4	5,708	,222
	6-10 yıl	31	134,26			
	11-15 yıl	70	167,33			
	16-20 yıl	51	159,95			
	20+ yıl	149	153,26			

Tablo 6 incelendiğinde öğretmenlerin hizmet süresi değişkenine göre, iş birliğine yönelik yönetici tutumu ($p=.048$) alt boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği, diğer alt boyutlar ve toplamda anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmanın amacı öğretmenlerin gözünden, okul yöneticilerinin iş birliği davranışlarının okul iklimine etkilerinin araştırılmasıdır. Bu doğrultuda uzlaşmacı, destekleyici, topluluk odaklı, ekip oluşturucu, işbirlikçi, vizyon sahibi ve kararlı kavramları ve yukarıda bahsedilen çalışmalar boyunca işlenen ortak fikir iş birliğidir. Okulun konumu, personelin dinamikleri veya öğrencilerin sayısı, türü veya sınıf düzeyi ne olursa olsun, öğretmenler, öğrenciler, veliler ve diğer paydaşlarla birlikte zengin, işbirlikçi ilişkiler geliştiren bir okul yöneticisi, başarı sağlamak için görevlendirilmiştir. İşbirlikçi bir liderlik tarzını benimseyen ve uygulayan bir okul yöneticisiyle ilgili olumlu çıkarımlar vardır. İşbirlikçi yöneticilik, insanların herhangi bir organizasyon veya topluluğun en değerli kaynağı olduğu inancına dayanır. Tüm okul paydaşlarının sahip olduğu bilgi, beceri ve deneyime ihtiyaç duyan bir okul yöneticisi, sorunları çözebilen ve başarıya odaklanmış üretken, bilgili bir ekip oluşturur. Aynı hedefe yönelmiş bir topluluğun kolektif bilgisi, yetenekleri ve potansiyeli, bireysel enerji ve eylemlerinin toplamından çok daha etkili ve güçlüdür. Ayrıca, işbirlikçi bir eğitim kültürü, problem çözmeyi kolaylaştırır, fırsatları ortaya çıkararak bunlardan yararlanır ve grup sinerjisini sağlar. Böyle bir tarzda, işbirlikçi yöneticilik, paydaşları motive ederek, öğrenci başarısını ve refahını artırmak için okul topluluğunun yapıcı gücünü kullanır.

Mevcut çalışmaya katılan öğretmenlerinin işbirlikçi iklim algısına yönelik alt başlıklarından işbirlikçi örgüt kültürünün, iş birliğine yönelik yönetici tutumunun ve iş birliğine yönelik öğretmen tutumlarını orta düzeyde iken, zümre içi iş birliğinin düşük düzeyde ve işbirlikçi iklim toplamının ise yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Başarılı bir yönetici, çalışanlarıyla güçlü kişilerarası ilişkilere ek olarak, personeliyle bireysel ve güçlü profesyonel bağlantılar kurmalıdır. Araştırmalar, başarılı yöneticilerin ekip çalışmasına dayanan bir liderlik tarzı kullandığını ortaya koymaktadır. Lock vd., (2012) işbirlikçi yöneticilerin personelin motivasyonunu, moralini ve iş performansını iyileştirdiklerini ifade etmektedir. Günbayı (2007) çalışmasında takım ruhunun öğretmenler tarafından en yüksek düzeyde algılandığını, Çekmecelioğlu (2007) ise takım desteğine ilişkin olumlu algılara sahip olduklarını ortaya koymuştur.

Çalışmamızda öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre, iş birliği örgüt kültürü, iş birliğine yönelik öğretmen tutumu alt boyutları ile işbirlikçi iklim toplam skorunda erkekler yönünde anlamlı bir farklılık bulunduğu tespit edilmiştir. Çalışmamızı destekler nitelikte Türkdoğan ve Özgenel (2021) erkek öğretmenlerin kısıtlayıcı müdür, kadın öğretmenlerin ise emredici müdür davranışına yönelik algılarının daha yüksek olduğunu, Köksal (2018),

Sönmez (2016) okul ikliminin alt boyutlarından “sınırlayıcılık” ve “samimiyet” alt boyutlarında erkekler yönünde anlamlı farklılık olduğunu ifade etmiştir. Farklı çalışmalarda Polat (2019), Çolakoğlu vd. (2009), Boylu vd. (2007) ve Çetin Gürkan (2006) ise çalışmalarında öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeylerinin cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık bulunmadığını ortaya koymuş, Özgenel ve Aktaş (2020), cinsiyet değişkeninin öğretmenlerin, yöneticilerinin liderlik stili algılarında ve performanslarında anlamlı bir farklılık oluşturmadığını belirtmiştir. Seipert ve Baghurst (2014), yöneticilerin okulla ilgili sorunları çözmek için personelinin uzmanlık ve deneyimlerinden yararlandıklarını, Hoy ve Miskel (2010) işbirlikçi öğretmen davranışlarının kendi aralarındaki mesleki davranışları desteklediğini ifade etmiştir. Mevcut çalışmanın aksine Dilbaz Sayın (2017) ve Getmez (2018), Demirtaş ve Ersözlü (2007) okul iklimi, örgüt kültürü ve işbirlikçi yönetim açısından cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık bulunmadığını belirtmiştir.

Veriler incelendiğinde öğretmenlerin medeni durum değişkenine göre, iş birliğine yönelik yönetici tutumu ve iş birliğine yönelik öğretmen tutumu alt boyutları ile işbirlikçi iklim toplam skorunda anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Benzer şekilde Köksal (2018) matematik öğretmenleri ile yaptığı çalışmada medeni durum değişkenine göre bekarlar yöneticilerin emredici davranış sergilediğini düşünürken, evlilerin kısıtlayıcı davranış sergilediklerini ortaya koymuştur. Polat (2019) çalışmasına göre ise medeni durum değişkenine göre istatistiksel açıdan önemi olan anlamlı bir ilişki bulunmadığı belirtilmiştir.

Çalışmamızda öğretmenlerin yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Çalışmamızı destekler nitelikte Polat (2019) ve Köksal (2018) medeni durum değişkenine göre örgütsel bağlılık ve bağlılık unsurları arasında istatistiksel önemi olan anlamlı bir ilişki bulunmadığını ifade etmiştir. Meslektaşlarının samimiyetine, her durumda yardımcı olacaklarına, dürüstlük ve doğruluklarına inancı olan öğretmenler, yöneticilerine ve paydaşlarına güvenmektedir. Güven ortamının bulunduğu okullarda görev yapan öğretmenler başarılı öğretim stratejilerini ve materyalleri meslektaşlarıyla paylaşmak ve eğitim öğretim faaliyetleri konusunda istekli tavır sergilemektedir. Baş ve Şentürk (2011), Topaloğlu (2010), Polat (2007) ve Özer vd., (2006) çalışmalarında öğretmenlerin en çok meslektaşlarına güvendiklerini ortaya koyarken, Bökeoğlu ve Yılmaz (2008) yöneticilerden sonra ikinci sırada meslektaşlarına güven duyduklarını belirtmiştir.

Çalışmamızda öğretmenlerin hizmet süresi değişkenine göre, iş birliğine yönelik yönetici tutumu alt boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği, diğer alt boyutlar ve toplamda anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Çalışmamızı destekler nitelikte, Köksal (2018), Selçuk (2016) ve Kelton (2010) çalışma süresine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmediğini ifade etmiştir. Farklı çalışmalarda ise Yahşi (2014), 11-15 yıl hizmet süresi olan öğretmenlerin, diğer kıdemdeki çalışanlara göre daha olumlu algıya sahip olduğu, Öztürk (2014), çalışma yılı arttıkça olumlu algılama düzeyinin de arttığını ortaya koymuşlardır.

5. ÖNERİLER

- ✓ Daha büyük ölçekte okul yöneticilerinin iş birlikçi davranışlarını inceleyen çalışmalar yapılabilir.
- ✓ Benzer bir çalışmanın ilk öğretim birinci kademe ve orta öğretim kurumlarında da yapılabilir.
- ✓ Hizmet içi eğitim programlarıyla iş birlikçi davranışları arttırmaya yönelik eğitimler verilebilir.
- ✓ İşbirlikçi yöneticiler ve iş birliği içindeki katılımcılar, bir güç ve etki dengesizliği ile karşı karşıya kaldıklarında yapılabilecekleri araştırılabilir.
- ✓ Yöneticilerin işbirlikçi ortamlarda hesap verebilirliği konusu araştırılabilir.

KAYNAKÇA

Akçit, V. (2011). *Örgütlerde ödüllendirme ve cezalandırmanın örgüt çalışanlarının performansına etkisi*, PAÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Baş, G. ve Şentürk, C. (2011). İlköğretim okulu öğretmenlerinin örgütsel adalet, örgütsel vatandaşlık ve örgütsel güven algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetim*, 17(1), 29-62.

Baykal, K., & Kovancı, A. (2008). Yönetici ve Astlar Arasındaki Anlaşmazlıkların Çözümüne Yönelik Bir Araştırma. *Journal of Aeronautics and Space Technologies*, 3(3), 21-38.

Bedük, A., (2011). *Örgüt Psikolojisi: Yeni Yaklaşımlar Güncel Konular*, Konya: Atlas Kitabevi.

Boylu, Y., Pelit, E. ve Güçer, E. (2007). Akademisyenlerin Örgütsel Bağlılık Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 44 (511), 55-74.

- Bökeoğlu, Ö. Ç., & Yılmaz, K. (2008). İlköğretim okullarında örgütsel güven hakkında öğretmen görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 54(54), 211-233.
- Cohen, J., McCabe, E. M., Michelli, N. M., & Pickeral, T. (2009). School climate: Research, policy, practice, and teacher education. *Teachers College Record*, 111(1), 180-213.
- Çekmecelioğlu, H. G. (2007). Örgüt ikliminin iş tatmini ve işten ayrılma niyeti üzerindeki etkisi: bir araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 79-97.
- Çetin Gürkan, G. (2006). Örgütsel Bağlılık: Örgütsel İklimin Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Etkisi ve Trakya Üniversitesi'nde Örgüt İklimi ile Örgütsel Bağlılık Arasındaki İlişkinin Araştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Çimen, E., & Akıncı, A.Y. (2021). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Yaşam Beceri Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Akdeniz Bölgesi Örneği). *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 4(3), 359-370.
- Çolakoğlu, Ü., Ayyıldız, T. ve Cengiz, S. (2009). Çalışanların Demografik Özelliklerine Göre Örgütsel Bağlılık Boyutlarında Algılama Farklılıkları: Kuşadası'ndaki Beş Yıldızlı Konaklama İşletmeleri Örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 20(1), 77-89.
- Daily, B.F. and Bishop, J.W. (2003), "TQM workforce factors and employee involvement: the pivotal role of teamwork", *Journal of Managerial Issues*, Vol. XV No. 4, pp. 393-412.
- Demirtaş, Z., & Ersözlü, A. (2007). Okul kültürü ile öğrencilerin şiddete başvurma davranışları arasındaki ilişkiler. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 178-189.
- Dilbaz Sayın, S. S. (2017). Okul iklimi ile öğretmen performansı arasındaki ilişkinin incelenmesi (Doktora Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Edmondson, A. (1999), "Psychological safety and learning behavior in work teams", *Administrative Science Quarterly*, Vol. 44 No. 2, pp. 350-383.
- Eren, E. (2001). Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi, 7. Bası, Beta Basım Yayım, İstanbul.
- George, J. M. ve Gareth, R. J., (2005), *Understanding and Managing Organizational Behavior*, Fourth Edition, Pearson Prentice Hall, New Jersey.
- Getmez, D. (2018). Okul müdürlerinin iletişim becerileri ile okul iklimi arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Gittell, J.H. (2002), "Coordinating mechanisms in care provider groups: relational coordination as a mediator and input uncertainty as a moderator of performance effects", *Management Science*, Vol. 48 No. 11, pp. 1408-1426.
- Grazia, V., & Molinari, L. (2020). School climate multidimensionality and measurement: A systematic literature review. *Research Papers in Education*. doi:10.1080/02671522.2019.1697735
- Günbayı, İ. (2007). School climate and teachers' perceptions on climate factors: research into nine urban high schools. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 6(3), Article 7.
- Gürbüz, R., Erdem, E., Yıldırım. (2013). Başarılı Okul Müdürlerinin Özellikleri, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 167-179.
- Ilgen, D.R., Hollenbeck, J.R., Johnson, M. and Jundt, D. (2005), "Teams in organizations: from input-process-output models to IMO models", *Annual Review of Psychology*, Vol. 56 No. 1, pp. 517-543.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (17 b.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kelton, K. E. (2010). A study of the comparison between teacher perceptions of school climate and the existence of professional learning community dimensions (Doctorate Thesis). University of Central Florida College of Education Department of Educational Research Technology and Leadership, Orlando.
- King, W. R. ve He, J. (2005). Understanding the role and methods of meta-analysis in IS research. *Communications of the Association for Information Systems*, 16, 665-686.
- Köksal, S. (2018). *Matematik öğretmenlerinin algıladıkları okul iklimi ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki* (Doctoral dissertation, İstanbul Kültür Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı/Eğitim Yönetimi ve Planlaması Bilim Dalı).

- Küçük, M. (2018). *Eğitim kurumlarında yöneticilerin liderlik davranışlarının örgüt iklimi üzerine ve eğitimcilerin performansına etkisi*, YL Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Limon, İ. ve Durnalı, M. (2017). İşbirlikçi İklim Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Sakarya University Journal of Education*, 7(2), 282-294.
- Lock, G., Budgen, F., & Lunay, R. (2012). The loneliness of the long-distance principal: Tales from remote Western Australia. *Australian and International Journal of Rural Education*, 22(2), 65-77.
- Milton, L.P. (2009), "Creating and sustaining cooperation in interdependent groups: Positive relational identities, identity confirmation, and cooperative capacity", in Roberts, L.M. and Dutton, J.E. (Eds), *Exploring Positive Identities and Organizations, Building a Theoretical and Research Foundation*, Psychology Press, New York, NY, pp. 289-317.
- Özer, N., Demirtaş, H., Üstüner, M. ve Cömert, M. (2006). Ortaöğretim öğretmenlerinin örgütsel güven algıları. *Ege Eğitim Dergisi* (7) 1, 103-124.
- Özgenel, M., & Aktaş, A. (2020). Okul Müdürlerinin Liderlik Stilllerinin Öğretmen Performansına Etkisi. *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama*, 3(2), 1-18.
- Öztürk, M. (2014) Okul öncesi yöneticilerinin yaratıcı liderlik özellikleri ile okul iklimi arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Polat, D. D. (2019). *Öğretmenlerin yılmazlık düzeyleri ile iş doyumu, mesleki tükenmişlik, örgütsel bağlılık düzeyleri ve örgüt iklimi algıları arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Master's thesis, Sakarya Üniversitesi)
- Polat, S. (2007). Ortaöğretim öğretmenlerinin örgütsel adalet algıları, örgütsel güven düzeyleri ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişki. Yayınlanmamış Doktora tezi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Saks, A.M. (1995), "Longitudinal field investigation of the moderating and mediating effects of self-efficacy on the relationship between training and newcomer adjustment", *Journal of Applied Psychology*, Vol. 80 No. 2, pp. 211-225.
- Selçuk, M. (2016). İlk ve ortaokul öğretmenlerinin okul iklimi algıları ile iş motivasyonları arasındaki ilişki (Yüksek Lisans Tezi). Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Düzce
- Sönmez, E. (2016). Öğretmenlerin okul iklimi algılarının çeşitli demografik değişkenlere göre incelenmesi: bir meta analiz çalışması (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sucan, S., Turan, M. B., Pepe O., Karaoğlu, B., & Doğan, D. (2016). The Relationship between leadership styles and assertiveness of physical education teachers. *International Journal of Sport Culture and Science*, 4(Special Issue 1), 11-22.
- Şahin-Fırat, N., (2010). Okul Müdürü ve Öğretmenlerin Okul Kültürü ile Değer Sistemlerine İlişkin Algıları, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 35(156): 71-83.
- Topaloğlu, I.G. (2010). İşgörenlerin adalet ve etik algıları açısından örgütsel güven ile örgütsel bağlılık ilişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, Ankara.
- Turan, B. N., & Asal, R. (2020). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Matematik Öğretimine Yönelik Kaygı Düzeylerinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Erciyes Journal of Education*, 4(1), 20-33.
- Türkdoğan, M., & Özgenel, M. (2021). Öğretmenlerin yaratıcı düşünme eğilimleri ile okul iklimi arasındaki ilişki. *Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 190-213.
- Wageman, R., Gardner, H. and Mortensen, M. (2012), "The changing ecology of teams: new directions for teams research", *Journal of Organizational Behavior*, Vol. 33 No. 3, pp. 301-315.
- Wang, M.-T., & Degol, J. L. (2016). School climate: A review of the construct, measurement, and impact on student outcomes. *Educational Psychology Review*, 28(2), 315-352. doi:10.1007/s10648-015-9319-1
- Yahşi, Ü. (2014). Gençlik ve spor bakanlığı personelinin örgüt iklimi algıları ile örgütsel yaratıcılık düzeyi (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Zullig, K. J., Koopman, T. M., Patton, J. M., & Ubbes, V. A. (2010). School climate: Historical review, instrument development, and school assessment. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 28(2), 139-152. doi:10.1177/0734282909344205

Bir Katılım Aracı Olarak Kent Konseylerine İlişkin Bir Değerlendirme ¹

An Assessment Regarding City Councils As A Participant Instrument

Büşra KUTLUCA ¹

¹ Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Kırıkkale/Türkiye

ÖZET

Katılım, kamu yönetiminde gerçekleşen reformlar sayesinde ön plana çıkan kavramlardandır. Katılım demokrasinin de etkin değerleri arasındadır. Katılım, yönetsel karar alma süreçlerine katılmaktır. Katılımın bilgilendirme, danışma ve aktif katılım aşamaları mevcuttur. Kamusal faaliyetlerin etkin ve verimli bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için katılım mekanizmaları oluşturulmuştur. Katılımı gerçekleştiren en iyi mekanizmalardan birisi kent konseyleridir. Kent konseyleri, kamu ve özel sektör birlikteliği, hemşehrilik bilincinin gelişmesi, kentin kalkınması, sürdürülebilirlik ilkelerinin uygulama alanlarının genişletilmesi ve bu süreçlerde "ortak akıl" benimsenmesidir. Kent konseyleri, sorunların tartışıldığı, çözüm önerilerinin geliştirildiği ve çok aktörlü katılımın sağlandığı bir yapıdadır. Çeşitli meclisleri ve çalışma grupları bünyesinde bulundurulur. Toplumun her kesiminin (kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının) görüşleri alınarak katılımın gerçekleştirilmesi, ortak sorunlara sadece yöneticilerin değil vatandaşlarında katılımıyla çözümlerin oluşturulması, vatandaşların, yönetim hakkında bilgi sahibi olmaları kent konseylerine katılımı artıran nedenlerdir. Bu çalışmada katılım ve kent konseyleri incelenmiştir. Kent konseylerinin oluşumu, işleyişi ve yapısı hakkında bilgilendirilmeler yapılmıştır. Kent konseylerine katılımın sağlanmasındaki sorunlar incelenerek, öneriler verilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Katılım, Aktif Katılım, Kent Konseyleri

ABSTRACT

Participation is one of the concepts which are at the fore in public administration thanks to reforms. Participation is one of the democratic values. Participation remains as one of the administrative resolution processes. Participation consists of the phases called briefing, consulting, and active participation. Participation mechanisms have been composed so that public activities can be executed effectively and voluminously. City councils are one of the best mechanisms which realize participation. The main purpose of the city councils is securing the public and private sector cooperation, developing the cities, expanding the fields of applications of sustainability principles, and making sure that "common sense" is adopted. City councils have a structure in which problems are discussed, solution offers are produced and multi-actor participation is procured. It incorporates a variety of parliaments and working groups. Securing the participation by considering each section of the society's views (public, private sector, and non-governmental organizations), producing solutions for common issues with participation of both administrators and citizens, the fact that citizens have knowledge about the administration are some reasons that increase the volume of participation to city councils. In this research, the concepts of participation and city councils have been analyzed. Information has been given regarding the formation, functioning, and structure of city councils. It has been attempted to give some suggestions by investigating the problems regarding ensuring participation.

Key words: Participation, Active Participation, City Councils

1. GİRİŞ

Günümüzde birbirini etkileyecek şekilde her disiplin ve alanda değişim baş döndürücü bir şekilde yaşanmakta, yönetim anlayışı da bu değişimden oldukça fazla etkilenmektedir. Bu süreçte yönetim açısından özellikle "katılım" kilit bir unsur olarak dillendirilirken farklı araçlar vasıtasıyla da katılımın artırılması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede katılımcı demokrasi fikri ve yönetişim bu sürecin en önemli argümanı olarak görülmekte ve halka en yakın birimler olarak yerel yönetimler de farklı katılım araçları sunarak hizmetlerde etkinliği, verimliliği sağlamaya çalışmaktadır. Ayrıca yerel düzeyde vatandaşların isteklerine, sorunlarına ve taleplerine hızlı ve çözüme yönelik çıktılar elde edilmesi, yerel birimlerin sorumluluk alanlarının artmasını gerektirmiştir. Bu gerekçelerle Gündem 21 ve Gündem 21'in en önemli çıktısı Yerel Gündem 21 olmuştur.

Türkiye de uygulanan Yerel Gündem 21 projesi, katılımın fazla olmasıyla uzun dönemli bir programa dönüştürülmüş ve en önemli uygulama aracı Kent Konseyleri olmuştur. Yerel Gündem 21 programı içerisinde kurulması ve desteklenmesi sağlanan kent konseyleri; 5393 Sayılı Belediye Kanunu ile resmi olarak kurulması zorunlu hale getirilmiş, 2006 tarihli 26313 Sayılı Kent Konseyleri Yönetmeliği'nde "Merkezi yönetimin, yerel yönetimin ve sivil toplum kuruluşlarının birlikteliğiyle, hemşehrilik hukuku bilincinde olarak; kentin kalkınma

¹ Bu çalışma, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda Doç. Dr. Vasfiye Çelik danışmanlığında Büşra Kutluca tarafından yürütülen "Türkiye de Katılım ve Bir Katılım Aracı Olarak Kent Konseyleri" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

hedeflerinin, sürdürülebilir kalkınma ilkeleri temelinde gerçekleştiren demokratik yönetim mekanizmasıdır.” şeklinde tanımlanarak kuruluşu ve işleyişi hakkında yasal kurallar belirlenmiştir.

Bu çalışmada ise katılım kavramının tanımlaması verildikten sonra yerel düzeyde katılım denilince son yıllarda ilk akla gelen yapı olan kent konseyleri yapısal ve işlevsel açıdan incelenmeye çalışılacaktır.

2. KATILIM KAVRAMINA DAİR

Katılımın sağlanması ile birey ile topluluk ilişkileri ve iletişimi yapısal olarak geliştirilmeye çalışılmaktadır. Şöyle ki katılımın gerçekleştiği durumlarda, birey bir topluluk içinde “ortak kararlarda buluşma” eylemi içerisine girmektedir. Bu eylemi gerçekleştiren birey hem kararlarda etkin rol almış olmakta hem de topluma, bilgi ve tecrübelerini iletme imkânı bulmaktadır (Bulut, 2013: 21).

Katılım kavramının tanımlamasına bakıldığında ise Türk Dil Kurumu’nda “*katılma işi, iştirak*” olarak bir açıklama görülmekte, iştirak kavramı da “*Ortaklık, bir işte yer alma, bir işe, duruma, düşünceye katılma*” olarak açıklanmaktadır (sozluk.gov.tr, 12.01.2021). Katılımın geniş bir tanımı ise “*bireylerin kendileri ile ilgili, onları etkileyen fiziksel çevreler ve kurumlar düzeyinde üretilen kararlarda yer almaları ya da bir program, sonuçların oluşturulmasında kendisiyle iş birliğine gidilmesidir*” (Fişek, 1977: 34-35).

Kullanım alanı oldukça geniş olan bu kavram; özel firmaların kararlarına katılım, dernek gibi sivil toplum kuruluşlarının kararlarına katılım veya ekonomik, siyasal gibi birçok alanda gerçekleşen olaylara karşı fikirlerinin olması gibi oldukça geniş, birbirinden farklı kullanım alanları içinde anlam kazanmaktadır. Dolayısıyla hangi konular içerisinde ifade edildiğine göre de niteliği ve kapsamı değişiklik gösterebilmektedir (Çukurçayır, 2000: 29). Bu farklı alanlara ve kazandığı anlamlara örnek verilecek olursa; yönetime veya siyasete katılımın örneklerinden olan “oy verme”, katılımın sağlanması için yeterli ve ilk akla gelen örnek olmakla birlikte değişen toplum yapısı, yönetim alanlarında yeni uygulamaların getirilmesi ile günümüzde çok da yeterli olmamaktadır. Ve sonuç olarak vatandaş yönetimin kararlarını sorgulayacağı, kararlara aktif katılacağı, demokratik yeni katılım kanalları aramaktadır (Karasu, Çelik ve Altıparmak, 2018: 84-85).

Kamusal alana katılım, yönetimin kararlarından doğrudan veya dolaylı olarak etkilenecek olanların süreçte etkinliklerinin artırılmasıdır. Bu kişiler vatandaş, sivil toplum kuruluşları, toplumsal alanda geri planda olan kesimler gibi herkesi kapsamaktadır. Kamusal alana katılım olarak “üç basamaklı katılım merdiveni” İktisadi İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) tarafından genel olarak kullanılmıştır. Bu “üç basamaklı katılım” şunları ifade etmektedir: (Ruige, Üskent ve Micka, 2014: 19-20)

Tablo 1. “Üç Basamaklı Katılım”

Aktif Katılım	
Danışma	
Bilgilendirme	

Kaynak: (Ruige, Üskent ve Micka, 2014: 20)

Katılımın ilk basamağı olan bilgilendirme aşamasında, kamu faaliyetleri ile ilgili bilgiler tek yönlü olarak topluma açıklayıcı bir biçimde resen bilgilendirilme şeklinde yapılmaktadır. İkinci basamak olan danışma, ilgili taraflar bir platform içerisinde toplantı yapmakta ve bu toplantıda karşılıklı olarak sorunlar, talepler, ihtiyaçlar ve çözümler konuşulup tartışılmakta ve görüşler bildirilmektedir. Son basamak olan aktif katılımında, kamu ve vatandaş birlikteliğiyle önemli konulardaki ayrıntılı görüş ve düşünceler çerçevesinde kararlar alınmaktadır. Alınan kararlarda taraf olanlar sorumluluk da üstlenmektedir. Aktif katılımın yerelde uygulama alanı içerisinde bu çalışmanın da önemli bir başlığı olan kent konseylerinin yer aldığı görülmektedir ki Kent konseyleri kamu, sivil ve tüm ilgili alanların yönetime aktif katılımlarını amaçlamaktadır (Altun ve Toker, 2017: 463). Karşılıklı etkileşimi ve kararlara katılan birçok aktörü ifade eden yönetim ile yerel düzeyde karar alma süreçlerinde sivil toplumun ve vatandaşın etkin olması, aktif katılımlarının sağlanması amaçlanmaktadır (Özdemir, 2011: 35).

Türkiye’de katılım yönünde oluşturulan politikaların yansımalarının görülebileceği hukuki metinlerden biri olan 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda katılımcılığın hangi birimler tarafından gerçekleştirileceği kanunun 76. maddesinde “Kent Konseyleri” başlığı ile belirtilmiştir. Yerel Gündem 21 programının destekleriyle Türk kamu yönetiminde var olmaya başlayan kent konseyleri, yerel düzeyde kentin ve vatandaşın problemlerinin çözülmesinde “çok aktörlü” ve “aktif katılımlı” bir yönetim aracı olarak ifade edilmektedir. Çünkü bu yapı vasıtasıyla vatandaş alınan kararlara müdahale edebilecek ve alınan kararlar hakkında hesap sorma işlevini gerçekleştirmiş olacaktır (Kaypak, 2011: 134).

3. KENT KONSEYLERİ

Kent konseylerinin yönetmelik sisteme dahil olması aslında çevreye dair yapılan çalışmalar sonucunda olmuştur. Şöyle ki sanayi devrimi, teknolojik gelişmeler, ekonomik refahın artması ve sonuçlarından biri olarak çevrenin bu süreçten olumsuz etkilenmesi yeni arayışların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Caldwell, 1998: 8).

Çevre sorunlarına küresel boyutta çözüm arayan en önemli konferanslardan biri olarak 1992 yılında Rio kentinde gerçekleştirilen “Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı”nda *Gündem 21 Belgesi* oluşturulmuş ve çevrenin korunması, teknolojinin çevreye zarar vermesinin engellenmesi, yoksulluğun azaltılması gibi hedefler belirlenmiştir. Bu hedeflere sürdürülebilir kalkınma ile birlikte ulaşılması amaçlanmıştır. Gündem 21’de çözümlenmesi amaçlanan sorunların küreselleşmenin de etkisiyle sadece devletlerin birlikteliğiyle sağlanamayacağı ifadesi ile uluslararası kuruluşlar, merkezi yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimlerin desteklerinin gerekliliği ortaya çıkmıştır (Deniz, 2013: 393-394).

Gündem 21’de yereldeki faaliyetlerin ve sorunların çözümünde önemli bir rol üstlenmesiyle Gündem 21’in 28. bölümünde “Yerel Gündem 21” (YG 21) oluşturulmuştur. Yerel Gündem 21; Gündem 21’in amaçlarının sürdürülebilir kalkınma ilkesiyle yerelde gerçekleştirilmesini öngörürken merkezi yönetimin, yerel yönetimin ve sivil toplumun “ortaklığıyla” sorunlara çözüm yolları aramıştır. Özellikle yerel yönetimlere önceden sahip olmadıkları alanlarda da önemli sorumluluklar verilmiştir. Zira yerel yönetimlerin halka yakın birimler olması, sorunların tespiti ve çözümünü kolaylaştırmakta ve istenen hedeflere hızlı şekilde ulaşılmaktadır (Karasu vd., 2018: 62-64).

YG 21; insanların temel gereksinimlerinin sağlanması, yaşam standartlarının yükseltilmesi, ekosistemin verimli kullanarak güçlendirilmesi ve demokrasinin gelişmesine katkı sağlanmayı amaçlamaktadır. İlk başta proje olarak başlayan YG 21, daha sonra bu projelere verilen desteklerin uygulama alanı ve katılımının fazla olması nedenleriyle programa dönüşmüş, sürdürülebilir kalkınmayı ve çok aktörlü katılımı amaçlayan kadın, gençlik gibi meclisler ve kent konseyleri yapısının kurulmasını sağlamış ve kurulduktan sonra destek olmuştur. Yerel yönetimlerde oluşturulan Kent Konseyleri YG 21 programının hedeflerini gerçekleştiren bir birim olmuştur (Savut, 2011: 347-355). Bu hedeflerle birçok ülke tarafından yerel programlarda uygulanmaya başlanan bu program Türkiye’de, 1997 yılında İstanbul’da gerçekleşen Habitat II Konferansı’yla işler hale gelmiştir. Türkiye’de YG 21 öncesinde, hedeflenen amaçlara yönelik “Kent Kurultayları” ve “Kent Parlamentoları” gibi yapıların olması ise hızlı bir adaptasyon sağlamıştır (Çelik, 2013:217).

Kent konseyleri, 2005 tarihli 5393 Sayılı Belediye Kanunu’nun 76. Maddesine dayanak olarak kurulmaya başlanmıştır (5393, md:76). Hemen ardından 2006 yılında 26313 Sayılı Kent Konseyi Yönetmeliği oluşturularak kent konseylerinin oluşum süreci, yapısal zemini hazırlanmıştır. 2009 yılında da katılımın yeterli olmadığı gerekçesiyle “Kent Konseyi Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” çıkarılmıştır (Belli ve Aydın, 2015: 9). Kent konseyi yönetmeliğinde, kent konseyi; *kamunun ve sivil toplumun birlikteliğiyle, hemşehrilik bilinciyle hareket edilmesi, kentin ekonomik, sosyal ve benzeri alanlarda kalkınmasına sürdürülebilirlik ilkeleriyle çözüm yolları aranması, tüm bunları gerçekleştirirken “ortak akıl” esas alınmasını gerekli gören bir yönetim mekanizmasıdır* (Kent Konseyi Yönetmeliği, 2006: madde:4/b) şeklinde tanımlanmaktadır.

Yönetim de vatandaşların yetki sahibi olmasını, yönetim ile ilgili konularda vatandaşın kolay bir şekilde erişiminin sağlanmasını ve vatandaşların bilgilerini, tecrübelerini, yeteneklerini aktarabildikleri, hesap sorabildikleri bir yönetimin olmasını kent konseyleri aracılığıyla sağlanmaya çalışılırken ayrıca kent konseyleri “birlikte yönetimi” benimseyen yönetimi uygulamaya geçirmiş olmaktadır (Demir ve Yavaş, 2015: 56). Çok aktörlü bir yönetim anlayışıyla Kent konseylerinin katılımcıları çok geniş bir alanı (kamu kurumu, sivil toplum kuruluşları, parti temsilcileri, üniversiteler, muhtarlar, dernek ve vakıf temsilcileri gibi üyeler) kapsamaktadır. Katılımcı kitlesinin çok farklı kurum ve kuruluşlardan oluşması, farklı kesimlerin bir platform içerisinde ortak kararlarda buluşması, yerel de katılımcı demokrasinin gelişmesine de katkı sağlamaktadır (Kocaoğlu, 2014: 13).

Kent konseylerinin yerelde katılımı sağlayan önemli bir unsur olarak nitelenmesinin bir özelliği de gönüllülük esasına dayalı olarak kurulmuş olmalarıdır. Gönüllülük, karşılık beklemeden ve çıkarı olmaksızın bireyin isteyerek karşısındaki kişi veya topluma destek olmasıdır. Gönüllülüğü benimseyerek kendi isteği ile bir birime yardımcı ve destek olmak, çıkar ilişkileri olmaksızın verimli ve sonuç odaklı çalışmalarını sağlamaktadır. Kent konseyleri de zorunlu olmadan gönüllülük esasıyla konseyde tüm paydaşların katılımını ve faaliyetlerde ve kararlarda çıkar ilişkisi olmadan toplumsal faydanın sağlanmasını amaçlamaktadır (Ağır, Belli ve Arslan, 2017: 327).

3.1 Kent Konseyleri: Yapısı, Organları ve İşlevleri

İlgili yönetmeliğe göre kuruluş yeri ve görev alanı ilgili belediyenin sınırlarıyla paralellik gösteren kent konseyleri ‘mahalli idareler genel seçim’ sonuçlarından sonra belediye başkanının davet çağrısı ile üç aylık süreyi geçmemek üzere kurulmaktadır (Tosun, Keskin ve Selimoğlu, 2016: 89). Üyeleri ise ‘mahallin en büyük mülki idare amiri veya temsilcisi, belediye başkanı veya temsilcisi, kamu kurum ve kuruluş temsilcileri, muhtarlar, siyasi parti temsilcileri, üniversite temsilcileri, sendika, baro, noter, dernek ve vakıf temsilcileri, konseyde oluşturulan meclis ve çalışma grupları temsilcileridir’ (KKY, md:8). Her ne kadar üyeler bu şekilde sıralansa da konseylerin üye sayıları birbirlerinden farklıdır. Bazı konseylerde çok fazla üye olurken bazı konseylerde az sayıda üye olmaktadır. Konseylerin üyelerinin de sivil toplum temsilcileri çoğunluk olan bir konsey mi olduğu ya da kamu temsilcileri çoğunlukta olan bir konsey mi olduğu da birbirlerinden farklılaşmaktadır (Yavuz ve Sarışen, Nisan, 2016). Ayrıca üyeleri gönüllülük esasıyla oluşturulmuştur (Ağır vd., 2017: 327). Üyelikten çıkma, üyeliğe kabul gibi yönetmelikte bulunmayan konular gerekli görüldüğünde ilgili kent konseyi çalışma yönergelerinin de açıklanmaktadır (Özdemir, 2011: 43). Hatta bazı konseylerde yönerge oluşturulmasında oldukça zorlanılmaktadır (Batal, Dur ve Topçu, 2015: 151).

Yapısal olarak bakıldığında Kent konseyinin organları; Genel Kurul, Yürütme Kurulu, meclis ve çalışma grupları, konsey başkanından oluşmaktadır. Kent konseyi üyeleri, ‘en yetkili organ’ olan Genel Kurul’un üyeleridir ve Genel Kurul toplantıları yılda ikiden az olmamak üzere yapılmakta ve toplantılarda salt çoğunluk aranmaktadır. Konsey başkanı, Genel Kurula da başkanlık etmektedir. Genel Kurul, başkan haricindeki diğer kent konseyi organlarının da çalışma ilkelerini, yönetmeliğe aykırı olmadan belirleyebilmektedir.² Yürütme Kurulu’nun ise ‘en az yedi kişiden oluşan’ üyesi bulunmaktadır. Üyelerini Genel Kurul’un seçtiği, üyeleri arasında meclis ve çalışma gruplarının başkanlarının yer aldığı Yürütme Kurulu ise en az yedi kişiden oluşmakta ve konseyde oluşturulan görüşleri, ilgili belediyeye bildirmekte ve izlemektedir (Erbay, 2018: 366-367).

Kent konseyi başkanı, Genel Kurul tarafından, belediye başkanının çağrısıyla toplanılan ilk kent konseyi toplantısında seçilmektedir (Bozkurt, 2014: 236). Konsey başkanı, hastalık gibi belirli sebeplerle konseyde bulunmadığında konseye ‘Yürütme Kurulu’nun en yaşlı üyesi’ başkanlık etmektedir. Kent konseyi başkanının, iki ve üç yıl olmak üzere iki dönemden oluşan görev süreleri vardır (KKY, md:11).

Kent konseyleri organları arasında yer almayan fakat konseyin koordinasyonunu sağlayan bir birim olarak kent konseyi genel sekreterliği oluşturulmuştur. Konseyde bulunan birimler arasındaki koordineyi sağlayarak işlevlerin düzgün ilerlemesini sağlar. Ayrıca konsey görevlerinin yerine getirilmesinde de sorumluluk üstlenir (KKY, md. 14-15). Genel sekreter belediye başkanının önerceği üç aday arasından seçilir (Karasu vd., 2018: 163-164).

Bir diğer organ olarak Kent konseyinin amaçlarına uygun olarak görev alanlarına giren konularda meclisler ve çalışma grupları oluşturulmaktadır. Meclis ve çalışma gruplarının, ‘çalışma esaslarını’ konseyin Genel Kurulu belirlemektedir. Bu birimlerde oluşan görüşler, ilk olarak Genel Kurul’da gündeme alınmakta daha sonra ilgili belediyeye gönderilmektedir. Çalışma grupları, kentin öncelikli sorunları üzerine ayrıntılı araştırmalar yapılması ve derinlemesine incelemelerde bulunulmasını bunu gerçekleştirirken de kentteki bilgi düzeyleri yüksek olan kişilerle yapılmasını sağlamaktadır. Örneğin sanat, kültür, turizm, eğitim ve sağlık gibi alanlarda kentin öncelikli sorunları üzerine ilgili çalışma grupları oluşturulmaktadır. Bu çalışma grupları oluşturulurken de kentin nicel ve nitel özellikleri dikkate alınmaktadır (Yeşildal, 2020: 80).

Kent konseylerinde toplumsal alanlarda geri planda olan kesimlerin, kent konseyleri meclisleri aracılığıyla sorunlarına etkili çözüm yolları aranması, taleplerini ve görüşlerini paylaşabilecekleri bir platformun olması sağlanmaktadır. Ayrıca bu kesimlerin kent yönetimlerinde etkin rol almaları, yaşam standartlarının artırılması ve kendi hakları yönünden bilinçlendirilmesi ve meclislere katılımlarının sağlanması amaçlanmaktadır. Konseyde oluşturulan meclisler genellikle kadın meclisleri, engelli meclisleri, çocuk ve gençlik meclislerinden oluşmaktadır (Kalaycı ve Akin, 2021: 204).

Kent konseyleri görevleri, 26313 Sayılı Kent Konseyi Yönetmeliği’nin 6. Maddesinde şöyle ifade edilmiştir: (KKY, md:6)

1. ‘Yerel düzeyde demokratik katılımın yaygınlaştırılmasını, hemşehrilik hukuku ve ortak yaşam bilincinin geliştirilmesini, çok aktörlü yönetim anlayışının benimsenmesini sağlamak,

² Genel Kurul, Kent Konseyi Yönetmeliği kurallarına aykırı olmayarak, gerekli olması durumlarında, çalışma yönergeleri de oluşturabilmektedir. Genel Kurula bu görev, yönetmeliğin 16. Maddesi ile verilmiştir.

2. Sürdürülebilir gelişmenin sağlanması ve bu konuda ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik planların hazırlanması ve uygulanmasını sağlamak,
3. Kente ilişkin temel stratejiler ve faaliyet planlarının belirlenmesinde, uygulama ve izleme süreçlerinde tüm kenti kapsayan ortak bir aklın oluşturmasına katkıda bulunmak,
4. Yerellik ilkesi çerçevesinde katılımcılığı, demokrasiyi ve uzlaşma kültürünü geliştirmek,
5. Kentin kimliğine ilişkin tarihi, kültürel, doğal ve benzeri değerlere sahip çıkmak ve geliştirmek,
6. Kent kaynaklarının etkili, verimli ve adil kullanımına katkıda bulunmak,
7. Sürdürülebilir kalkınma anlayışına dayalı kentin yaşam kalitesini geliştiren, çevreye duyarlı ve yoksulluğu giderici programları desteklemek,
8. Sivil toplumun gelişmesine ve kurumsallaşmasına katkıda bulunmak,
9. Çocukların, gençlerin, kadınların ve engellilerin toplumsal yaşamdaki etkinliklerini artırmak ve yerel karar alma mekanizmalarında aktif rol almalarını sağlamak,
10. Kent yönetiminde saydamlık, katılım, hesap verebilirlik, öngörülebilirlik ilkelerinin uygulanmasına katkıda bulunmak,
11. Kent konseyinde oluşturulan görüşlerin değerlendirilmek üzere ilgili belediyeye gönderilmesini sağlamak.”

Kent konseylerinin görevleri arasında dikkat çekici bir şekilde ‘‘hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi’’ de yer almaktadır. Zira hemşehrilik bilinciyle, vatandaş kenti benimsemektedir, kentin sorunlarını önceleyerek ve bu sorunlar üzerinde çözüm yolları arayarak kentin yaşam vasfının yükseltilmesini amaç edinmektedir. Ayrıca hemşehrilik bilinciyle Kent Konseyleri’nde katılımcı vatandaş arasında güçlü bir bağ kurulmakta ve hemşehrilerin sorunlarını iletebilecekleri ve tartışılıp sonuca ulaşabilecekleri bir platform olmaktadır (Çelik, 2013: 224-225). Bu bilinç vasıtasıyla katılımın da en etkin sağlanması beklenmekte böylece demokrasi bilinci de gerçekleştirilmiş ve yerelde benimsenmesi sağlanmaktadır (Görmez ve Altınışık, 2011: 38).

Kent konseyleri görevleri arasında ‘‘Avrupa Kentli Hakları Bildirisi’nde’’³ yer alan, insanların sahip olduğu birçok hakka yer verilmesi ayrıca belirtilmesi gereken bir husustur. İnsan haklarının kentte var olmasını, gelişmesini ve korunmasını kent konseyleri görev olarak üstlenmekte ve bu alanda birçok etkinlik yaparak kenti ve kentliyi korumaktadır. Kentte eğitim, sağlık, çevre gibi birçok alanda da hakların korunması için çalışmalar yürütülmektedir (Akdemir, 2020: 157).

4. KENT KONSEYLERİNİN KATILIM AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Türkiye’de gelişmekte olan yerel demokrasiyle birlikte vatandaş katılımının önemi artmaktadır. Vatandaş katılımının sağlanmasında ise çok çeşitli katılım türleri bulunmaktadır. Yönetişim kavramının önemine binaen de sivil toplum katılımının gerekliliği ortaya çıkmıştır. Ancak her zaman vatandaş ve sivil toplumun tek tek doğrudan katılımlarının sağlanması imkân dahilinde değildir. Çeşitli katılım türleriyle bu sorunun çözülmesi sağlanmaktadır. Kent konseyleri ise bu sorunun çözümlenmesinde kolaylık sağlayan, katılım türlerinden birisidir (Bulut, 2013:63-64).

Kent konseyi toplantıları vatandaşlara ve ilgili her kesime açıktır. Vatandaşlar düşüncelerini konseylere ileterek katılım sağlamaktadır. Konseylerde karar alım süreçleri ve alınan kararlar hakkında vatandaşlar da haberdar olmaktadır. Böylece katılımcı yönetim ve şeffaf yönetimin gelişmesine de katkı sağlamaktadırlar. Kent konseyleri, katılımcı yönetim fikirlerinin oluşmasında ve vatandaşlar tarafından katılım kültürünün benimsenmesinde önemli görevler üstlenir. (Usta ve Bilgiç, 2016: 39-43).

Kent konseylerinde vatandaş, sivil toplum ve kamu birlikteliğiyle bu aktörlerin yerel yönetimlerde alınan kararlarda etkilerinin olması ‘‘Türk Kamu Yönetimi’’ sisteminde toplumun yönetime katılımı açısından önemli bir gelişmedir. Toplum-yönetim birlikteliğinin güçlenmesi, konseyler aracılığıyla sağlanmaya çalışılırken Kent konseyleri hakkında bilgi sahibi olan vatandaş, bu yapı vasıtasıyla yönetime görüş sunabilmekte ve diğer konsey faaliyetleriyle kent ve toplumsal yardım konularında destek olmaktadır (Yeşildal, 2020: 98).

³ Avrupa Kentli Hakları Bildirgesi, Avrupa Kentsel Şartı içerisinde yer almaktadır. Avrupa kentlilerinin sahip olması gereken haklar ifade edilmektedir. Eşitlik anlayışı içerisinde, istihdam, konut, spor ve eğlence, hareketli yaşam olanaklarının sağlandığı, güvenli, sağlıklı, mimarinin geliştiği bir çevrede, çok kültürlü yapı içerisinde kültürel faaliyetlerin gerçekleştiği, katılımın sağlandığı, doğal kaynakların tasarrufuna dikkat edilerek sürdürülebilirliğin gerçekleştiği, kentlerde yaşama hakkına sahiptirler. Ayrıca Uyumlu kentsel hareketliliğin yaşandığı, hizmetlere ve mallara erişimin kolaylıkla sağlandığı, vatandaşların özgürce katılım sağladığı mali yapıların olması gerekli görülmektedir (Ayrıntılı bilgi için bakınız: rm.coe.int/168071923d).

Kent konseyleri gönüllü katılım esasına dayalı olarak kurulmuştur. Üyeleri zorunlu veya gerekli olduğu için değil toplumsal kesimlere ve faaliyetlere destek olmak için kendi istekleriyle konseylere katılmaktadır. Gönüllü katılımın, maddi anlamda kazanç sağlamayan sorumluluklar olarak nitelenmesi ve bu sorumluluğun bir "zaman kaybı" olarak görülmesi konseylere katılımı azaltmaktadır (Baran, Kurt, Önal ve Helvacıoğlu, 2011: 198). Vatandaşın ve sivil toplum kuruluşların ve hatta kamu kuruluşlarının bile gönüllü katılım konusunda bilinçlenmesi gereklidir. Böylelikle konseyin işlevselliği ve faaliyetleri de artacaktır (Ağır vd., 2017: 327).

Kent konseyleri görevleri arasında özellikle kadın, genç gibi kesimlerin karar mekanizmalarına katılımlarının sağlanmasına yer verilmiştir (KKY, md: 6/ğ). Kadınlar toplumsal, yönetsel ve sosyal alanlarda erkeklere göre daha geri planda kalmaktadırlar. İş ve istihdam, siyaset gibi konularda cinsiyet ayrımcılığı yapılmaktadır. Kadınların ev içi konularından dolayı da sorumlulukları fazladır (Arslan, 2015: 731-732). Gençlerin ise aile, eğitim ve iş bulma yükümlülüklerinin fazla olması, yaşamsal faaliyetlerini sürdürmede sıkıntılar yaşamalarından dolayı toplumsal ve yönetsel olaylara zaman ayıramamalarına neden olmaktadır (Özer, 2011: 58-61).

Yerelde katılımı sağlayan konseyler, özellikle toplumsal alanda yeteri kadar söz hakkı olmayan kesimlerin taleplerine karşılık bulabilecekleri bir mekanizma görevi de üstlenmektedir. Kadın, genç, çocuk, gibi kesimlerin toplumsal düzen oluşturulurken ve yönetim kararları alınırken kendilerini ifade haklarının olması bu kesimlerin toplumsal yaşam kalitelerini artırmaktadır. Aynı zamanda yerel halka hizmet eden yerel yönetimlerin işlevlerinin kalitesi ve veriminin de artması beklenmektedir. Böylelikle var olan sorunların çözümünde herkes açısından olumlu sonuçlar oluşturacak toplumsal bir yaşam oluşturulmaktadır (Kalaycı ve Akin, 2021: 204).

Kent konseylerinde oluşturulan kadın, gençlik gibi meclisler ve çalışma gruplarıyla ayrımcılık ve dışlanma yapılmadan toplumun bütün vatandaşlarının katılımı amaçlanmaktadır. Meclislere ve çalışma gruplarına aktif katılımın ve yeterli düzeylerde katılımcı sayısının olmasıyla, kadınların ve gençlerin karar alma süreçlerine aktif katılımları, kentin her alanıyla ilgili alınan kararlara katılımları, kadın ve gençlerin hakları ve haklarını savunmaları ile ilgili bilinçlenmeleri, bu kesimlerin sorunlarının çözülmesinin sağlanması hedeflenmektedir. Gençlere yönelik katılımcı platformların olması, gençlerin yönetime katılma davranışlarını ve bilinçlerini geliştirirken gelecek nesillerin daha bilinçli olmasını sağlamaktadır (Yeşildal, 2020: 81-83).

Yerel de katılımı sağlayan kent konseyleri, vatandaşların ve sivil toplumun aldığı tavsiye kararlarını ilgili belediyeye göndererek toplumda yaşayanların, yerel yönetimlere katılımını gerçekleştirmekte ve bir nevi "doğrudan demokrasinin" gerçekleşmesine katkı sağlamaktadır. Bu amacın daha uygulanabilir olması içinse Kent konseyleri ilk olarak kendi varlıkları hakkında herkese bilgi verilmesini sağlayan araçları kullanmalıdır. Konseylerin faaliyetleri, amaçları, görevleri, sağladığı faydalar ve katılımın kimler tarafından olacağı, katılım sağlamanın vatandaşa ve yönetime katkılarını açıklayıcı olacak biçimde topluma bilgilendirme ve tanıtım yapılmalıdır (Bozkurt, 2014: 238).

Konseylerin faaliyetleri, gündem konuları ile ilgili katılımcıların güncel bilgiler edinmeleri gereklidir. Özellikle teknoloji kullanarak bilgilendirmeler yapılması, etkinlikler, toplantılar sayesinde farklı kamu ve özel platformlarda konseyler hakkında bilgiler verilmesi, katılımcıların bilgi sahibi olmasını ve konseyler hakkında bilinçlenmelerini sağlayarak kent konseylerine katılımı artırmaktadır. Bilgi sahibi katılımcılarla konseylerin etkinliği ve verimliliği de artacaktır ki "*katılım ancak bilgilendirilmiş toplumlar için söz konusudur*" (Demir ve Yavaş, 2015: 60). "Demokrasi bir eğitim meselesidir" gerekli unsurlarla eğitim verilemeden, bilgilendirilmeler yapılmadan, etkili katılım mekanizmaları kurulmadan "gerçek katılımdan" bahsedilemez (Kutlu, Usta ve Kocaoğlu, 2009: 521).

Bu olumlu değerlendirmelere rağmen her belediye biriminde kent konseyi maalesef yoktur. Bazı kentlerde aktif, bazı kentlerde pasif, bazı kentlerde de hiç var olmamıştır. Böylece konseylere katılım düzeyleri, konseylerin etkinliğine de bağlı olarak birbirlerinden oldukça farklıdır. Konseylere katılımın Türkiye'deki her vatandaş için eşit ulaşılabilirlikte olmadığı ise aşikardır. Şayet tüm belediyelerde kent konseyleri kurulursa tüm vatandaşların aktif katılımı ile her kentin kendi sorun alanlarını ve çözümsel faaliyetlerini uygulamış olacaklardır. Yerelde kendi sorunlarını çözen katılımcı bir platform olarak kent konseyleri başarılı olacaktır (Tosun vd., 2016: 100).

Kent konseyleri bütçesi, yerel yönetim biriminin yardım ve desteğine bağlıdır (KKY, md:16). Kent konseylerinin gelir konusu da katılım açısından önemlidir. Karar alma ve kararların uygulanmasında önemli bir unsur gelirdir. Mali yönden sıkıntılı olmayan yerel yönetim birimi gerekli bütçeyi konseylere verebilmektedir. Konseyin oluşturduğu faaliyetlerde bütçe konusunda sıkıntı olmadığından süreç etkili ilerlemektedir (Kutlu vd., 2009: 528). Katılımcı vatandaşlar da konsey faaliyetlerinin etkili olarak uygulandığını bilmesi, katılımı teşvik eder.

Kent konseylerine katılımı etkileyen önemli bir durum da Kent konseyinin tavsiye niteliğindeki kararları ve bu kararların bağlayıcı olmamasıdır. Konsey meclislerinde, çalışma gruplarında ve Genel Kurul'da alınan kararlar görüşülmek ve bir sonuca bağlanmak için konseyin bulunduğu ilgili belediyeye gönderilir. Belediye konsey kararlarını belediye meclislerinde gündem konusu olarak görüşmesi zorunlu değildir. Bu durum konseye katılımın azalmasına neden olmaktadır. Konseyde yapılan işlemler ve harcanan zaman sonucunda katılımcıların aldıkları kararların uygulama sürecinin uzun olması ve uygulanıp uygulanmayacağı kararının net olmaması katılım isteklerini kırmaktadır. Zorunlu katılımın olmadığı, gönüllü katılımın sağlanması ile süreçten istediklerine ulaşamayan katılımcıların konseye katılımları azalmaktadır (Savut, 2011: 360).

Kent konseylerine toplumsal katılımının sağlanmasında oluşan sorunlar şöyle ifade edilebilir (Köseoğlu, 2011: 333):

- ✓ Kent Konseylerinin bilinirliklerinin az olması
- ✓ Kent Konseylerine her kesimin katılımının az seviyelerde olması
- ✓ Kentsel planlama süreçlerinde konseylerin etkin olamaması
- ✓ Konseylerin yerel karar alma süreçlerine katılım mekanizması olarak işlev görmemesi
- ✓ Belediye-konsey iletişimde ve etkileşimde belirleyiciliğin belediyede olması

Ancak duruma farklı bir açıdan bakılacak olursa konseyin kararlarının meclisler için bağlayıcı ve yaptırım gücü olması durumu konseylerin ayrı bir kamu kurumu niteline bürünmesine sebebiyet verebilir. Oysa konseyler "vatandaşın doğrudan katılım sağlayabilecekleri" ve gönüllü katılım sağlayacakları bir platformdur. Katılımcılarla ortaklaşa alınan kararlar yönetim kurumlarına tavsiye niteliği taşınmalı ve yönetimin bu tavsiyeleri yaptırım gücü olduğu için değil yerel vatandaş katılımından geldiğini önemseyerek sonuçlandırmalıdır. Konseylerin başarısı olan "gönüllü katılımı ve katılımcılık ruhu" zedelenmemelidir (Emrealp, 2005: 68-69).

Kent konseylerinin, yeterli düzeylerde katılım kültürü oluşmamış toplumda, katılımı özendirmek, sivil katılım unsurlarını desteklemek ve yerel yönetim ile vatandaş, sivil toplum uyumunu sağlamaya yönelik çalışmalar yapması, kent konseylerinin Türk kamu yönetimindeki katılımın gelişmesine katkı sağladığını göstermektedir (Kutlu vd., 2009: 521).

5. SONUÇ

Yerel düzeyde katılımın sağlanması konusunda önemli işlevler yüklenen Kent Konseyleri, "Rio Konferansının" en önemli çıktısı olan Gündem 21 ile dikkat çekmiştir. Gündem 21 ise sürdürülebilir kalkınma ilkelerini, ulusal ve uluslararası birlikteliklerle yaşam alanlarında uygulanmasını sağlama hedefindeyken bu ilkelerin yerel düzeyde faaliyetlere geçirilmesinin sağlanması için "Yerel Gündem 21" oluşturulmuştur. Bir proje olarak başlayan YG 21, hedefleri ve uygulama alanlarının yerelde daha etkin bir şekilde devam etmesini sağlamak amacıyla kent konseylerini desteklemiştir. Kent konseylerinin en temel amacı da yönetim anlayışı çerçevesinde hem sürdürülebilirliği hem de katılımı sağlamaktır. Yerelde tüm toplum kesiminin yönetim süreçlerine aktif katılımlarının sağlanması ve katılımın sayesinde yönetimde saydamlık, hesap verebilirlik ilkelerin uygulanması hedeflenmektedir. Bir diğer hedef ise konseyler aracılığıyla katılımcı demokrasinin geliştirilmesinin sağlanmasıdır.

Türkiye de oluşturulan kent konseyleri ile vatandaşların yönetimle olan bağlarının güçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Vatandaşlar konseyler aracılığıyla yönetsel süreçler hakkında bilgi sahibi olmakta, kendi talep ve ihtiyaçlarını konseyde tartışmaya konu ederek kendi gibi sorun yaşayanlarla ortak düşünceler geliştirmektedir. Vatandaşların kendi gönül rızalarıyla bu platformlarda ortak düşünceler etrafında birleşmeleri, vatandaşların sorunlarının çözülmesini sağlamaktadır. Katılım sağlayan vatandaş yönetimde etkin olmakta, kente karşı sorumlu hissetmektedir. Türkiye de 5393 sayılı Belediye Kanunu ile oluşturulmaya başlanan kent konseyleri hala gelişim aşamasındadır denilebilir. Belediye Kanunu'na göre belediyelerde oluşturulması zorunlu olan kent konseylerinin günümüzde bazı belediye birimlerinde kurulmadığı görülmektedir. Kurulan kent konseylerinin bazıları da aktif değildir.

Gönüllülük kavramıyla da ilişkili olan Kent konseylerine katılım maalesef gönüllülük bilincinin olmaması, kent konseylerinin varlığından haberdar olunmaması, konseylere katılım bilincinin oluşmaması, konseylerin her belediyede bulunmaması ve kararlarının tavsiye niteliğinde olması gibi sebeplerle istenen başarıyı sağlayabilmiş değildir. Konseylere katılımın bazı sorunları olmasına rağmen, Türkiye'de yönetim alanında gelen bu noktada, sivil toplum ve vatandaş katılımını önceleyen bir birim olmasından dolayı kent konseylerinin oluşumları

desteklenmektedir. Zira yerel yönetimlerde gerçekleştirilen hedeflerin ve katılımının demokratik yönetime olumlu katkıları vardır.

Vatandaşlar, sivil toplum kuruluşları, kamu görevlileri ve yöneticilerinin kent konseyleri ve sağlayacağı olumlu katkılar hakkında bilgilendirilmeleri, kadınların, gençlerin ve dezavantajlı grupların katılımının artması için daha fazla imkan oluşturulması, katılımı ayırmacılık ve imtiyazcılığın yapılmaması, her kesimin gönüllü katılıma destek verilmesi, konseylerin tavsiye kararlarının ilgi yönetim birimleri tarafından daha dikkatle gündem konusu olması, konseylerin faydalı faaliyetlerine ve etkinliklerine bütçe açısından daha çok destek verilmesi kent konseylerinin etkinliğini, verimliliğini, faaliyet alanlarını ve en önemlisi katılımı arttıracaktır.

KAYNAKÇA

- Ağır, O.; Belli, A. & Arslan, Ş. (2017). "Kent Konseylerinde Halk Katılımı ve Gönüllülük: Adana Kent Konseyi Örneği", *Al-Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(3): 320-332.
- Akdemir, Ş., D. (2020). "Kentli Hakları ve Kent Konseyleri", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 40: 149-167.
- Altun, D. & Toker, H. (2017). "Kadınların Bakışıyla Kent Konseyleri Katılımcılık Aracı Mıdır? İzmir Kent Konseyi Örneği", *Uluslararası Yönetim ve İktisat ve İşletme Dergisi*, 13(2): 461-474.
- Arslan, F. (2015). "21. Yüzyılda Kadın Hakları", *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1(3):730-739.
- Baran, K.; Kurt, S.; & Önal, D.; & Helvacıoğlu, B. (2011). "İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde Bulunan Silivri İlçesi Kent Konseyi Yapılanması ve Gerçekleştirilen Faaliyetler". (ed.E. Battal Keskin), *I. Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı*, ss.188-199, Bursa.
- Batal, S.; Dur, İ.İ. & Topçu, V. (2015). "Yeni Büyükşehir Belediye Kanunu Bağlamında Kent Konseylerinin İşlevselliği ve Ölçek Sorunu: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği", *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 11(Özel sayı:2): 137-156.
- Belli, A. & Aydın, A. (2015). "Üniversitesi Öğrencilerinin Kent Konseylerine ve Gençlik Meclislerine Yönelik Algı Düzeyi Üzerine Bir Alan Araştırması: Kahramanmaraş ve Hatay Örneği", *PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 11(Özel sayı:2); 6-29.
- Bulut, T. (2013). *Şeffaf, Katılımcı ve Etkin Kent Yönetimi için Kent Konseyleri*, Ekin Yayınevi, Bursa.
- Bozkurt, Y. (2014). "Yerel Demokrasi Aracı Olarak Türkiye'de Kent Konseyleri: Yapı, İşleyiş ve Sorunlar", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 40: 229-240.
- Caldwell, L. K. (1998). "Implementing Policy Through Procedure: Impact Assessment and The National Environmental Policy Act", (Ed. A.L.Porter & J. J. Fittipaldi), *Environmen Methods Review: Retooling Impact Assessment for the New Century*, ss. 8-14, Pres Club, ABD.
- Çelik, A. (2013). "Kent Yönetimi Bağlamında Kent Konseyinin İşlevleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(2): 215-229.
- Çukurçayır, M, A. (2000). *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi*, Yargı Yayınevi, Ankara.
- Fişek, K. (1997). *Yönetime Katılma*, TODAİE yayını, Sevinç Matbaası, Ankara.
- Demir, K., A.& Yavaş, H. (2015). "Kent Konseyleri ile Yerinden Yönetilen Katılımcı Kent Yönetimleri: Yerel Yönetişimin Kapsamında Bir Değerlendirme", *Global Journal of Economics and Business Studies*, 4(7): 49-62.
- Deniz, T. (2013). "Kentleşme, Yerel Gündem 21 ve Kent Konseyleri", *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(12): 391-402.
- Emrealp, S. (2005). *Yerel Gündem 21 El Kitabı*, IULA EMME Yayını, İstanbul.
- Erbay, Y. (2018). "Sürdürülebilir Yerel Yönetişim Bağlamında Türkiye'de Kent Konseyleri", *III. Uluslararası Kent Araştırmaları Kongresi*, 26 Ekim 2018, 357-375, Fransa.
- Erkul, H.; Baykal, T. & Kara, H. (2013). "Kent Konseylerinin Sorunları Üzerine Bir İnceleme: Çanakkale Kent Konseyi Örneği", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(22): 85-105.
- Görmez, K.& Altınışık, H., U. (2011). "Yerel Demokrasi ve Kent Konseyleri". (Ed. E. Battal Keskin), *I. Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı*, ss. 30-50, Bursa.

- Kalaycı, S.& Akin, A. (2021). ‘‘Sosyal Hizmetlerinin Yerelleşmesine Kent Konseylerinin Katkıları’’, Tolum ve Sosyal Hizmet, 32(1): 189-210.
- Karasu, M. A.; Çelik, L. & Altıparmak, C. (2018). 100 Soruda Kent Konseyi, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Kaypak, Ş. (2011). ‘‘Katılımcı Yönetim Mekanizması Olarak Kent Konseyleri’’. (Ed. E. Battal Keskin), I. Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı, ss.133-157, Bursa.
- Kocaoğlu, M. (2014). ‘‘Katılımcı Demokrasi Algılaması ve Kent Konseyleri: Kırşehir Kent Konseyi Örneği’’, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, 6(1): 1-15.
- Köseoğlu, Ö. (2011). ‘‘Kent Konseyleri: Müzakereci Demokrasi İçin Bir Fırsat Mı?’’. (Ed. E. Battal Keskin), I. Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı, ss. 323-335, Bursa.
- Kutlu, Ö.; Usta, S. & Kocaoğlu, M. (2014). ‘‘Vatandaş Odaklı/Vatandaşın Odakta Olduğu Yönetim: Kent Konseyleri ve Selçuklu Belediyesi Örneği’’, Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 9(18): 507-532.
- Özdemir, A., T. (2011). ‘‘Mahalli İdarelerde Halk Katılımı Bağlamında Kent Konseyleri’’ Sayıştay Dergisi, (83): 31-56.
- Özer, Y. E. (2011). ‘‘Gençlerin Toplumsal Yaşama Katılımı ve Yerel Yönetimlerin Rolü’’, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 26(1): 43-65.
- Ruige, A.; Üskent, S. & Micka, P. (2014). ‘‘Yönetişim ve Katılım Etkili Katılım için Araçlar, Yöntemler, Mekanizmalar. Yönetişim ve Katılım Rehberi’’, Stratejik Yerel Yönetişim Projesi, İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Başak Matbaa, Ankara.
- Sarışen, G. & Yavuz, S. (2016). ‘‘Kent Konseyleri ve Genel Kurul Toplantıları. Bilgi ve Deneyim Dizisi 1’’, Nisan 2016, Türkiye Kent Konseyleri Birliği Yayınları.
- Savut, E. (2011). ‘‘Yerel Gündem 21 Kent Konseyleri ve Uşak Kent Konseyi’’. (Ed. E. Battal Keskin), Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı ss. 342-363, Bursa.
- Tosun, E. K.; Keskin, E. B. & Selimoğlu, E. (2016). ‘‘Bursa Kent Konseylerinin Bilinirliğinin Araştırılması’’ Yönetim ve Ekonomi, Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 23(1): 97-112.
- Usta, S. & Bilgic, E. (2016). ‘‘Katılım Kültürünün Gelişiminde Kent Konseyleri Rolü: Karaman Kent Konseyi Örneği’’, Karamanoğlu Mehmet Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 18(31): 36-45.
- Yeşildal, A. (2020). Yerel Demokrasinin Gelişimi Sürecinde Kent Konseylerinin İşlevselliği Kent Konseyleri, Umuttepe Yayınları, İzmit.

Diğer Kaynaklar

26313 Sayılı 2006 Tarihli Kent Konseyi Yönetmeliği.

5393 Sayılı 2005 Tarihli Belediye Kanunu.

TDK, Türk Dil Kurumu: sozluk.gov.tr, Erişim Tarihi: 12.01.2021

Avrupa Kentli Hakları Bildirgesi: rm.coe.int/168071923d

e-ISSN:2587-2168

International Journal of
Disciplines Economics &
Administrative Sciences
Studies (IDEASTUDIES
Journal)Vol: 8 Issue: 39
Year: 2022
pp 240-245Article ID
58011Arrival
17 January 2022
Published
28 March 2022[Doi Number](https://doi.org/10.26728/ideas.58011)
10.26728/ideas.58011

[How to Cite This Article](#)
Kocamaz, İ.; Kılıç, E.; Bak, G.;
Özdemir, Y.E.; Sarıkoç, A. &
Sarıkoç, İ. (2022). "Alternatif
Tıp Tedavisi Görmüş Olan
Hastaların Alternatif Tıp
Kavramına Metaforik Bakış
Açıları", International
Journal of Disciplines
Economics &
Administrative Sciences
Studies, (e-ISSN:2587-2168),
Vol:8, Issue:39; pp:240-245

International Journal of
Disciplines Economics &
Administrative Sciences Studies
is licensed under a Creative
Commons Attribution-
NonCommercial 4.0
International License.

Alternatif Tıp Tedavisi Görmüş Olan Hastaların Alternatif Tıp Kavramına Metaforik Bakış Açılı

Metaphorical Perspectives Of Patients Who Have Received Alternative Medicine Treatment To The Concept Of Alternative Medicine

İsmet KOCAMAZ¹ Emrah KILIÇ² Gökhan BAK³ Yunus Emre ÖZDEMİR⁴

Ayhan SARIKOÇ⁵ İnayet SARIKOÇ⁶

¹ Aksa Silah İhracat Müdürü, Konya/Türkiye

² Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi Yüksek Lisans Mezun, İstanbul/Türkiye

³ Dr.; Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İngilizce İşletme Doktora Programı Öğrencisi, Adana/Türkiye (Corresponding Author)

⁴⁻⁵⁻⁶ Milli Eğitim Bakanlığı, Bahçeşehir İlkokulu, Sınıf Öğretmeni, Adana/Türkiye

ÖZET

Yüzyıllardır ülkeden ülkeye, bölgeden bölgeye farklılıklar göstererek, geniş bir kullanım alanını kapsayan Tamamlayıcı ve Alternatif Tıp (TAT) uygulamaları, günümüzde de sıkça tedavi yöntemi olarak kullanılmaktadır. Alternatif tıp tedavisi alan hastaların tedavi sonrası düşünceleri de bu tedavi yöntemini kullanmayı düşünenlere yol gösterici olacağı aşikardır. Kartopu örnekleme yöntemiyle ulaşılan 50 katılımcının alternatif tıp kavramına bakış açıları metaforlar aracılığıyla bu araştırmayla incelenmiştir. Katılımcıların ürettiği 14 metafor 6 kategori altında toplanarak içerik analizine tabi tutulmuştur. Alternatif tıp denince akla ağırları azaltan, enerji veren, psikolojik açıdan rahatlatan, kan dolaşımını hızlandıran, hastalıkların oluşumunu engelleyen, bağışıklık sistemini destekleyen bir kavram geldiği metaforlarla vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Alternatif Tıp Uygulamaları, Metafor, Olgu bilim.

ABSTRACT

Complementary and Alternative Medicine (CAM) applications, which cover a wide area of use, differing from country to country and region to region for centuries, are frequently used as a treatment method today. It is obvious that the post-treatment thoughts of patients who receive alternative medicine treatment will also guide those who consider using this treatment method. The perspectives of 50 participants, reached by the snowball sampling method, on the concept of alternative medicine were examined in this research through metaphors. 14 metaphors produced by the participants were collected under 6 categories and subjected to content analysis. When it comes to alternative medicine, it is emphasized with metaphors that a concept that reduces pain, gives energy, relaxes psychologically, accelerates blood circulation, prevents the formation of diseases, and supports the immune system.

Keywords: Alternative Medicine Applications, Metaphor, Phenomenology.

1. GİRİŞ

Günümüzde birçok hasta alternatif tıp tedavi yöntemlerine farklı sebeplerle başvurmaktadır. "Tamamlayıcı ve alternatif tıp (TAT) uygulamaları hastalar tarafından konvansiyonel tedavilere ek olarak ya da bu tedaviler yerine kullanılan birçok yöntemi ve tedavileri ifade etmektedir" (Göker vd., 2015: 32). Alternatif tıp yöntemleri farklı yaklaşımlar için de tercih edilmektedir. "Alternatif veya tamamlayıcı tıp yöntemleri aynı zamanda hastanın, inanç, duygu ve tercihlerine empatik yaklaşımları nedeniyle tedavi etkinliğine inanılmış yaklaşımlardır" (Aslan, 2016: 365).

İnsan sağlığına önemli ölçüde katkılar sağlayan TAT uygulamaları birçok ülkede uygulanmaktadır. "Ülkeden ülkeye veya bölgeden bölgeye göre değişen bitkisel ya da hayvansal ürünlerle tedavilerin veya bazı uygulamaların yer aldığı geniş bir yelpazeyi kapsayan geleneksel tıp, özellikle toplumsal düzeyde sağlık hizmeti veren uygulayıcılar tarafından yüzlerce yıldır kullanılmaktadır" (Oral vd., 2016:75-76).

Tamamlayıcı ve alternatif tıp (TAT), masaj refleksoloji, aromaterapi, terapötik dokunma, akupunktur gibi birçok tedavi yöntemlerini kapsamaktadır (Aktaş, 2017: 56).

Tamamlayıcı ve alternatif tıp (TAT) uygulamaları kapsamında birçok araştırma yapılmıştır. Gerek sağlık personeli, gerekse hastaların görüşlerinin alındığı çalışmalarda tamamlayıcı ve alternatif tıp uygulamalarına karşı tutumlarının yanı sıra önemi üzerinde durulmuştur.

Bir araştırmada, dermatologların tamamlayıcı ve alternatif tıp (TAT) yöntemleri hakkında bilgi ve yaklaşımlarını değerlendirmek amacıyla 200 anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Bu anket yoluyla dermatologların TAT uygulamalarına bakış açıları incelenmiştir (Göker vd., 2015).

Başka bir çalışmada, aile sağlığı merkezine başvuran kişilerin geleneksel ve alternatif tedavi yöntemleri hakkındaki bilgi, tutum ve davranışları saptanmaya çalışılmıştır. 18 yaş ve üzeri 110 kişiye yüz yüze görüşme tekniği ile anket formu uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, bireylerin tamamına yakınının en az bir geleneksel/alternatif tedavi yöntemini duyduğu, yaklaşık üçte ikisinin de en az birini denediği görülmüştür (Oral vd., 2016).

297 Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik bölümü öğrencisine anket uygulamasının gerçekleştirildiği bir çalışmada ise, tamamlayıcı ve alternatif tıba karşı tutumlarının pozitif ve orta düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır (Aktaş, 2017).

İnsanların değerlerinin yanı sıra duygu ve düşüncelerinin araştırılmasında sıklıkla kullanılan metaforlar günümüzde birçok bilim alanının çalışma alanı haline gelmiştir. İnsanlar günlük hayatlarında da farkında olarak ya da olmayarak sandalyenin kolu, masanın ayağı gibi birçok metafor kullanmaktadır. Zihinsel imge, imaj, eğretileme ve mecaz gibi çeşitli terimler olarak da literatürde yer almaktadır (Yapıcıoğlu ve Korkmaz, 2019:400-402). “Metaforun tanımını yapmak gerekirse; metafor bilinmeyen herhangi bir Őeyi bilinen herhangi bir Şey açısından ifade etmek anlamına gelmektedir. Ayrıca metafor bilinmeyenin anlamını, bilinenin araçları ile ortaya koyma olarak da ifade edilebilir” (Karamehmet, 2017:126).

Birçok kavrama ait metaforik bakış açılarının incelendiği çalışmalar vardır. Ortaokul-lise öğrencileri ile öğretmenlerinin kitap kavramına metaforik bakış açılarının incelendiği bir araştırmada; öğrencilerin 118 metafor öğretmenlerin ise 42 metafor geliştirdikleri görülmüştür (Arslan vd., 2019). 15-18 yaş aralığındaki 120 çocuğun müzik kavramına ilişkin metaforik algılarının incelendiği bir araştırmada, 42 metafor geliştirdikleri ve bu metaforların 8 kategori altında değerlendirildiği sonucuna varılmıştır (Bak vd., 2019). Hemşirelik öğrencilerinin yabancı dil olarak İngilizceye ilişkin metaforik algılarının incelendiği bir çalışmada, 66 öğrencinin 54 metafor ürettikleri ve bu metaforların 7 kategori altında değerlendirildiği görülmüştür (Teskereci vd., 2019).

İşe alım uzmanlarının kendi mesleklerine yönelik metaforik algılarının incelendiği bir çalışmada 6 kategori altında 19 metafor ürettikleri sonucuna varılmıştır (Bak vd., 2020). Kişisel satış personelinin mesleklerine ilişkin metaforik algılarının incelendiği diğer bir çalışmada ise 16 metafor 6 kategori altında değerlendirilmiş, kişisel satış personelinin pazarlamadaki önemi vurgulanmıştır (Bak, 2020). Gazeteci kavramına ilişkin metaforik bakış açılarının incelendiği bir araştırmada ise Basın İlan Kurumu’nda görevli personel ile yüz yüze görüşmeler yapılmış, 5 kategori altında 29 metafor geliştirdikleri görülmüştür (Eşidir ve Bak, 2020). Bu araştırmalar da günden güne artmaktadır. İnsanların metaforik bakış açıları, kavramlar için neler düşündüklerinin bir nevi yansıması olarak görülmekte, olumlu ve olumsuz bakış açılarına göre değerlendirmeler yapılmaktadır.

Bu bağlamda bakıldığında alternatif tıp tedavisi görmüş kişilerin metaforik bakış açısıyla aslında bu tedavi için olumlu ya da olumsuz ne düşündüğü ortaya konulmakta, araştırma sonuçlarının bu tedavi yöntemini düşünenlere bir nevi yol haritası olacağı öngörülmektedir. Literatürde böyle bir çalışmanın olmadığı görülmüş literatüre yenilik katacağı değerlendirilerek araştırma yapılmıştır.

2. ARAşTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. İnsanların davranışlarının ve tutumlarının neden olduğunu anlamaya çalışan nitel araştırmalarla birlikte ortaya çıkan veriler çevreye, sürece ve algılara ilişkin değerlendirmelerde yol gösterici olmaktadır (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2011:24).

Nitel araştırma yöntemlerinden sıklıkla başvurulan olgu bilim (fenomenoloji) yöntemi ile araştırma gerçekleştirilmiştir. Fenomenoloji, dünyada var olan eğilimleri, olayları, algıları, tecrübeleri ortaya çıkarmak amacıyla uygun çalışma zeminini oluşturmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016:69).

Çalışmada ulaşılan katılımcılara iki bölümden oluşan anket uygulanmıştır. Birinci bölümde demografik özellikleri ikinci bölümde ise metaforik bakış açılarını ortaya çıkaracak bir soru yöneltilmiştir.

Katılımcıların verdiği cevapların analizi için de içerik analizi uygulanmıştır. “İçerik analizi, sosyal bilimcilerin ve özellikle iletişim araştırmaları alanında çalışan bilim adamlarının, medya mesajlarının içeriği üzerinde yaptıkları gözlemlerden çıkarımlar yapmak için oldukça sık kullandıkları biçimci bir araştırma tekniğidir ” (Stempel, 2003: 103).

2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Tamamlayıcı ve Alternatif Tıp (TAT) uygulamalarının yüzyıllardır devam ettiği ve hastaların tedavi sürecinde sıkça kullanıldığı bilinmektedir. Araştırma ile alternatif tıp uygulamalarını kullanan hastaların bu uygulama hakkındaki görüşleri metaforik bakış açılarıyla incelenmiştir.

2.2. Araştırmanın Evreni, Örnekleme ve Sınırlılıkları

Araştırmanın evrenini alternatif tıp tedavisini kullanmış olan hastalar örneklemini ise kartopu örnekleme yöntemiyle araştırmaya gönüllü olarak katılan 50 katılımcı oluşturmaktadır.

Evreni oluşturan bireylere ulaşmanın zor olduğu durumlarda kartopu örnekleme yöntemi kullanılmaktadır. Bu araştırmada kartopu yöntemi ile örneklem oluşturulmuştur. Alternatif tıp yöntemiyle tedavi gören bir hastaya ulaşılmış, daha sonra ulaşılan hastanın referansı ile diğer katılımcılarla görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler Facebook hesabı üzerinden 10.10.2021-10.01.2022 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Tamamen gönüllülük esası üzerinden katılımcılara bilgi verilmiş, anket hakkında açıklamalar yapılmış, ankete cevap vermeyi kabul eden katılımcılarla araştırma sonuçları paylaşılacaktır. 3. şahıslarla hiçbir şekilde bilgilerinin paylaşılmayacağı belirtilerek, 85 kişiye ulaşılmış, bu kişilerden olumlu ve geçerli yanıt alınan 50 kişinin cevapları araştırmaya dahil edilmiştir.

Araştırmaya gönüllü olarak katılan katılımcıların demografik özellikleri Tablo 1’de gösterilmiştir. Katılımcıların % 64.0’lık (32) oranda erkek, % 28.0’lık (14) oranda 27-34 yaş aralığında, % 72.0’lık (36) oranda evli ve % 44.0’lık (22) oranda lise mezunu olduğu gözle çarpılmaktadır.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Demografik Bilgiler	frekans	%
Cinsiyet		
Erkek	32	64.0
Kadın	18	36.0
Yaşı		
20-27	12	24.0
27-34	14	28.0
34-41	13	26.0
41 üzeri	11	22.0
Medeni Durum		
Evli	36	72.0
Bekâr	14	28.0
Eğitim Durumu		
Lise	22	44.0
Lisans	18	36.0
Yüksek Lisans	8	16.0
Doktora	2	4.0
TOPLAM	50	100.0

3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Çalışma kapsamında sosyal medya platformlarından Facebook üzerinden katılımcılarla görüşülmüş ve 2 bölümden oluşan anket uygulanmıştır. Birinci bölümde demografik özelliklerine yer verilmiş, ikinci bölümde tedavi olarak kendilerine uygulanan alternatif tıp kavramına metaforik bakış açısını ortaya çıkaracak bir soruya cevap vermeleri istenmiştir.

Katılımcılara “Alternatif tıp.....benzer/gibidir; çünkü.....” cümlesini yalnızca bir metafor ekleyerek tamamlamaları istenmiştir. Cümlede yer alan benzer/gibidir ifadesi ile metafor konusu ve metafor kaynağı arasında bağ kurmaları, çünkü ifadesi ile bu bağın mantıksal dayanağını açıklamaları istenmiştir (Saban, 2009).

Araştırmaya katılan 85 kişinin verdiği cevaplar incelenerek, geçerli yanıt alınan 50 kişinin cevapları araştırmaya dahil edilmiştir. Katılımcıların verdiği cevaplar 3 elemanlı kodlama ile gösterilmiştir. İlk rakam katılımcının yaşını, ikinci harf cinsiyetini, üçüncü rakam ise katılımcının anketi doldurma sırasını ifade etmektedir. 26K21 olarak kodlanan katılımcının 26 yaşında, kadın ve 21. sırada ankete cevap verdiği anlaşılmaktadır.

Katılımcılardan alınan veriler ayrıntılı şekilde incelenmiştir. Daha sonra bu veriler kodlanarak kategorilerine ayrılmıştır. Her kategori altında metafor/metaforlar yer almaktadır. Kategorilerin altında yer alan metaforların ilgili kategoriyi temsil etme kontrolü de ilgili alan uzmanı 2 öğretim üyesi görüşü alınarak sağlanmıştır.

“Alternatif tıp” hakkında, katılımcılar tarafından 14 metafor üretilmiştir. Bu metaforlar tablolar halinde sunularak analiz edilmiştir. Tablo 2’deki Alternatif tıp kavramına ilişkin üretilen metaforlara bakıldığında, en fazla % 12.0’lık (6) oranda Güneş metaforunun üretildiği göze çarpmaktadır.

Tablo 2: Alternatif Tıp Kavramına İlişkin Üretilen Metafor Bilgileri

Metafor Kodu	Metafor Adı	f	%	Metafor Kodu	Metafor Adı	f	%
1	Ağrı Kesici	4	8.0	8	Gıda	4	8.0
2	Anne Duası	3	6.0	9	Güneş	6	12.0
3	Aspirin	5	10.0	10	Lamba	3	6.0
4	Büyü	2	4.0	11	Psikolog	4	8.0
5	Dua	5	10.0	12	Sihirli Değnek	3	6.0
6	Doping	3	6.0	13	Su	3	6.0
7	Estetik doktoru	3	6.0	14	Yeşil Çay	2	4.0
						TOPLAM	50
							100.0

50 katılımcının verdiği cevaplar doğrultusunda üretilen metaforlar 6 kategori altında toplanmıştır. Tablo 3’de katılımcıların ürettiği metaforlar ve bunların kategorilerine göre dağılımı örneklerle gösterilmiştir.

Tablo 3: Metaforların Kategorilerine Göre Dağılımı

Kategorisi	Metaforu	Mantıksal Dayanağı/Gerekçesi	Katılımcı
Ağrıları Azaltan	Ağrı Kesici	Ağrılarınız azalmakla kalmaz hemen kesilir.	27E3
	Dua	Tesirini hemen gösterir, ağrılarınız azalır.	21K50
Enerji Veren	Doping	Vücudunuzda anında etki verir, vücudunuza enerji yükler.	28K23
	Gıda	Kemik yapısını güçlendirir, enerji depolar, vücuda enerji verir.	24E7
	Güneş	Vücuda pozitif enerji yükler.	35E12
Psikolojik Olarak Rahatlatan	Estetik Doktoru	Size estetik bir görünüş verir, psikolojik açıdan sizi rahatlatır.	31K6
	Lamba	İnsanın yüzüne ışık tutar, psikolojik açıdan rahatlatır.	32K18
	Psikolog	İlk tanışmanızdan itibaren psikolojik olarak rahatlığa kavuşursunuz.	42K33
Kan Dolaşımını Hızlandıran	Aspirin	Kan dolaşımınızın hızlandığını hemen hissettirir.	38E42
Hastalıkların Oluşumunu Önleyen	Anne Duası	Virüsleri vücuttan uzaklaştırır, hastalık oluşumunu önler.	22E4
	Büyü	Birçok hastalığın oluşumunu mucizevi şekilde önler.	26K21
	Sihirli Değnek	Kronik hastalıklarınızın gitmesinin yanı sıra vücudunuza dokunduğu anda diğer hastalıkların oluşumunu da engeller.	33E36
Bağışıklık Sistemini Destekleyen	Su	Bağışıklık sistemini güçlendirir, vücudunuzdan akıp gider.	23E44
	Yeşil Çay	Bağışıklık sistemini destekler, güçlendirir, bağımlılık bile yapar.	45K17

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Alternatif tıp uygulamaları birçok ülkede geniş kullanım alanını kapsamakta ve bölgeden bölgeye farklılıklar göstermektedir. Yüzyıllardır kullanılan bu yöntem günümüzde de sıkça kullanılan bir tedavi yöntemidir. Bu tedavi yöntemini kullanan birçok hastanın şifa bulduğunu, rahatladığını yapılan araştırmalar da göstermektedir.

Alternatif tıp tedavisi alan hastaların aldıkları tedavilere olan bakış açılarını incelemek adına kartopu örnekleme yoluyla ulaşılan 50 katılımcının verdiği cevaplar içerik analizine tabi tutularak çıkarımlar yapılmıştır. Katılımcılar 14 metafor üretmiş, bu metaforlar 6 kategori altında incelenmiştir.

Ağrıları Azaltan, Enerji Veren, Psikolojik Olarak Rahatlatan, Kan Dolaşımını Hızlandıran, Hastalıkların Oluşumunu Önleyen, Bağışıklık Sistemini Destekleyen kategorisi altında; alfabetik sırasıyla, Ağrı Kesici, Anne Duası, Aspirin, Büyü, Dua, Doping, Estetik Doktoru, Gıda, Güneş, Lamba, Psikolog, Sihirli Değnek, Su ile Yeşil Çay metaforları üretilmiştir.

Ağrıları Azaltan kategorisi altında Ağrı Kesici ve Dua metaforları yer almaktadır. Bu metaforlarla alternatif tıp uygulamalarını alan hastaların ağrılarının azaldığı, tedavinin en kısa zamanda tesirini gösterdiği ifade edilmiştir.

Enerji Veren kategorisi altında Doping, Gıda ve Güneş metaforları üretilmiştir. Bu metaforlarla alternatif tıp tedavisinin vücuda enerji verdiği, anında etkisini gösterdiği vurgulanmıştır.

Psikolojik Olarak Rahatlatan kategorisi altında Estetik Doktoru, Lamba ve Psikolog yer almaktadır. Bu metaforlarla alternatif tıp tedavisi alan hastaların psikolojik açıdan rahatlığa kavuştuğu ve bunu yüzlerine yansıttıkları belirtilmiştir.

Kan Dolaşımını Hızlandıran kategorisi altında sadece Aspirin metaforu üretilmiştir. Bu metaforla alternatif tıp tedavisi görenlerin kan dolaşımının hızlandığı ifade edilmiştir.

Hastalıkların Oluşumunu Önleyen kategorisi altında Anne Duası, Büyü ve Sihirli Değnek metaforları yer almaktadır. Bu metaforlarla alternatif tıp tedavisinin hastalıkların oluşumuna mucizevi bir şekilde engel olduğu vurgulanmıştır.

Bağışıklık Sistemini Destekleyen kategorisi altında Su ve Yeşil Çay metaforları üretilmiştir. Bu metaforlarla alternatif tıp tedavisi alan hastaların bağışıklık sisteminin güçlendiği ifade edilmiştir.

Araştırmaya dahil olan katılımcıların verdiği cevaplar incelendiğinde, alternatif tıp uygulamalarının hep olumlu yönleri üzerinde durulduğu görülmüştür. Hiçbir şekilde olumsuz bir yönünün ele alınmadığı, bu konuda herhangi bir metafor üretilmediği görülmüştür. Bu bile başlı başına bu tedavi yönteminin ne denli hastalar tarafından tercih edildiğini, beklentilerine cevap verdiğini göstermektedir.

Araştırma sonucuna bakıldığında, alternatif tıp tedavisinin ağrıları azaltan, enerji veren, psikolojik olarak hastaları rahatlatan, kan dolaşımını hızlandıran, hastalıkların oluşumunu önleyen, bağışıklık sistemini destekleyen bir tedavi yöntemi olarak kabul edildiği göze çarpmaktadır. Bu araştırma sonuçlarıyla birlikte birçok hastanın bu tedavi yöntemine daha sıcak bakacağı değerlendirilmektedir.

Daha fazla katılımcıyla yüz yüze görüşmeler sonucu özgün çalışmalar yapılarak literatüre katkıda bulunulabilir.

KAYNAKÇA

Aktaş, Betül (2017). “Hemşirelik Öğrencilerinin Bütüncül Tamamlayıcı Ve Alternatif Tıbbı Karşı Tutumları”, JAREN/Hemşirelik Akademik Araştırma Dergisi, 3 (2): 55-59.

Arslan, H.; Arslan, P.& Yıldız, K. (2019). “Öğretmen ve Öğrencilerin Kitap Kavramına Yönelik Metafor Algıları”, International Social Sciences Studies Journal, 5 (39): 3771-3782.

Aslan, Recep (2016). “Hekimlikte Alternatif Ve Tamamlayıcı Tıbbi Yaklaşımlar”, Kocatepe Veteriner Dergisi, 9 (4): 363-371.

Bak, G.; Bak, A. & İşildak, M. (2019). “15-18 Yaş Aralığındaki Çocukların Müzik Kavramı Üzerine Algılarının Metaforik Bir Analizi”, International Social Sciences Studies Journal, 5 (49): 6465-6474.

Bak, G. (2020). “Kişisel Satış Personelinin Mesleklerine İlişkin Metaforik Algılarının Bir Analizi”, International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies, 6 (14): 5-13.

Bak, G.; Kutlu, M. K.& Bak, A. (2020). “İşe Alım Uzmanlarının Kendi Mesleklerine İlişkin Metaforik Algılarının Bir Analizi”, Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 7 (4): 233-244.

Eşidir, O. V. & Bak, G. (2020). “Gazeteci Kavramına Metaforik Bir Bakış”, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 50: 104-114.

Göker, Kürşat; Yıldız, Hamza; Karabacak, Ercan& Doğan, Bilal (2015). “Türkiye’de Çalışan Dermatologların Tamamlayıcı Ve Alternatif Tıp Yöntemleri Hakkında Bilgi Ve Yaklaşımları”, Türkdem Dergisi, 49 (1): 31-36.

Karamahmet, B. (2017). “Metafor İle Markaları Yönetmek”, Atatürk İletişim Dergisi, 13: 125-148.

Oral, Belgin; Öztürk, Ahmet; Balcı, Elçin& Sevinç, Nergis (2016). “Aile Sağlığı Merkezine Başvuranların Geleneksel/Alternatif Tıpla İlgili Görüşleri Ve Kullanım Durumu”, TAF Preventive Medicine Bulletin, 15 (2): 75-82.

Saban, A. (2009). “Öğretmen Adaylarının Öğrenci Kavramına İlişkin Sahip Olduğu Metaforlar”, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 7(2): 281-326.

Stempel III, Guido Hermann (2003). “İçerik Analizi”. (Derleyen/Çeviren: Murat S. Çebi), İletişim Araştırmalarında İçerik Çözümlemesi, ss. 103-123, Alternatif Yayınları, Ankara.

Teskereci, G.; Sümen, A.; Çiçek, S.N.& Özerli, A.N. (2019). “Hemşirelik Öğrencilerinin Yabancı Dil Olarak İngilizceye İlişkin Algıları: Bir Metafor Çalışması”. International Journal of Social Sciences and Education Research, 5 (3): 294-304.

Yapıcıoğlu, A. ve Korkmaz, N. (2019). “Öğretmen Adaylarının Fen ve Matematiğe Yönelik Algılarının Belirlenmesi: Metafor Çalışması”, Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi, 13 (29): 400-420.

Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2011). SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri, 3. bs., Detay Yayıncılık, Ankara.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, 10. bs., Seçkin Yayıncılık, Ankara.

The Relationship Between Job And Career Satisfaction Among Healthcare Workers: The Mediating Effect Of Work-Family Conflict

Gökhan ABA¹ Şirin ÖZKAN² Arzu TAŞDELEN KARÇKAY³ Fatma ÇOBANOĞLU⁴

¹Asosicate Prof.Dr.; Bandırma Onyedi Eylül University, Faculty of Health Sciences, Department of Health Management, Balıkesir, Turkey (Corresponding Author)

²Asosicate Prof.Dr.; Bursa Uludag University, Vocational School of Health Services; Department of Medical Services and Techniques, Bursa, Turkey

³Asosicate Prof.Dr.; Akdeniz University, Faculty of Education, Department of Educational Sciences, Antalya, Turkey

⁴Asosicate Prof.Dr.; Pamukkale University, Faculty of Education, Department of Educational Sciences, Denizli, Turkey

ABSTRACT

A major problem that confronts organizations such as healthcare institutions is employees' satisfaction with their jobs and their internal and external aspects. In addition, work-family conflict management is another important topic within the domain of organizational behavior and human resources. Hence, it was important to clearly delineate the relationships between job and career satisfaction and work-family conflict. This study examined the relationships between job and career satisfaction and work-family conflict among healthcare workers. Consistent with hypotheses, career satisfaction was significantly and positively correlated with job satisfaction, and the mediators (i.e., work-family and family-work conflict) were significantly and negatively correlated with job satisfaction. In addition, work-family conflict partially mediated the relationship between career and job satisfaction. The results highlight the importance of identification of the factors that affect job and career satisfaction and can help managers make informed decisions about interventions that aim to improve the emotional responses of employees.

Key words: Job Satisfaction, Career Satisfaction, Work-Family Conflict, Healthcare Worker, Structural Equation Modeling

1. INTRODUCTION

The most fundamental resource of today's organizations is human resource and the efficient use of human resources is one of the most significant determinants of their success or failure. Thus, organizations invest substantial amounts of effort and resources in their workforce and seek to use human resource management techniques that are effective and in accordance with their goals. However, another equally important element is employees' perceptions of and emotional responses to their jobs and what their jobs provide. Therefore, it is necessary for organizations to carefully assess their employees and their emotions.

According to Frederic Taylor, traditional managers and psychologists are primarily concerned with increasing productivity by making necessary changes to the physical environment than in enhancing the psychological wellbeing of individuals. However, the Hawthorne experiments, which began in the 1920s, gained historical importance in the field of organizational psychology because they demonstrated that "job satisfaction leads to increased productivity and human relationships in organizations are the key to job satisfaction." In accordance with this new outlook that had been introduced by the Hawthorne experiments, Hoppock (1935) published his famous monograph, which is considered to be the first large-scale study on job satisfaction. He contended that "if the presence of a variable in the work situation leads to satisfaction, then its absence will lead to job dissatisfaction, and vice versa". This is regarded as the conventional approach to the enhancement job satisfaction. However, Herzberg (as cited in Gruneberg, 1979) objected to the conventional perspective that human relationships are of critical importance to job satisfaction and contended that job satisfaction and dissatisfaction are two ends of a continuum. Herzberg introduced the famous two-factor job satisfaction theory and advocated that satisfaction and dissatisfaction entail different reasons. According to Herzberg, factors that are related to the need for development, the nature of the job, and achievement contribute to job satisfaction. On

the other hand, factors that are related to the context of the job (e.g., pay, supervision) are linked to job dissatisfaction (Gruneberg, 1979). At present, it is accepted that working conditions, social relationships, pay, supervision, and numerous other variables affect employees' emotional responses; however, no generalization can be made without paying due attention to individual differences.

2. A THEORETICAL FRAMEWORK AND HYPOTHESES

2.1. Job and Career Satisfaction

A qualified and motivated human resource is indispensable to the health system of each country. The emotions of employees are even more important in labor-intensive service industries (e.g., health, education). This variable is defined as "the extent to which people like their jobs" or the emotional response of an employee to his/her job within an organization (Lambert et al., 2004). Job satisfaction determines the quality of the service that is provided by healthcare workers. Negative work attitudes among healthcare workers have been linked to poor performance, decreased patient safety, and lower quality of care (Perreira et al., 2018). They experience difficulties in meeting the needs of patients when their own needs are not met and are dissatisfied (Linn et al., 1985), and there may be decreases in financial performance and increases in employee turnover (Ford et al., 2006). For this reason, managers are responsible for both their healthcare staff and patients.

The job satisfaction of employees is ascribed as much importance as the products and services of an organizations. The management of an organization is responsible for improving the quantity and quality of products and services that are provided by the organization as well as the job satisfaction of employees. This is because job satisfaction is related to many outcomes (job performance, social withdrawal life satisfaction) that are important to individuals and organizations. In particular, job satisfaction has been found to affect the job performance of employees who work in healthcare organizations (Sevinc Altas & Kuzu, 2016), and it is related to turnover intention (De Milt et al., 2011). Some factors that affect the job satisfaction of employees in the healthcare industry include job rotation and stress (Ho et al., 2009), alignment with internal organizational factors (Ford et al., 2006), the main determinants of job satisfaction (Davidescu et al., 2016), and empathy (Ozdemir et al., 2016).

Studies that have been conducted in healthcare organizations as well as in other industries (e.g., Lambert et al., 2004) have shown that job dissatisfaction leads to negative attitudes toward one's job and in turn to turnover intention and actual turnover. However, another predictor that may play a stronger role in such decisions is career satisfaction (Nauta et al., 2009). Overall job satisfaction is contingent on appraisals of one's job or work experiences. On the other hand, intrinsic and extrinsic factors (e.g., pay, opportunities for development and advancement) are related to career satisfaction (Judge et al., 1995).

Although it may appear that Max Weber's bureaucracy theory was the first attempt to conceptualize career within the framework of modern organizational theory, many turning points in the history of modern research on career originated from the United States of America (Mayrhofer et al., 2004). According to Judge et al. (1995), a career is a sequence of work-related positions that a person occupies throughout his/her life. Career satisfaction refers to one's own appraisals of his/her career, and the criteria for such appraisals entail two dimensions: subjective and objective criteria. While the objective aspects of career success is comprised of factors that can be observed by anyone, namely, official duties, changes in pay, formal constructs, and titles, subjective aspects are self-evaluations of success, and it includes both career and job satisfaction (Judge et al., 1995).

Career satisfaction is derived from career development and advancement (Greenhaus et al., 1990), and it depends on "professional achievements, general professional goals, income-related goals, professional advancement, and acquisition of new skills" (p. 64). A review of past studies on career success and satisfaction revealed that researchers have focused mainly on objective criteria. However, as a result of inter-organizational competition and institutional uniformity, organizations became increasingly similar in their objective criteria. Consequently, subjective criteria gained prominence in individual appraisals of their career satisfaction (Avci & Turunc, 2012). Similar to job satisfaction, career satisfaction is related to certain organizational outcomes such as turnover intentions (Kang et al., 2015), an organizational learning culture, and a performance goal orientation (Joo & Park, 2010). Job and career satisfaction have been empirically found to be independent constructs (Judge et al., 1995).

Job satisfaction is related to variables such as the nature of the job, working conditions, job security, salary, promotion prospects, the structural and managerial characteristics of the organization, and relationships with

colleagues. In other words, job satisfaction depends on variables that affect career satisfaction, whereas career satisfaction is expected to be positively related to job satisfaction.

Hypothesis 1: Career satisfaction will be positively related to job satisfaction.

2.1. Job Satisfaction, Career Satisfaction and Work-Family Conflict

The conflict between work and family life, which are two very important aspects of one's life, and the means by which this conflict must be managed are important topics in the domain of organizational behavior and human resource management. Organizations try to help employees maintain a balance between their work and family life; therefore, there has been an increase in the number of studies that have examined work-family conflict (Greenhaus & Beutell, 1985; Greenhaus et al., 1990; Kossek & Ozeki, 1998; Li et al., 2017; Martins et al., 2002; Smith et al., 2018; Tasdelen-Karckay & Bakalim, 2017).

The conflict between work and family is a bidirectional one. An individual may experience a work-family conflict as well as family-work conflict. Work-family conflict refers to conflict between role pressures in work and family domains, and it can be of three different types (Greenhaus & Beutell, 1985). Time-based conflict occurs when one is unable to perform role-specific tasks due to the time that is devoted to activities that another role entails. Strain-based conflict occurs when one projects the stress, anxiety, fatigue, irritability, and apathy that results from work roles onto one's family members. Behavior-based conflict occurs when the behavior patterns of two roles are incompatible. Allen et al. (2000) conducted an in-depth review of the outcomes of work-family conflict and introduced a typology. Specifically, they classified the outcomes into 3 categories: stress-related (i.e., substance abuse, general psychological strain, work-related stress, somatic/physical symptoms, family-related stress, depression, and burnout), work-related (i.e., turnover intention, job satisfaction, absenteeism, organizational commitment, career satisfaction, career success, and job performance), and nonwork-related (i.e., family, leisure, life satisfaction, marital satisfaction, and family performance) outcomes. Similarly, the effect of work-family conflict on different organizational outcomes has also attracted the attention of various researchers from different disciplines.

The negative outcomes of work-family conflict or family-work conflict are not confined to the family domain. Relationships between family and work may significantly affect job and career satisfaction through support or conflict. Work-family conflict has been found to be negatively related to career (Martins et al., 2002) and job satisfaction (Kossek & Ozeki, 1998; Yuksel, 2005). Work-family conflict not only negatively affects physical and psychological well-being, familial relationships, and quality of life but also leads to outcomes such as job dissatisfaction, reduced organizational commitment, and increased turnover intentions. Consistent with these findings, work-family conflict was expected to be negatively correlated with career and job satisfaction and mediate the relationship between job satisfaction and career satisfaction.

Hypothesis 2: Work-family conflict will be inversely related to career satisfaction

Hypothesis 3: Work-family conflict will be inversely related to job satisfaction.

Hypothesis 4: Work-family conflict will mediate the relationship between career and job satisfaction.

3. METHOD

3.1. Sample and Data Collection

This study was conducted among full-time healthcare workers who were recruited from 10 public hospitals in Kocaeli, Turkey. After permission to collect data was obtained from the Hospital Board of Directors, a link that redirected participants to the website on which the survey was hosted was sent to all the healthcare workers of the institution. The study sample consisted of 351 healthcare workers. Their mean age was 33.94 years (SD = 7.37). The demographic characteristics of the sample are presented in Table 1.

Table 1. Demographic Characteristics of the Sample (N = 351)

Demographic characteristics	Category	n	%
Gender	Female	275	78.3
	Male	76	21.7
Educational level	Vocational and technical secondary Education/general secondary education	56	16
	Vocational college	74	21.1
	Undergraduate degree	186	53
	Master's degree	33	9.4
	Doctoral degree	2	0.6
Occupation	Nurse	232	66.1
	Midwife	52	14.8

	Health officer	67	19.1	
Marital status	Married	256	72.9	
	Single	81	23.1	
	Divorced	14	4	
Variable		<i>M</i>	<i>SD</i>	Range
	Years at work (years)	12.30	8.23	1–45
	Number of children	1.05	0.94	0–5

3.2. Measures

The Career Satisfaction Scale that has been developed by Greenhaus et al. (1990) and translated into Turkish by Avci and Turunc (2012) was used to measure career satisfaction. This scale consists of five items that measure career satisfaction (e.g., “I am satisfied with the success I have achieved in my career,” “I am satisfied with the progress I have made towards meeting my goals for income”). Responses are recorded on a 5-point Likert scale that ranges from “strongly disagree” (score = 1) to “strongly agree” (score = 5). The Cronbach’s alpha of the scale was .88 in Greenhaus et al.’s (1990) study and .91 in Avci and Turunc’s (2012) study. In the present study, the scale yielded acceptable model fit indices (chi-squared statistic: $\chi^2 = 6.63$, degrees of freedom: $df = 3$, ratio of the chi-squared statistic to degrees of freedom: $\chi^2/df = 2.21$, goodness-of-fit index [GFI] = .99, normed fit index [NFI] = .99, comparative fit index [CFI] = .99, root mean square error of approximation [RMSEA] = .06) and a Cronbach’s alpha coefficient of .86. These results support the one-factor structure of this scale.

The five-item scales that have been developed by Netemeyer et al. (1996) and translated into Turkish by Efeoglu (2006) were utilized to assess work-family and family-work conflict. The Work-Family Conflict Scale has been widely used in research studies on work-family conflict (e.g., Efeoglu, 2006; Tasdelen-Karckay & Bakalim, 2017). Respondents are required to indicate the extent to which they agree with each item (e.g., “My job produces strain that makes it difficult to fulfill my family duties,” “Family related strain interfere with my ability to perform job related duties”) on a 5-point Likert scale that ranges from “strongly disagree” (score = 1) to “strongly agree” (score = 5). Higher scores are indicative of higher levels of work-family and family-work conflict. Netemeyer et al. (1996) and Efeoglu (2006) have found that the Cronbach’s alpha of this scale can range from .83 to .89 and from .83 to .88, respectively. In the present study, the scale yielded acceptable model fit indices ($\chi^2 = 18.11$, $df = 7$, $\chi^2/df = 2.59$, GFI = .98, NFI = .98, CFI = .99, RMSEA = .06) and Cronbach’s alphas of .90 and .87 for the work-family and family-work conflict scales, respectively.

The 6-item Job Satisfaction Scale that has been developed by Rice et al. (1991) was used to measure employee job satisfaction. Responses to each item (e.g., “How do you feel about your job overall?”) are recorded on a 5-point Likert scale. The scale was translated into Turkish by Efeoglu (2006). Rice et al. (1991) and Efeoglu (2006) reported high reliability coefficients of .83 and .85, respectively. In the present study, the scale yielded acceptable model fit indices ($\chi^2 = 71.41$, $df = 33$, $\chi^2/df = 2.16$, GFI = .96, NFI = .96, CFI = .98, RMSEA = .07) and a Cronbach’s alpha coefficient of .89.

3.3. Data Analysis

SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) and AMOS (Analysis of Moment Structures) were used to conduct statistical analyses. Relationships between each of the study variables were examined using Pearson’s correlational analysis. Structural equation modeling (SEM) was used to test the direct, indirect, and mediating effects of the study variables. We used the bias-corrected bootstrap method to calculate confidence intervals (CIs) in order to test the hypothesized mediation effects. First, the ratio of the chi-squared value to degrees of freedom was used to assess the fit of the CFA (Confirmatory Factor Analysis) model. Values that are < 3 are indicative of a good model fit (Tabachnick & Fidell, 2001). Additional fit indices, namely, GFI, IFI, CFI, RMSEA and SRMR were also used to examine model fit. According to Beauducel and Wittmann (2005), GFI, IFI and CFI values between that are .90 and .95, RMSEA values that are close to .06, SRMR values close to .05 are indicative of a good model fit. We used the Akaike information criterion (AIC) and expected cross-validation index (ECVI) values to compare models. Finally, we conducted multigroup analysis to examine gender differences in the pattern and magnitude of the relationships between work-family conflict and job and career satisfaction.

4. RESULTS

4.1. Preliminary Analysis

Table 2 presents the results of independent-samples *t*-tests, which were conducted to examine gender differences in the study variables and Pearson’s correlational analyses that were conducted to examine

relationships between each pair of the study variables. The results revealed that there was no statistically significant gender difference in any study variable except work-family conflict. Specifically, women obtained significantly higher scores ($p < .05$) than men on the measure of work-family conflict. Furthermore, career satisfaction was significantly and positively correlated with job satisfaction, whereas the mediators, namely, work-family and family-work were significantly and negatively correlated with job satisfaction. Career satisfaction was significantly and positively related to work-family conflict but unrelated to family-work conflict.

Table 2. Means, Standard Deviations, Cronbach's Alphas, and Correlation Coefficients for the Study Variables (N = 351)

Variable	Female _M	Females _{SD}	Male _M	Males _{SD}	t	1	2	3	4
CS	12.66	4.54	12.22	4.33	.752	.86			
WFC	18.07	4.95	16.54	5.24	2.36*	-.352**	.90		
FWC	11.06	4.40	11.07	3.86	-.037	-.099	.253**	.86	
JS	17.98	5.70	18.50	5.99	-.693	.526**	-.523**	-.134*	.89

CS=career satisfaction; WFC=work-family conflict; FWC=family-work conflict; JS=job satisfaction; M=mean; SD=standard deviation; Cronbach's alpha coefficients for the operationalization of each variable are presented along the diagonal. ** $p < .01$, * $p < .05$.

4.2. Structural model

In order to test the structural relationships between the study variable, SEM was employed. The direct path from the independent variable (i.e., career satisfaction) was expected to predict the mediators (i.e., work-family and family-work conflict), which in turn were expected to predict job satisfaction. The results showed that a partial mediation model were considered mediocre fit for the data ($\chi^2 = 453.274$, $df = 182$, $\chi^2/df = 2.49$, $p < .001$, GFI = .89, IFI = .90, CFI = .93, RMSEA = .07, SRMR=.10). However, the paths from career satisfaction to family-work conflict and from family-work conflict to job satisfaction were not significant. This result indicated that family-work conflict was unrelated to both the independent and dependent variables. Thus, family-work conflict was omitted from model 2, and it included only one mediator (i.e., work-family conflict). The partial mediation model, which consisted of career satisfaction (independent variable), work-family conflict (mediator variable), and job satisfaction (dependent variable), was reanalyzed. The results showed that model 2 was also a good fit for the data ($\chi^2 = 231.123$, $df = 98$, $\chi^2/df = 2.36$, $p < .001$, GFI = .92, IFI = .96, CFI = .96, SRMR=.04, RMSEA = .06). All the paths that were included in model 2 were significant. Further, model 1 and 2 were compared by inspecting the ECVI and AIC values. The values were higher for model 1 (ECVI = 1.575, AIC = 551.274) than for model 2 (ECVI = .877, AIC = 307.123).

The effects of career satisfaction on work-family conflict ($\beta = -.41$, $p < .001$), work-family conflict on job satisfaction ($\beta = -.44$, $p < .001$), and career satisfaction on job satisfaction ($\beta = .44$, $p < .001$) were significant. Consequently, the parameter estimates indicated that the coefficients for all the direct paths were significant (Figure 1). These results indicated that the model was a good fit for the data and that work-family conflict partially mediated the relationship between career and job satisfaction.

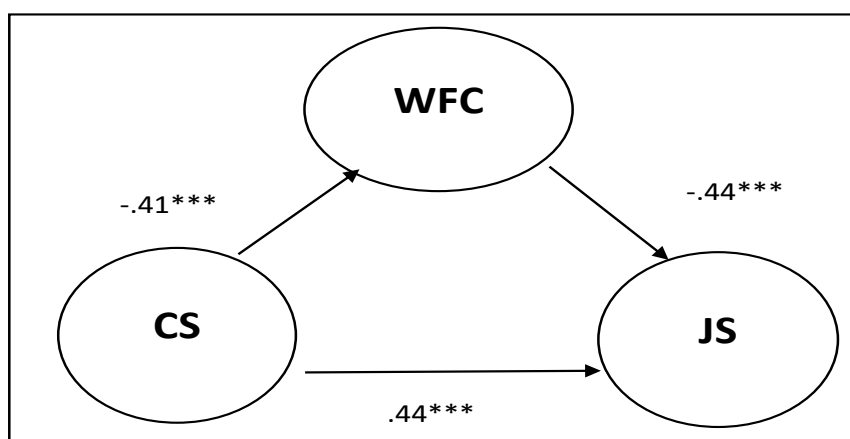

Figure 1. Standardized path coefficients for the partial mediating effect of work-family conflict on the relationship between career and job satisfaction (CS=career satisfaction; WFC=work-family conflict; JS=job satisfaction. *** $p < .001$)

4.3. Mediation Analysis

The bootstrapping estimation procedure in AMOS was used to test the hypothesized mediation effects. According to MacKinnon et al. (2004), the most accurate CIs for indirect effects are produced by the bootstrap method. A total of 2,000 bootstrap samples and their associated 95% CIs were generated from the dataset. The

results of bootstrapping analysis revealed that the indirect effects of career satisfaction on job satisfaction through work-family conflict was statistically significant (Table 3).

Table 3. Estimates and Confidence Intervals for the Direct and Indirect Effects of Career satisfaction on Job Satisfaction through Work-Family Conflict

Effects	Point estimate	95% CI
Direct effect	.43	.30–.55***
Indirect effect	.17	.12–.25***
Total effect	.60	.49–.70***

CI= bias-corrected bootstrap confidence intervals with 2000 replications. *** $p < .005$.

4.4. Multigroup analysis

Multigroup analysis was used to examine the pattern and magnitude of the relationships between work-family conflict and job and career satisfaction. We also used this analysis to examine gender differences in path coefficients. First, the sample was subdivided into two groups: men and women. Subsequently, we confirmed that the measurement models were consistent between the two genders. The analytic results revealed that the χ^2/df values ranged from 1.34 to 1.82. However, the results of the chi-squared difference test revealed that there was no significant difference between the two models ($\Delta\chi^2 = 25.077$, $df = 16$, $p > .05$). This result indicated that the structural paths of the partial model were not different between the two genders.

5. DISCUSSION

Optimal productivity of human resources and their commitment to an organization depend on numerous factors that are embedded in today's highly dynamic organizations. A review of recent findings reveals that job satisfaction and career satisfaction and their effects on employees' organizational behaviors are prominent factors. The emotional responses of healthcare workers, which can have significant effects on the quality and cost of the services that are provided, and other possible elements that may affect these responses are even more important.

It is important for organizations that seek to develop motivated and committed workforces to understand the factors that affect employee career satisfaction (Judge et al., 1995; Martins et al., 2002). In this study, career and job satisfaction were positively correlated among healthcare workers. Therefore, identification of the factors that affect job and career satisfaction may provide useful information that managers can use to make effective decisions about interventions that aim to improve the emotional responses of employees. Indeed, studies have shown that the implementation of interventions that address issues such as career management (Barnett & Bradley, 2007; Kong et al., 2015), supervisory support (Kang et al., 2015), creation of an organizational learning culture and performance goal orientation (Joo & Park, 2010), and organizational support to promote career development (Barnett & Bradley, 2007) have a positive effect on the career perceptions of employees.

One factor that has gained prominence in the existing literature on career is work-family conflict (e.g., Judge et al., 1995; Martins et al., 2002). In this study, work-family conflict was found to affect job and career satisfaction. At present, employees cope with excessive workload by either carrying their work home and neglecting their families or neglecting their work due to numerous responsibilities at home. This can lead to negative outcomes such as poor quality of life, which results from excessive stress (Deveci & Avcikurt, 2017), and may even lead to resignation (Carikci & Celikkol, 2009), particularly in labor-intensive industries such as healthcare. On the other hand, organizational efforts to promote work-family balance has been found to reduce work-family conflict (Yuksel, 2005).

The present study examined whether work-family and family-work conflict mediates the relationship between career and job satisfaction. However, the paths from family-work conflict to both the independent and dependent variables were not significant. These findings indicate that work-family conflict was more predominant than family-work conflict among healthcare workers. Further, these findings are also consistent with past findings (e.g., Kossek & Ozeki, 1998; Martins et al., 2002; Tasdelen-Karckay & Bakalim 2017). According to Cullen and Hammer (2007), safety compliance is unrelated to work-family conflict among healthcare workers. However, safety compliance is associated with family-work conflict through familial factors and relationships. In this context, the direct focus of many studies was work-family conflict (e.g., Guille et al., 2017; Smith et al., 2018).

6. CONCLUSION

Finally, our findings supported the partial mediating role that work-family conflict played in the relationship between career and job satisfaction. This indicates that the impact of work-family conflict is stronger in the

family domain than in the workplace domain among healthcare workers. This effect may be attributable to the properties and requirements of job behaviors that are necessitated by the healthcare industry. For instance, unlike other industries, healthcare industries do not afford their employees flexible working hours because healthcare services are time-sensitive. This inevitably exacerbates work-family conflict and negatively affects career and job satisfaction. Thus, studies that examine the mediating effects of career-related variables must include work-family conflict as one of the potential mediators.

Bagdadli and Gianecchini (2019) have contended that the main aim of career management practices in organizations is to increase productivity and professional development and that subjective career success is a byproduct of this process. However, our findings suggest that organizations must first research and implement career development and support systems to improve employee career satisfaction. It is important to reduce the negative work attitudes and behaviors that result from work-family conflict to a minimum in order to enhance both organizational efficacy and the health and wellbeing of employees. Therefore, the management of an organization must pay attention to the development and implementation of tools and methods that allow employees to cope with work-family conflict and provide opportunities for facilitation (e.g., facilitation of work-family balance).

Concurrently, guidance and counseling units must be instituted in workplaces because they can play an effective role in providing solutions to the problems that employees face both in the workplace and at home. They can also contribute to the wellbeing of employees in private and family domains by helping them fulfill their familial responsibilities (e.g., by organizing programs that minimize the personal and interpersonal problems that result from shift work, providing daycare opportunities to parents of preschool-aged children).

The adverse consequences of work-family conflict cannot be minimized by solely considering the perspectives of employees. As Wayne et al. (2007) have noted, organizations as well as employees should be considered as the units of analyses in efforts that aim to address work-family conflicts. In this regard, the managerial behaviors of those who occupy management positions must also be considered. As Li et al. (2017) have observed, very few studies have identified the determinants of managers' leadership behaviors and the consequences of work-family conflict. Therefore, future research studies must pay due attention to these issues.

REFERENCES

- Allen, T.D., Herst, D.E.L., Bruck, C.S. & Sutton, M. (2000). "Consequences Associated With Work-To-Family Conflict: A Review and Agenda for Future Research", *Journal of Occupational Health Psychology*, 5(2):278–308.
- Avcı, U. & Turunc, O. (2012). "Donusumcu Liderlik ve Orgute Guvenin Kariyer Memnuniyetine Etkisi: Lider-Uye Etkilesiminin Aracılık Rolü", *International Journal of Alanya Faculty of Business*, 4(2):45–55.
- Bagdadli, S. & Gianecchini, M. (2019). "Organizational Career Management Practices and Objective Career Success: A Systematic Review and Framework", *Human Resource Management Review*, 29(3):353–370.
- Barnett, B.R. & Bradley, L. (2007). "The Impact of Organizational Support for Career Development on Career Satisfaction", *Career Development International*, 12(7):617–636.
- Beauducel, A. & Wittmann, W.W. (2005), "Simulation Study on Fit Indexes in CFA Based on Data with Slightly Distorted Simple Structure", *Structural Equation Modeling*, 12(1):41–75.
- Carikci, I.H. & Celikkol, O. (2009). "Is-aile Catismasinin Orgutsel Baglilik ve Isten Ayrilma Niyetine Etkisi", *Journal of Suleyman Demirel University Institute of Social Sciences*, 1(9):153–170.
- Cullen, J.C. & Hammer, L.B. (2007). "Developing and Testing A Theoretical Model Linking Work-Family Conflict to Employee Safety", *Journal of Occupational Health Psychology*, 12(3):266–278.
- Davidescu, A.A., Eid, M.T.I. & Sacală, C. (2016). "Analyzing the Determinants of Job Satisfaction among Jordanian Hospital Employees Using the War-Cook-Wall Scale", *Romanian Statistical Review*, 64(3):81–94.
- De Milt, D.G., Fitzpatrick, J.J. & McNulty, S.R. (2011). "Nurse Practitioners' Job Satisfaction and Intent To Leave Current Positions, The Nursing Profession, and The Nurse Practitioner Role As A Direct Care Provider", *Journal of the American Academy of Nurse Practitioners*, 23:42–50.
- Deveci, B. & Avcikurt, C. (2017). "Is-Aile Catismasi ve Is Stresinin Yasam Kalitesine Etkisi: Buyuk Olceklili Mutfak Calisanlari Uzerine Bir Arastirma", *Akademik Sosyal Arastirmalar Dergisi*, 5(4):313–331.

- Efeoglu, I.E. (2006), "Is-aile Yasam Catismasinin Is Stresi, Is Doyumu ve Orgutsel Baglilik Uzerindeki Etkileri: Ilac Sektorunde Bir Arastirma", (Unpublished doctoral dissertation). Cukurova University, Adana, TR.
- Ford, R., Sivo, S., Fottler, M., Dickson, D., Bradley, K. & Johnson, L. (2006). "Aligning Internal Organizational Factors with A Service Excellence Mission: An Exploratory Investigation in Healthcare", *Health Care Management Review*, 31(4):259–269.
- Greenhaus, J.H. & Beutell, N.J. (1985). "Sources of Conflict between Work and Family Roles", *Academy of Management Review*, 10(1):76-88.
- Greenhaus, J.H., Parasuraman, S. & Wormley, W.M. (1990). "Race Effects of Organizational Experience, Job Performance Evaluation, and Career Outcomes", *Academy of Management Journal*, 33(1):64–96.
- Gruneberg, M.M. (1979). *Understanding Job Satisfaction*, Palgrave MacMillan, Basingstoke, UK
- Guille, C., Frank, E., Zhao, Z., Kalmbach D.A., Nietert P.J., Mata D.A. & Sen, S. (2017). "Work-Family Conflict and the Sex Difference in Depression among Training Physicians", *JAMA Internal Medicine*, 177(12):1766-1772.
- Ho, W.H., Chang, C.S., Shih, Y.L. & Liang, R.D. (2009). "Effects of Job Rotation and Role Stress among Nurses on Job Satisfaction and Organizational Commitment", *BMC Health Services Research*, 9(8):1-10.
- Hoppock, R. (1935). *Job Satisfaction*, Harper, New York.
- Joo, B.K. & Park, S. (2010). "Career Satisfaction, Organizational Commitment, and Turnover Intention: The Effects of Goal Orientation, Organizational Learning Culture and Developmental Feedback", *Leadership & Organization Development Journal*, 31(6):482–500.
- Judge, T.A., Cable, D.M., Boudreau, J.W. & Bretz, R.D. (1995). "An Empirical Investigation of the Predictors of Executive Career Success", *Personnel Psychology*, 48: 485-519.
- Kang, H.J., Gatling, A. & Kim, J. (2015). "The impact of Supervisory Support on Organizational Commitment, Career Satisfaction, and Turnover Intention for Hospitality Frontline Employees", *Journal of Human Resources in Hospitality & Tourism*, 14(1):68-89.
- Kong, H., Wang, S. & Fu, X. (2015). "Meeting career expectation: Can it enhance job satisfaction of Generation Y?", *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 27(1):147-168.
- Kossek, E. & Ozeki, C. (1998). "Work-Family Conflict, Policies, And The Job–Life Satisfaction Relationship: A Review and Directions for Organizational Behavior–Human Resources Research", *Journal of Applied Psychology*, 83(2):139–149.
- Lambert, E.G., Reynolds, K.M., Paoline III, E.A. & Watkins, R.C. (2004) "The Effects of Occupational Stressors on Jail Staff Job Satisfaction", *Journal of Crime and Justice*, 27(1):1-32.
- Li, A., McCauley, K.D. & Shaffer, J.A. (2017). "The Influence Of Leadership Behavior on Employee Work-Family Outcomes: A Review and Research Agenda", *Human Resource Management Review*, 27(39):458-472.
- Linn, M.W., Sandifer, R. and Stein, S. (1985). "Effects of Unemployment on Mental and Physical Health", *American Journal of Public Health*, 75(5):502-506.
- MacKinnon, D.P., Lockwood, C.M. and Williams, J. (2004). "Confidence Limits for The Indirect Effect: Distribution of the Product and Resampling Methods", *Multivariate Behavioral Research*, 39:99-128.
- Martins, L.L., Eddleston, K.A. & Veiga, J.F. (2002). "Moderators of the Relationship between Work-Family Conflict and Career Satisfaction", *Academy of Management Journal*, 45(2):399-409.
- Mayrhofer, W., Meyer, M., Iellatchitch, A. & Schiffinger, M. (2004). "Careers and Human Resource Management-A European Perspective", *Human Resource Management Review*, 14(4):473–498.
- Nauta, A., Van Vianen, A., Van der Heijden, B., Van Dam, K. & Willemsen, M. (2009). "Understanding The Factors That Promote Employability Orientation: The Impact of Employability Culture, Career Satisfaction, And Role Breadth Self-Efficacy", *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 82(2):233–251.
- Netemeyer, R.G., Boles, J.S. & McMurrian, R. (1996). "Development and Validation of Work-Family Conflict and Family-Work Conflict Scales", *Journal of Applied Psychology*, 81:400-409.

- Ozdemir, S., Tozun, M., Unsal, A., Danacı, B. & Sozmen, M.K. (2016). “Bir Universite Hastanesinde Hemsirelerde Empati Duzeyleri ve Is Doyumu Ile Iliskisi”, *Smyrna Tıp Dergisi*, 5(2):30-38.
- Perreira, T., Berta, W., Ginsburg, L., Barnsley, J. & Herbert, M. (2018). “Insights into Nurses’ Work: Exploring Relationships among Work Attitudes and Work-Related Behaviors”, *Health Care Management Review*, 43(4):315–327.
- Rice, R.W., Gentile, D.A. & McFarlin, D.B. (1991). “Facet Importance and Job Satisfaction”, *Journal of Applied Psychology*, 6(1):31–39.
- Sevinc Altas, S. & Kuzu, A. (2016). “Sağlık Çalışanlarında Is Tatmini ve Duygusal Bagliligin Bireysel Is Performansi ve Isten Ayrılma Egilimi Uzerindeki Etkileri”, *International Journal of Academic Values Studies*, 5:23–32.
- Smith, T.D., Hughes, K., DeJoy, D.M. & Dyal, M.A. (2018). “Assessment of relationships between work stress, work-family conflict, burnout and firefighter safety behavior outcomes”, *Safety Science*, 103:287–292.
- Tabachnick, B.G. & Fidell, L.S. (2001). “Using Multivariate Statistics (4th ed.)”, Harper Collins College Publishers, New York.
- Tasdelen-Karckay, A. & Bakalım, O. (2017). “The Mediating Effect of Work-Life Balance on the Relationship between Work-Family Conflict and Life Satisfaction”, *Australian Journal of Career Development*, 26(1):3–13.
- Wayne, J.H., Grzywacz, J.G., Carlson, D.S. & Kacmar, K.M. (2007). “Work-Family Facilitation: A Theoretical Explanation and Model of Primary Antecedents and Consequences”, *Human Resource Management Review*, 17(1):63–76.
- Yuksel, I. (2005). “Is-Aile Catismasinin Kariyer Tatmini, Is Tatmini ve Is Davranislari ile Iliskisi”, *Ataturk Universitesi Iktisadi ve Idari Bilimler Dergisi*, 19(2):301–314.

Endüstri 4.0 ve Bileşenlerinin İşletmeler Açısından Genel Sonuçları

General Results of Industry 4.0 and Its Components for Businesses

Mustafa TAŞLIYAN¹ Ömer İhsan YILMAZ²

¹ Prof. Dr.; Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İşletme, Kahramanmaraş/Türkiye (Corresponding Author)

² Doktora Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İşletme, Kahramanmaraş/Türkiye

ÖZET

Yakın zamanda gerçekleşen Endüstri 4.0, beraberinde birçok yeniliği ve gelişimi getirmiştir. Bu devrim ile birlikte bireylerin ve işletmelerin teknoloji algıları ve bakış açıları değişime uğramıştır. Endüstri 4.0'dan sonra gerçekleşen teknolojik sıçramalar, uzaktan çalışma gibi daha önce bireylerin hiç alışık olmadıkları iş yapış şekillerini iş hayatına kazandırmıştır. Bu ve bunun gibi birçok değişim, kimi birey ve işletmelerde panik havası oluşturmuş, kimilerinin ise öğrenme ve gelişme isteğini körüklemiştir. Teknolojik gelişimle ilgili bu olumlu ve olumsuz duygular, bir ekosistem oluşturmuş, değişime uyum sağlayanlara yeni ve daha iyi koşullarda çalışma imkânı sunulmuş, değişime karşı çıkanlar ise yok olma ile karşı karşıya kalmıştır. Endüstri 4.0'ın birçok bileşeni bulunmaktadır. Bu bileşenler günümüzde teknolojiye yön vermekte ve hem işletmelere hem de bireylere önemli katkılar sağlamaktadır. Bu çalışmanın amacı, çalışanların Endüstri 4.0 kavramını ve bileşenlerini ortaya koymak, bununla birlikte, işletmeler açısından sonuçlarını tartışmaktır. Çalışma sonucunda, Endüstri 4.0'ın ümit vadeden bir devrim olduğu ve bu devrimin bileşenlerinin ve çıktılarının iş dünyasına önemli katkılar sağlayabileceği gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Endüstri 4.0, Teknoloji, İşletme

ABSTRACT

Industry 4.0, which has taken place recently, has brought many innovations and developments with it. With this revolution, technology perceptions and perspectives of individuals and businesses have changed. The technological leaps that took place after Industry 4.0 have brought to business life the ways of doing business that individuals have never been accustomed to, such as remote working. This and many other changes have created an atmosphere of panic in some individuals and businesses, and fueled the desire of others to learn and develop. These positive and negative feelings about technological development created an ecosystem, those who adapt to change were offered the opportunity to work in new and better conditions, and those who opposed change faced extinction. Industry 4.0 has many components. These components lead technology today and make significant contributions to both businesses and individuals. The aim of this study is to reveal the concept of Industry 4.0 and its components, and to discuss its consequences for businesses. As a result of the study, it has been observed that Industry 4.0 is a promising revolution and the components and outputs of this revolution can make significant contributions to the business world.

Keywords: Industry 4.0, Technology, Business

1. GİRİŞ

Bilginin doğru bir şekilde edinilmesi ve değerlendirilmesi, sadece işletme faaliyetlerini olumlu yönde etkilemekle kalmayacak, aynı zamanda şirketleri değer yaratma süreçlerinde başarılı kılarak şirketlerin değerlerini ve kâr paylarını artırmalarını sağlayacaktır. Endüstri 4.0 kavramı, insan faktöründen kaynaklanan hataların ortadan kaldırılması, yapay zekâ unsurlarının karar verme süreçlerinin optimize edilmesi ve farklı kaynaklardan elde edilen bilgilerin farklı yöntemlerle değerlendirilmesi gibi eylemleri içeren bir toplama kavramı olarak ifade edilebilmektedir (Özkan, 2019: 8).

Endüstri 4.0'ın ortaya çıkmasıyla birlikte endüstri, gelişmiş ülkeleri yeni stratejiler, argümanlar ve yeni yönelimler üretmeye itmiştir. Endüstri 4.0, bugüne kadar endüstriyel alanda teknolojik gelişmelerin ilerlemesi ile gerçekleşen tamamen yeni bir oluşum olmasa da gelecek senaryoları olan bir devrimdir (Özkan, 2019: 7). Bunun yanında, Endüstri 4.0 sadece ekonomik değil, aynı zamanda ekolojik ve sosyal faydalar da üretmeyi hedeflemektedir (Müller, 2019: 2189).

Endüstri 4.0 konsepti, tasarımdan tedarik zincirine, üretime, dağıtıma ve müşteri hizmetlerine uzanan merkezi olmayan bir üretim zincirini tanımlamaktadır. Endüstri 4.0'ın temeli, özerk karar verme, atanan teknolojik birimi yönetme ve özellikle kapsamlı üretim birimlerinin bağımsız ve tam üyesi olma yeteneğine sahip ayrı kontrol birimlerinin iş birliğidir. Endüstri 4.0 kavramı, yalnızca insanların becerilerine değil, aynı zamanda organizasyon kültürüne de bağlı olan sürekli yenilik ve eğitim gerektirmektedir (Mohelska ve Sokolova, 2019: 2225).

2. ENDÜSTRİ 4.0

Bu bölümde Endüstri 4.0 ve bileşenleri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Endüstri Devrimi Tarihi

Endüstri devrimi öncesinde insanlar, avcılık ve toplayıcılık yaparak geçinmekte, bunun yanında, göçebe ve dağınık bir yaşam sürdürmekteydiler. İnsanların yerleşik yaşam düzenine geçiş yapmasının akabinde, nüfus ve kentleşme oranlarının artış göstermesi, idari yapıların oluşmaya başlaması, mülkiyet anlayışının ortaya çıkması ve arz-talep dengesinin tesis edilememesi ve benzeri sorunlar baş göstermiştir (Özsoylu, 2017: 42).

18. ve 19. Yüzyıllara gelindiğinde ise buhar gücüne dayalı makinelerin makineleşmiş sanayiye ortaya çıkarması ve Avrupa'da gerçekleşen icatların üretimi önemli ölçüde etkilemesi, bunların sonucundaki gelişmelerin, Avrupa'daki sermaye birikiminin arttırmasına sebep olması, Endüstri devriminin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Başer, 2011: 15).

Tarihte, toplam üç endüstri devrimi gerçekleşmiş olup, dördüncüsüne geçilmiştir. Bu doğrultuda; pazarlama, üretim, yönetim, insan kaynakları, iş kolları gibi endüstriyi ilgilendiren terimlerde, birçok kez önemli değişim ve dönüşümler gerçekleşmiş ve gerçekleşmeye devam etmektedir (Özdoğan, 2017: 2). Günümüze kadar gerçekleşen sanayi devrimlerine bu bölümde kısaca değinilmiştir.

2.2. Endüstri 1.0

Sanayi devrimi, ekonominin, endüstrinin ve bugünkü teknolojilerin başlangıç noktası olarak kabul edilmektedir. Endüstri 1.0, oldukça uzun süren ve zorluklarla dolu bir devrimdir. Bu devrim, 1760'lı yıllardan 1830'lu yıllara kadar devam etmiştir (www.endustri40.com). Bunun yanında, Endüstri 1.0'ın, buhar makinelerinin kullanılması ile birlikte başladığı da ifade edilmektedir. Sanayi ile ilgili büyük sıçramaların gerçekleştiği bu dönem 'Buhar Çağı' olarak adlandırılmaktadır (Barutcu, 2019: 27).

2.3. Endüstri 2.0

1870 ve devam eden yıllarda, temel hammadde ve enerji kaynaklarında çeşitli sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Endüstri 1.0'ın en temel bileşenleri olan demir ve kömür 'ün yanında elektrik, çelik ve petrol üretimine başlanması ile birlikte sanayileşme ve endüstri terimleri tam karşılıklarını bulmaya başlamıştır. Tıpkı Endüstri 1.0'da olduğu gibi Endüstri 2.0'da da üretim ve ulaşım için kullanılan enerji kaynakları dönüşüme uğramış, kömür ve buhar yerini sonraki petrol ve elektriğe bırakmıştır (Görçün, 2016: 25).

2.4. Endüstri 3.0

Endüstri 3.0'da diğer sanayi devrimlerinde olduğu gibi yalnızca iş yapış şekilleri değişmemiş, aynı zamanda, toplumun genel düşünce sistemi de kökünden değişmiştir. Bundan dolayı Endüstri 3.0, fikrinsel açıdan, gerçekleşen diğer iki devrime nazaran daha zorlayıcı olmuştur. Bunun en önemli sebeplerinden biri, bu süreçte teknolojinin bilgi temelli olarak gelişiminin söz konusu olmasıdır (Sezgin, 2018: 131). Bu doğrultuda, 1970'lerin başında tasarlanan, ilk programlanabilir makineler, Endüstri 3.0 kapsamında gerçekleşen öncü bir gelişim olmuştur. Endüstri 3.0'da elektroniğin ve bilişim teknolojilerinin üretim süreçlerinde otomasyonu tesis etmesinin akabinde üretim teknolojilerinde önemli bir sıçrayış gerçekleşmiş, bu dönemin öncü gelişmeleri mikroşlemciler, elektronik ve bilgisayar temelli üretim olmuştur (Soylu, 2018: 44).

2.5. Endüstri 4.0

İçinde bulunduğumuz yüzyılın başlarından itibaren bilgi ve iletişim teknolojilerindeki önemli sıçramalar, internetin kullanımının yaygınlaşmaya başlaması ve yazılım alanının gelişim göstermesi, akıllı sistemlerin ortaya çıkması için zemin hazırlamışlardır. Bu gelişmelerin akabinde fiziksel ve siber sistemler birbirleriyle etkileşime girmeye başlamış, bunun sonucunda üretim süreçlerini kendi kendine yönetebilen yeni üretim sistemleri, Endüstri 4.0'ın ortaya çıkmasına öncülük etmiştir (Soylu 2018: 44).

Endüstri 4.0, gerçekleşen diğer üç endüstri devriminde olduğu üzere ihtiyaç ya da belirli sebeplerin sonucu olarak ortaya çıkmamış, bunun yerine tamamıyla teknoloji ve bilimdeki gelişimin akabinde gerçekleşmiştir. Örneğin; Endüstri 1.0 öncesinde arz- talep dengesizliği gerçekleşmiş, bunun akabinde insanların ihtiyaçları sonucu birçok icatlar yapılmış ve bununla birlikte bir sanayi devrimi gerçekleşmiştir. Bunun yanında, Endüstri 4.0 dönemindeki icatlar, teknolojik gelişmeler ışığında vuku bulmuş, ardından bu gelişimler toplumun ihtiyaçlarına dönüşmüştür (Görçün: 2016, 141).

Endüstri 4.0, üretimde departmanlar arası etkileşimin şeffaflaştırılması ve artmasına, departmanlar arası ulaşımın kolaylaşmasına, maliyetlerin ve kullanılan enerjinin azaltılıp, üretimde verimin artırılmasına, siber

güvenliğin gelişmesine ve dolayısıyla üretimin daha verimli, daha güvenilir ve daha yüksek standartlarda gerçekleştirilmesine imkân tanımaktadır (Tanrıverdi, 2017: 2).

Endüstri 4.0'ın ortaya ana çıkış noktası, endüstriyel üretime konu olan her birimin, kesintisiz bir şekilde iletişim içinde olması, tüm verilere aynı zamanda ulaşabilmesi ve bahsi geçen veriler kullanılarak, yüksek düzeyde bir katma değer ortaya konmasıdır (Siemens Türkiye, 2016: 9).

2.6. Endüstri 4.0 Bileşenleri

Endüstri 4.0'ın başlangıç noktası, otonom (kendi kendini yönetebilen), üretim süreçlerinin bulunduğu akıllı fabrikaların oluşturulması düşüncesine dayanmaktadır. Bu fabrikaların inşa edilebilmesi ve faaliyete geçebilmesi ise birçok teknolojinin eşgüdümü olarak kullanılması ile mümkündür (EBSO, 2015: 9).

Endüstri 4.0'ın başlıca bileşenleri arasında, 3 boyutlu yazıcılar, nesnelerin interneti, akıllı fabrikalar, siber fiziksel sistemler, bulut bilişim sistemleri, otonom robotlar, yapay zekâ, büyük veri, sanal gerçeklik ve artırılmış gerçeklik yer almaktadır. Bu bölümde bu teknolojiler kısaca açıklanmıştır.

2.6.1. Üç Boyutlu Yazıcılar

Bu yazıcılar, dijital platformda tasarlanmış ya da 3 boyutlu olarak taraması yapılmış bir objeyi, çeşitli materyalleri (plastik, metal vb.) hammadde olarak kullanarak bir nesneye dönüştürebilmektedir. 3 boyutlu yazıcılar, 1983 yılında, Chuck Hull tarafından icat edilmiş, zaman içinde günümüzdeki kullanımına ulaşmıştır (Korkmaz, 2014: 19). 3 boyutlu yazıcılar dijital platformda tasarlanmış objeleri, model veya benzeri araçlara ihtiyaç duymaksızın imal edebilen makinelerdir (Özsoylu, 2017: 5).

3 boyutlu yazıcılarda üretim aşamaları halinde ilerlemektedir. Öncelikle bir bilgisayar destekli üretim programı vasıtasıyla obje tasarlanmakta veya 3 boyutlu tarama yapabilen bir tarama cihazı ile obje taranmaktadır. Ardından tasarlanan veya taranan objenin katmanları meydana getirilmekte ve elde edilen veriler 3 boyutlu yazıcıya aktarılmaktadır. 3 boyutlu yazıcı ise gelen verilerdeki katmanlara göre objeyi üretim son haline getirmektedir (Akben, 2017: 23).

2.6.2. Nesnelerin İnterneti

Nesnelerin interneti, birçok farklı cihazın, akıllı bir ağ inşa edip birbirleriyle veri paylaşarak etkileşime geçmesi ve haberleşmesi neticesinde ortaya çıkan teknolojidir (Akkuş, 2016: 102). Bunun yanında nesnelerin interneti Kutup tarafından şu şekilde açıklanmaktadır: “Nesnelerin interneti, benzersiz bir şekilde adreslenebilir nesnelerin kendi aralarında oluşturduğu, dünya çapında yaygın bir ağ ve bu ağdaki nesnelerin belirli bir protokol ile birbirleriyle iletişim içinde olmalarıdır” (Kutup, 2011: 152). Başka bir tanıma göre ise nesnelerin interneti, yazılım içeren, fiziksel cihaz ve makine vb. birçok nesnenin, etkileşime geçmek için kurduğu bir ağıdır (Banger, 2017: 43).

2.6.3. Akıllı Fabrikalar

Endüstri 4.0'ın çıktılarında biri olarak ifade edilen ve fabrikaların gelecekteki konumu olarak görülen akıllı fabrikalar, akıllı sistemlerle üretim düşüncesi üzerine inşa edilen, sistematik bir düzenin var olduğu ve sistemler arasında etkileşimin bulunduğu bir yapıdır (Barutçu, 2019: 29). Akıllı fabrikalar, karmaşık üretim süreçlerini hızlı, sorunsuz ve kısmi olarak otonom bir şekilde yönetebilmektedir. Bunun yanında, akıllı fabrikalarda üretilen ürünlerin, diğer fabrika ürünlerine nazaran yaşam ömürlerinin daha uzun olduğu ve hatasız bir üretimin yapıldığı görülmektedir. Bunlara ek olarak akıllı fabrikalarda, insan, makine ve üretim kaynakları etkileşiminin üst düzeyde olduğu ifade edilmektedir (Bulut ve Akçacı, 2017: 56).

2.6.4. Siber Fiziksel Sistemler

Siber fiziksel sistemler, dijital teknolojilerin fiziki öğeler ile eşgüdüm halinde olduğu, disiplinler arası bir perspektifte ve oldukça karmaşık olan sistemlerdir. Bu sistemler, medikal izleme, otonom taşıt hizmetleri, robotik cihaz vb. çeşitli sektörlerde faaliyet göstermektedir (Banger, 2017: 46). Siber fiziksel sistemler, akıllı üretimin sistemleri için oldukça büyük önem arz etmektedirler. Bu sistemlerin faaliyet göstermediği bir üretimde, otomasyonun ve sürecin sorunsuz ve düzenli bir biçimde ilerlemesi söz konusu değildir (Özsoylu, 2017: 52).

2.6.5. Bulut Bilişim Sistemleri

Bulut bilişim sistemleri, bilişim hizmetlerinin kullanılması ile ilgili faaliyetlerden bir araya gelmektedir. Bu sistemlerin, Endüstri 4.0 bileşenleri arasında oldukça önemli bir yeri vardır (Bulut & Akçacı, 2017: 59). Bulut bilişim sistemleri, somut bir üründen ziyade bir hizmet niteliği taşımaktadır. Bilişim teknolojileri arasındaki

verilerin paylaşımını ve bilgiye dönüştürülmesini gerçekleştiren bilişim hizmeti, sistemin bunu gerçekleştirebilmek için ihtiyacı olan şey ise bilişim servisi sağlayıcılarıdır (Çetin vd., 2013: 2).

Bulut bilişim sistemleri, hemen hemen bütün ağlara entegre olabilen cihazların bağlantı kurabildiği, internet vasıtasıyla donanımsal ve yazılımsal açıdan mevcut bulunan doküman ve kaynakların, hizmet ve servis sağlayıcılar aracılığıyla kullanıcılara ve cihazlara aktif bir biçimde ulaştırılabildiği sanal bir platformdur (Yazır, 2018: 9).

2.6.6. Otonom Robotlar

Robotlar, “önceden programlanmış görevleri gerçekleştirebilen elektro-mekanik cihazlar” olarak ifade edilmektedir. Robotlar, bir bireyin yönetimi ve denetimi doğrultusunda kullanılabilen, bunun yanında, dijital ortamda geliştirilmiş bir yazılım vasıtasıyla otonom olarak ta hareket edebilmektedirler (EBSO, 2015: 20). Otonom robotlar sahip oldukları gömülü sistem teknolojisi vasıtasıyla çevresiyle etkileşime geçebilmekte ve yapay zekâ gibi gelişmiş teknolojileri kullanabilmektedirler. Bu robotlar, sahip oldukları yazılım sayesinde otonom bir şekilde hareket edebilmekte ve kararlar alabilmekte ve çeşitli faaliyetleri gerçekleştirebilmektedirler (Banger 2017: 71). Bilinen ilk otonom robot, 1966 yılında geliştirilen “Shakey” isimli robottur. Çevresindeki nesnelere algılayabilen bu robot, topladığı veriler vasıtasıyla kendi kendine karar verip hareket edebilmektedir (Yazıcı, 2016: 39).

2.6.7. Yapay Zekâ

Yapay zekanın geçmişi, günümüzdeki birçok teknolojiye nazaran oldukça eskidir. Alan Turing (1950) tarafından, düşünen makineler üretmekle ilgili kaleme alınan makale ile yapay zekanın başlangıcı olarak ifade edilmektedir. 1951 yılına gelindiğinde ise Christopher Strachey tarafından kodlanan dama yazılımı ve aynı yıl Dieteich Prinz tarafından kodlanan satranç yazılımı, yapay zekâ alanındaki ilk çalışmalar olarak kabul edilmektedir. 1956 yılında ise yapay zekâ kavramı John Mccarty tarafından gerçekleştirilen bir konferans sunumunda zikredilmiş ve literatüre kazandırılmıştır (www.turkiye.ai.com).

2.6.8. Büyük Veri

Büyük veri, dijital sunucular, internet ortamındaki istatistikler, iklim algılayıcıları, telekomünikasyon operatörleri ve GPS gibi kaynaklardan toparlanan verilerin, doğru bir şekilde analize tabi tutulması sonucu meydana gelen ve yorumlandığında stratejik kararların verilmesine katkı sağlayan, verimli bir risk yönetimini mümkün kılan ve değişime katkı sağlayan, bilgileri değerlendirip etkin hale getiren bir Endüstri 4.0 bileşenidir (Gabaçlı ve Uzunöz, 2017: 155). Günümüzde, bilim teknolojisi alanında gerçekleşen gelişimler bilgi çöplüğü olarak ifade edilen, büyük miktardaki karmaşık ve düzensiz bilginin tasnif edilebilmesine ve faydalı bilgilerin ayıklanabilmesine veya ön plana çıkarılabilmesine imkân tanımaktadır. Yüksek miktarda verinin bulunduğu bir platformda, gerçek ve güvenilir bilgilerin tespit edilerek depolanmasının mümkün oluşu, “Büyük Veri” terimini ön plana çıkarmıştır (EBSO, 2015: 19). Büyük veri, büyük hacim, hız ve çeşitlilik gibi fonksiyonların birini, birkaçını veya tamamını gerçekleştirebilen veri kümeleri kümelerinin genel adıdır (Duman, 2019: 24)

2.6.9. Sanal Gerçeklik

Sanal gerçeklik terimi, 1962 yılında Morton Helig tarafından literatüre kazandırılmıştır. Sanal gerçeklik, belirli ekipmanlar vasıtasıyla, yaşadığımız dünya ile dijital dünyayı birleştiren, kullanıcılara sezgisel deneyimler yaşatan ve gerçeklikten bir miktar uzaklaşmalarını sağlayan ileri bir teknolojiyi ifade etmektedir (Kamber, 2019: 44).

2.6.10. Arttırılmış Gerçeklik

Arttırılmış gerçeklik, fiziksel dünyaya entegre edilebilen, gerçek zamanlı bir teknoloji niteliği taşımaktadır. Arttırılmış gerçeklik fiziksel dünya ile etkileşim içinde çalışmaktadır. Bu teknoloji, eğitim ve iş dünyasında olmak üzere birçok alanda kullanılmaktadır. Arttırılmış gerçekliğin fiziksel dünya içerisinde yer alması, insanlarla doğrudan etkileşim kurabilmesine imkân tanımaktadır. Arttırılmış gerçeklik teknolojisini kullanan bir katılımcı, fiziksel ve sanal dünya ile eşzamanlı bir iletişim kurmaktadır (www.endustri40.com). Arttırılmış Gerçeklik, fiziksel dünyada mevcut bulunan içeriklerin, dijital platformda üretilen ses, görüntü, grafik ve GPS gibi veri kaynaklarından elde edilen verilerle zenginleştirilerek, fiziksel bir görünüm elde edilmesini ifade etmektedir. Arttırılmış gerçeklik, fiziksel dünyanın, dijital ortamdaki sanal ilavelerle görselleştirilmesini ve zenginleştirilmesini ifade etmektedir (Banger, 2017: 50).

3. ENDÜSTRİ 4.0'IN SONUÇLARI

Üretim ve satış odaklı organizasyonlar ve yapılar, çok yönlü değişimlere ayak uydurmak zorundadır. Esnek planlama, kendi kendini yöneten robot ve makineler, sensör teknolojileri ve benzerleri sayesinde üretim yöntemleri, ürün çeşitliliği, ürün kalitesi ve benzeri kavramlar önemli değişikliklere uğramaktadır. Ayrıca artan internet bağlantısı, her zamankinden daha sofistike hale gelen veri toplama teknikleri ve IoT ile mümkün olan analitik yetenekler, bilgi tabanlı ekonomide bir değişimi beraberinde getirmektedir. Endüstri 4.0'ın tanımı ilk kez 2011 yılında Alman Federal Hükümeti tarafından kurulan Endüstri 4.0 çalışma grubu tarafından Hannover Messe Ticaret Fuarı'nda ortaya koyulmuştur. 2012 yılında Robert Bosch GmbH ve Henning Kagermann çalışma grubunu oluşturmuş ve Endüstri 4.0 teklif dosyasını Alman Federal Hükümeti'ne sunmuştur. 8 Nisan 2013'te çalışma grubu, Hannover Fuarı'nda Endüstri 4.0 raporunu sunmuştur (Özkan, 2019: 7).

Endüstri 4.0, Alman hükümeti tarafından tanıtılan stratejik bir girişimdir. Girişimin amacı, dijitalleştirme ve yeni teknolojilerin potansiyellerinden yararlanma yoluyla endüstriyel üretimin dönüştürülmesidir. Bir Endüstri 4.0 üretim sistemi bu nedenle esnektir ve kişiselleştirilmiş ve özelleştirilmiş ürünler sağlamaktadır (Rojko, 2017: 77).

Endüstri 4.0 teknolojileri arasında nesnelerin interneti, bulut bilişim, büyük veri ve yapay zekâ, yeni nesil robotik ve blok zinciri yer almaktadır. İş uygulamaları bu teknolojik yeniliğe paralel olarak gelişmektedir. Dijital hizmetlere ve üretim hizmetine geçişi gerektiren akıllı ürünlerle yeni iş modelleri ortaya çıkmaktadır (Culot vd., 2019: 79).

Endüstri 4.0, iş paradigmaları ve üretim süreci modellerindeki değişikliklerle başlayarak, iş ve üretim yöneticileri, fabrika çalışanları, siber-fiziksel sistem tasarımcıları, müşteriler, son kullanıcılar vb. dahil olmak üzere tüm üretim ve tedarik zincirlerini etkilemektedir. Endüstri 4.0, bilgi ve iletişim teknolojisi, siber-fiziksel sistemler, ağ iletişimi, büyük veri ve bulut bilişim, modelleme, sanallaştırma ve simülasyon ve insan bilgisayar etkileşimi ve iş birliği için geliştirilmiş araçlar dahil olmak üzere birçok yeni teknolojik gelişmenin birleşimini ifade etmektedir. Endüstri 4.0 kavramı, kitlesel kişiselleştirme, esnek üretim, artan üretim hızı, daha yüksek ürün kalitesi, azaltılmış hata oranları, optimize edilmiş verimlilik, veriye dayalı karar verme, daha iyi müşteri yakınlığı, yeni değer yaratma yöntemleri dahil olmak üzere günümüz imalatında birçok olumlu değişiklik vaat etmektedir (Kusmin, 2018: 1).

Endüstri 4.0 anlayışının özü, kendi kendini düzenleyen üretimi gerçekleştiren ağ bağlantılı akıllı sistemlerin tanıtılmasıdır: insanlar, makineler, ekipman ve ürünler birbirleriyle iletişim kurmaktadır. Kavram teorisine göre 1. sanayi devrimi otomasyonu getirmiş, 2. sanayi devrimi seri üretimi, 3. sanayi devrimi robotların kullanımını, Endüstri 4.0 ise akıllı üretim robotlarını beraberinde getirmiştir. Endüstri 4.0'ın amacı esnek, özel üretimi ekonomik hale getirmek ve kaynakları verimli kullanmaktır. Üretimde yer alan her ekipmanın birbiriyle iletişim kurmasını gerektirmektedir. Bilgi akışının organizasyonu, merkezi bir üretim kontrol sistemi tarafından yürütülmektedir. Ürünler, makine ve ekipmanlar ile benzersiz ürün kodları ile haberleştiğinden, üretim sırasında sanal ve gerçek gerçekliğin bir araya gelmesi anlamına geldiğinden, ürünler kendi üretimlerini kontrol etmektedirler. Üretimin zamanlaması da iletişim ürünleri tarafından kontrol edilecektir. Fabrikalar kendi kendini düzenlemekte ve kendi operasyonlarını optimize etmektedirler (Gubán ve Kovács, 2017: 111).

Endüstri 4.0, geleneksel ve bilinen üretim tekniklerini ve yöntemlerini tamamen tersine çevirmeye yönelik bir yaklaşım olarak görülmektedir. Bu farklı yaklaşımın temelinde, endüstriyel üretim makinelerinin artık sadece ürünü işlemekle kalmayıp, ürünün makinelerle iletişim kurması ve onlara tam olarak ne yapacaklarını söylemesi yatmaktadır. Bilgi teknolojisi ve operasyon teknolojisi entegrasyonu geliştikçe, üreticilerin sadece nerede olduklarını değil, aynı zamanda nerede olmak istediklerini de değerlendirmeleri gerekmektedir (Özkan, 2019: 7).

Endüstri 4.0, akıllı üretim, üretim için siber fiziksel sistemlerin uygulanması, yani gömülü aktüatörler ve sensörler, mikro bilgisayar ağları ve makineleri değer zincirine bağlama ile karakterize edilmektedir. Ayrıca ürünlerin dijital olarak geliştirilmesini ve yeniden yapılandırılmasını da dikkate almaktadır. Aynı zamanda, oldukça farklılaştırılmış özelleştirilmiş ürünler ve iyi koordine edilmiş ürün ve hizmetler kombinasyonu ve ayrıca gerçek ürün veya hizmet ile katma değerli hizmetler ve verimli tedarik zinciri ile karakterize edilmektedir. Tüm bu zorluklar, insanlara ve işletmenin yeteneklerine bağlı olan sürekli yenilik ve öğrenmeyi gerektirmektedir. Uygun yönetim yaklaşımları, dinamik yeteneklerin ve etkili öğrenme ve yenilik ortamının geliştirilmesinde hayati bir rol oynayabilmektedir (Shamim vd., 2016: 5309).

Endüstri 4.0, üreticilerin rekabet güçlerini artıracak, bu da üretkenlik artarken aynı zamanda endüstriyel işgücünü de genişletmelerini sağlayacaktır. Yumuşak beceriler olarak tanımlanan bu yetenekler, akademik

çalışmaları sırasında geliştirilebilmekte ve favorileri, aşağıdakiler de dahil olmak üzere karmaşık bir dizi yetkinlik oluşumunun temelini oluşturmaktadır (Cotet vd., 2017: 3):

- ✓ Takım çalışması ve ağ oluşturma kapasitesi,
- ✓ İletişim kurma yeteneği,
- ✓ Kişisel etkinlik,
- ✓ Kendini geliştirme,
- ✓ Yaratıcı ve yenilikçi düşünme,
- ✓ Liderlik özellikleri.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Endüstri 4.0 ile birlikte gerçekleşen devrim niteliğindeki gelişmeler bir süredir devam eden birçok yöntem ve tekniği değiştirmiş veya geliştirmiştir. Dolayısıyla iş gücünün yaşamına devam edebilmesi için, bu devrim ile birlikte ortaya çıkan değişimleri ve gelişimleri öğrenmesi, benimsemesi ve bunlara adapte olması elzemdir. Endüstri 4.0 ile birlikte birçok yeni iş ortaya çıkmakla birlikte yine birçok iş piyasadan silinmeye başlamakta ve işlevini yitirmektedir. Bu noktada işgücünü yapması gereken, kendini sürekli eğitmek ve değişime ayak uydurmak olacaktır.

Yaklaşık on yıl önce başlamış olsa da Endüstri 4.0'ın bir teknik veya bir teknolojiden ziyade bir süreç olması sebebiyle, yeni işler konusundaki değişim aniden gerçekleşmemiştir. Bu noktada ani bir değişimden ziyade köklü bir dönüşümden söz edilebilmektedir. Bundan dolayı işgücünün, bu süreçte ortaya çıkacak olan işleri tam olarak bilmemesi, akıllarda belirsizliği hâkim kılmakta, bu da işgücünün kendisini hazır hissetmemesine ya da belirsizlikten dolayı, hazır olup olmadığı hususunda arada kalmasına sebebiyet vermektedir. Bu noktada işletmelere düşen görev, iş gücünü yeni işler hususunda bilgilendirmek, onları gerekli eğitim ve geliştirme faaliyetlerine tabi tutmak ve dolayısıyla onları ortaya çıkan veya çıkması muhtemel olan yeni işlere hazırlamaktır.

Bunun yanında, verinin olduğu hemen her yerde veri ihlallerinden söz etmek mümkündür. Gelişen teknoloji ile birlikte, veri korumaya yönelik savunma sistem ve teknikleri geliştikçe, bu verileri ihlal etmeye yönelik yöntem ve teknolojiler de doğru orantılı bir şekilde gelişim göstermektedir. Teknolojinin gelişmişlik düzeyi ile veri güvenliğinin doğrudan bir ilgisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla gelişmiş bir teknolojik altyapıda, ne kadar güçlü bir savunma sistemi yapılabiliyorsa aynı şekilde o kadar güçlü bir veri ihlal girişimi gerçekleştirilebilmektedir. Bunun nedeni veriyi koruyan ve ihlal eden birey veya teknolojilerin, aynı teknolojik altyapıyı kullanmasıdır.

Endüstri 4.0 ile birlikte iş yapış şekilleri de değişmeye başlamış, yapay zekâ ve akıllı makineler sayesinde iş gücünün donanımı artmıştır. Bununla birlikte insanı yoran, tekrar eden, vakit alan, hesap hızı gerektiren işler, yapay zekâ ve akıllı makinelere devredilerek, iş gücünün katma değer ifade eden işlere odaklanması ve daha fazla değer oluşturması sağlanmıştır. Dolayısıyla çalışanlar, işlerinin bir kısmını bu teknolojilere devrettiklerinde, bazı yeteneklerini geliştirmek ve ortaya çıkarmak için daha fazla zaman ve imkana sahip olmaktadır.

KAYNAKÇA

Akben, İ. (2017). 3 Boyutlu Yazıcılar ve Tedarik Zincirine Etkiler. International Journal of Academic Value Studies, 3(10), 20-35.

Akkuş, S. (2016). Nesnelerin İnterneti Teknolojisinde Güvenli Veri İletişimi- Programlanabilir Fiziksel Platformlar Arasında WEP Algoritması ile Kriptolu Veri Haberleşmesi Uygulaması. Marmara Fen Bilimleri Dergisi, 28(3), 100- 111.

Banger, G. (2017). "Endüstri 4.0 Ekstra". Ankara: Dorlion Yayınları.

Barutcu, Hüseyin C. (2019). Endüstri 4.0 Uygulamalarının Üretim Süreçlerine Etkisi: Bosch Sanayi ve Ticaret Anonim şirketi Örneği. İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Başer, Nuri E. (2011). I.Sanayi Devriminde Teknolojik Gelişmenin Rolü. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

- Bulut E. & Akçacı T. (2017). "Endüstri 4.0 ve İnovasyon Göstergeleri Kapsamında Türkiye Analizi." ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi 4.7 2017, 55-77.
- Cotet, G. B., Balgiu, B. A., & Zaleschi, V. C. (2017). Assessment Procedure for the Soft Skills Requested by Industry 4.0. In MATEC Web of Conferences (Vol. 121, p. 07005). EDP Sciences.
- Culot, G., Fattori, F., Podrecca, M., & Sartor, M. (2019). Addressing Industry 4.0 Cybersecurity Challenges. IEEE Engineering Management Review, 47(3), 79-86.
- Çetin, Ç., Yaman, N., Sabah, L., Ayday, E. & Ayday, C. (2013). Bulut Bilişim (Cloud Computing) Teknolojisinin Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemlerinde Uygulama Olanakları. Türkiye Ulusal Fotogrametri ve Uzaktan Algılama Birliği VII. Teknik Sempozyumu.
- Duman, A. (2019). Endüstri 4.0 ile Akıllı Üretim İşletme Performansına Etkisi: Vestel Buzdolabı Fabrikasında Bir Uygulama. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Ege Bölgesi Sanayi Odası (2015). EBSO Sanayi 4.0., http://www.ebso.org.tr/ebso-media/documents/sanayi-40_88510761.pdf, (Erişim Tarihi: 11.12.2021).
- Endüstri 4.0 Platformu. Kahraman, H. Artırılmış Gerçeklik (Augmented Reality), <https://www.endustri40.com/artirilmis-gerceklik-augmentedreality/>, (Erişim Tarihi: 7.12.2021).
- Gabaçlı, N., & Uzunöz, M. (2017). IV. Sanayi Devrimi: Endüstri 4.0 ve Otomotiv Sektörü. 3. International Congress On Politic, Economic And Social Studies, 149-174.
- Görçün, Ö. F. (2016). Dördüncü Endüstri Devrimi Endüstri 4.0. (1.b.). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Gubán, M., & Kovács, G. (2017). Industry 4.0 Conception. Acta Technica Corviniensis-Bulletin of Engineering, 10(1), 111-115.
- Kamber, E. (2019). Türkiye'de Endüstri 4.0 Farkındalığı. Alanya: Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Korkmaz, B. (2014). 3b Yazıcı Atlantik ve Avrasya Rekabetinde Yeni Bir Faktör. 7(2), 17-30.
- Kusmin, K. L. (2018). Industry 4.0. IFI8101-Information Society Approaches and ICT Processes, 1-12.
- Kutup, N., (2011). Nesnelerin İnterneti; 4H Her Yerden, Herkesle, Her Zaman, Her Nesne ile Bağlantı. XVI. Türkiye'de İnternet Konferansı, 11, 151-156.
- Mohelska, H., & Sokolova, M. (2018). Management approaches for Industry 4.0—the organizational culture perspective. Technological and Economic Development of Economy, 24(6), 2225-2240.
- Müller, J. M., (2019). Assessing the barriers to Industry 4.0 implementation from a workers' perspective. IFAC-PapersOnLine, 52(13), 2189-2194.
- Özdoğan, O., (2017). Endüstri 4.0: Dördüncü Sanayi Devrimi ve Endüstriyel Dönüşümün Anahtarları. İstanbul: Pusula Yayıncılık.
- Özkan, T. Ö., 2019. "Contemporary Analysis of Industry 4.0 for Logistics, Supply – Chain Management and Transportation", Master Thesis, Republic Of Turkey Bahcesehir University, 125p.
- Özsoylu, A. F., (2017). Endüstri 4.0. Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21(1), 41-64.
- Rojko, A. (2017). Industry 4.0 Concept: Background and Overview. International Journal of Interactive Mobile Technologies, 11(5), 77-90.
- Sezgin, S. (2018). Üçüncü Sanayi Devrimi: Yanal Güç, Enerjiyi, Ekonomiye ve Dünyayı Nasıl Dönüştürüyor?. İş Ahlakı Dergisi, 11(1), 129-134.
- Shamim, S., Cang, S., Yu, H., & Li, Y. (2016). Management Approaches for Industry 4.0: A Human Resource Management Perspective. In 2016 IEEE Congress on Evolutionary Computation, (5309-5316). IEEE.
- Siemens Türkiye. (2016). Endüstri 4.0 yolunda. <http://siemens.e-dergi.com/pubs/Endustri40/Endustri40/Default.html#p=1> adresinden alındı (Erişim Tarihi: 13.12.2021).

Soylu, A. (2018). Endüstri 4.0 ve girişimcilikte yeni yaklaşımlar. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (32), 43-57.

Tanrıverdi, İ. (2017). <https://indigodergisi.com/2017/12/2017-yenilikler-kesifler/>, (Erişim Tarihi: 22.12.2021).

Türkiye Yapay Zeka İniyatifi. (2017). Yapay Zeka Zaman Çizelgesi, <https://i1.wp.com/turkiye.ai/traiassets/uploads/2018/06/yapay-zeka-zaman-cizelgesi-infografik.png?ssl=1> (Erişim Tarihi: 06.01.2022).

Türkiye'nin Endüstri 4.0 Platformu, Keseayak, B., <https://www.endustri40.com/endustri-tarihine-kisa-bir-yolculuk/>, (Erişim Tarihi: 23.12.2021).

Yazıcı, A. (2016). Endüstri 4.0 ve Otonom Robotlar. Elektrik Mühendisliği Dergisi, 459, 39.

Yazır, S. (2018). Türkiye'de Bulut Bilişimin Teknolojik Gelişimi ve Bulut Platformu Üzerinde Örnek Bir Kişisel Web Uygulamasının Sunulması. Necmettin Erbakan Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.

e-ISSN:2587-2168

International Journal of
Disciplines Economics &
Administrative Sciences
Studies (IDEASTUDIES
Journal)Vol: 8 Issue: 39
Year: 2022
pp 263-272Article ID
61983
Arrival
25 January 2022
Published
28 March 2022[Doi Number](https://doi.org/10.29228/ideas.58226)
10.29228/ideas.58226[How to Cite This Article](#)
Kutluay Tutar, F.; Firat,
E. & Balkaya, D. (2022).
"Türkiye'de Yolsuzluk
Ve Ekonomik Büyüme
Üzerine Bir İnceleme:
1995-2020 Zaman Serisi
Analizi", International
Journal of Disciplines
Economics &
Administrative Sciences
Studies, (e-ISSN:2587-
2168), Vol:8, Issue:39;
pp:263-272International Journal of
Disciplines Economics &
Administrative Sciences
Studies is licensed under a
Creative Commons
Attribution-NonCommercial
4.0 International License.

Türkiye'de Yolsuzluk ve Ekonomik Büyüme Üzerine Bir İnceleme: 1995-2020 Zaman Serisi Analizi

A Study on Corruption And Economic Growth In Turkey: 1995-2020 Time Series Analysis

Filiz KUTLUAY TUTAR¹ Emine FIRAT² Didem BALKAYA³ ¹ Doç. Dr. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İ.İ.B.F., İktisat Bölümü, Niğde, Türkiye (Corresponding Author)² Doç. Dr. Aksaray Üniversitesi, İ.İ.B.F., İktisat Bölümü, Aksaray, Türkiye³ Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, S.B.E., İktisat Ana Bilim Dalı, Doktora Öğrencisi, Niğde, Türkiye

ÖZET

Yolsuzluk; bulunulan konum nedeniyle sahip olunan yetkinin doğrudan ya da dolaylı yoldan maddi veya manevi kazanç sağlamak amacıyla kötüye kullanılmasını ifade eder. Günümüzde global sorunlar arasında yer alan yolsuzluk iktisatçıların çalışma konularından biridir. Hem gelişmiş hem de az gelişmiş ülkelerde görülen yolsuzluklar; ekonomide yatırımları caydırdığı, ekonomik büyüme ve kalkınmayı olumsuz etkilediği, gelir dağılımını bozduğu, kaynak israfına yol açtığı son olarak demokrasi ve ahlaki zedelediği gibi makroekonomik büyüklükleri olumsuz etkilemektedir. Çalışmanın temel amacı Türkiye'de yolsuzluğun, ekonomik büyümeye olan etkilerini analiz etmektir. Bu doğrultuda ilk olarak yolsuzluk kavramı, nedenleri, nasıl ölçülebileceği hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiyi tanımlamak için alternatif bir model üretilmiştir. Modelde ekonomik büyüme bağımlı değişken, yolsuzluk, enflasyon, işsizlik ve nüfus artışı bağımsız değişken; internet erişimi ve hane halkı kredi kartı kullanımı ise kontrol değişkenler olarak belirlenmiştir. Daha sonra değişkenlerin durağanlık seviyeleri sınanmıştır. Uzun ve kısa dönem ilişkinin varlığını test etmek için ise ARDL analizi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre yolsuzluğun ekonomik büyümeyi negatif yönlü etkilediği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Yolsuzluk, Ekonomik Büyüme, Uluslararası Şeffaflık Örgütü, Yolsuzluk Endeksi, Türkiye.

ABSTRACT

Corruption; It refers to the abuse of the authority, which is acquired due to the current position, for the purpose of obtaining material or moral gain directly or indirectly. Corruption, which is among the global problems today, is one of the working subjects of economists. Corruption in both developed and underdeveloped countries; It deters investments in the economy, negatively affects economic growth and development, disrupts income distribution, causes waste of resources, and finally damages democracy and morality, as well as negatively affecting macroeconomic magnitudes. The main purpose of the study is to analyze the effects of corruption on economic growth in Turkey. In this direction, firstly, a general evaluation has been made about the concept of corruption, its causes and how it can be measured. An alternative model was produced to describe the relationship between the variables. In the model, economic growth is the dependent variable, corruption, inflation, unemployment and population growth are the independent variables; Internet access and household credit card usage were determined as control variables. Then the stability levels of the variables were tested. ARDL analysis was carried out to test the existence of a long- and short-term relationship. According to the results obtained, it has been seen that corruption has a negative effect on economic growth.

Keywords: Corruption, Economic Growth, Transparency International, Corruption Index, Turkey.

1. GİRİŞ

Yolsuzluk eski çağlardan beri varlığını devam ettiren ve günden güne yaygınlaşan bir sorundur. Tüm dünyayı ilgilendiren bu sorun birey-toplum, birey-devlet veya devlet-toplum ilişkilerini derinden etkileyen faktörler arasındadır. Bu durum ülkelerin büyümesinin önünde bir engel teşkil etmektedir. Bu konu hakkında birçok ülkenin literatür incelemesi yapıldığı görülmektedir.

Usulsüzlük, görevi kötüye kullanma, nizamsızlık, iltimas veya rüşvet gibi kavramlarla eş anlamlı olan yolsuzluk devlet içinde sosyal, siyasal ve kültürel birçok alanı etkiler (Yılmaz, 2010). Yolsuzluğun devletin yapısında oluşturduğu bozukluk ekonomik boyutuna da yansımıştır. Bu sebeple devletler bu konu üzerinde önemler almış ve yolsuzluğun engellenmesi için önemli adımlar atmışlardır.

Yolsuzluk kamu içinde bireysel çıkarların veya maddesel kazançların öneminin artması durumudur. Özellikle devlette verilen özel yetkilerin yasa dışı ve kendi çıkarları doğrultusunda kullanılması bu kavramın eylemleştirilmiş halidir. Yolsuzluk nicelik ve nitelik bakımından farklılık gösterir. Neredeyse tüm ülkelerde görülen yolsuzluk kimi ülkelerde devletin yönetim gücünü etkileyecek kadar büyümüştür. Dolayısıyla yolsuzluk

sayısının yoğun olduğu ülkelerde toplumsal, siyasi ve ekonomik huzursuzluk artış gösterirken, yolsuzluğun daha az görüldüğü ülkelerde neredeyse her alanda refahın arttığı görülmektedir. (Berkman, 2010).

Özellikle ekonomik ve siyasi gelişmelerin önünde önemli bir bariyer haline gelen yolsuzluk devlet içinde oluşan sorunlar sonrası da ortaya çıkmaktadır. Örneğin zayıf devletlerin kötü yönetimi sonrası bürokratik aksamalar, kamudaki yetersiz hizmetler veya kanunların etkisinin azalması sonrası yolsuzluk görülmektedir. Devlet için görevlerde veya özel sektörlerde çalışan bireylerin çıkar talepleri sebebiyle yolsuzluk artmaktadır. Daha açık bir ifade ile devlet içi sorunların artmasından sonra bireylerin çıkar taleplerine bağlı olarak yolsuzluk artış ve azalış gösterebilir.

Yolsuzluğun ekonomik yatırım, ekonomik gelişme, gelir dağılımı gibi faktörlerin önünde bir engeldir. Özellikle yolsuzluk makroekonomik alanların gelişimini olumsuz etkilemiştir. Bu olumsuz etkiyi en aza indirebilmek için devletlerin kendi içinde önlemler alması gerekmektedir. Aksi durumda devlet ve toplum arasında mevcut barışın ve huzurun temelleri olan karşılıklı güven, adalet ve eşitlik ilkeleri zarar görmektedir. Dolayısıyla toplum içinde çıkar ilişkileri, güvensizlik gibi önemli toplum sorunları artar ve buna paralel olarak kaosun yükselir.

Bu çalışmanın amacı yolsuzluğun iktisadi büyümeye olan etkilerini literatürde bulunan ve eksik olduğu düşünülen kontrol değişkenler ekleyerek analiz etmektir. Bu doğrultuda ilk olarak yolsuzluk kavramsal açıdan incelenmiş ve nedenlerini, nasıl ölçüleceği, hangi ölçütlerin kullanıldığı açıklanmıştır. Çalışmanın devamında ilgili değişkenler ile model oluşturulmuş ve ekonometrik analiz aşamasına geçilmiştir. Bu aşamada öncelikle değişkenlerin sabit ve trendlerine bakılmış ardından birim kök analizi yapılmıştır. Modelde kısa ve uzun dönemli ilişkinin incelenmesi için ARDL testi uygulanmıştır. Ülkemizde yolsuzluğun ekonomik büyümeye olan negatif yönlü etkisi kanıtlanmış ve bu konuda ilgili değerlendirme öneriler yapılmıştır.

2. YOLSUZLUĞUN KAVRAMSAL AÇIDAN ANALİZİ VE NEDENLERİ

Yolsuzluk tanım olarak bakıldığında; devlet kaynaklarının kişi veya gruplar tarafından devlet dışı çıkarlar için kullanılması ve bu sayede bireylerin güç veya servet kazanmasıdır. Bu durum bir görevin veya bir yetkinin kötüye kullanılması olarak tanımlanır (tdk.gov.tr).

Literatür araştırması yapıldığında yolsuzluk karşımıza İngiliz dilinde “*corruption*” kelimesi ile karşımıza çıkmaktadır. Rüşvet verme, ahlaki bozukluk veya yozlaşma anlamlarında kullanılmaktadır. Latince de ise “*corrumpere*” olarak bilinen yolsuzluk yine yasa dışı, ahlaksızlık, gayrimeşru gibi anlamlar taşımaktadır (Mutuwafhethu, 1997: 191). Dominic’e göre (2014) yolsuzluğun on temel nedeni vardır:

Tablo 1: Yolsuzluğun Nedenleri

☞ Bireysel çıkarlar	☞ Yasalar ve yetersiz kontroller
☞ Bireysel ahlaki hassasiyetin azalması	☞ Yavaş adli işlemler
☞ Kamuda veya özel kurumlarda çalışırken hizmet duyusunun olmaması	☞ Terfilerde ahlaki kriter eksikliği
☞ Yolsuzluğa göz yuman kültürel ortamlar	☞ Yolsuzluk suçlamalarını önemsiz göstermek
☞ Şeffaflığın olmaması	☞ Yolsuzluk suçlamalarına az tepki vermek

Kaynak: Dominic, 2014.

Yolsuzluğun en yaygın görüldüğü alan kamu iktisadi ve idari birimleridir. Dolayısıyla devlet yönetiminin kamu alanlarını sıkı bir disiplinle incelemesi gerekmektedir. Kişi, grup veya siyasiler tarafından doğrudan ya da dolaylı olarak yolsuzluk işlenebilir. Bu sebeple, yolsuzluk çeşitli şekillerde sınıflandırılabilir. Tanzi’ye göre bu sınıflandırma aşağıdaki gibidir (1998: 569-570);

- ✓ Siyasi yolsuzluklar; devlet için üst düzeyde çalışan bireyler tarafından yapılan yolsuzluklardır. Bu tür yolsuzluklar genel itibarıyla bulunulan mevkilerin daha da yükseltilmesi için kullanılır.
- ✓ Maliyetin düşürülmesinde veya çıkar sağlamak için yapılan yolsuzluklar; ihalelerde maliyetin azaltılması ve daha fazla çıkar sağlanması ve haksız kazancın elde edildiği yolsuzluklardır.
- ✓ Rüşvet yolsuzluğu: yaptırılmak istenen bir iş için yasa dışı yollara başvuru olarak yapılacak işi hızlandırmak için kamu personellerine rüşvet teklif edilmesi veya rüşvet talep edilmesidir. Böylece devlet içinde verilen görevi grup veya birey çıkarları için kullanılan yoldur.
- ✓ Zorunlu veya gönüllü yolsuzluk; herhangi bir işin tamamlanması için zorunlu yapılan yolsuzluk veya işin hemen bitmesi için gönüllü yapılan yolsuzluktur.
- ✓ Merkezi veya yerel yönetimlerde gerçekleşen yolsuzluklar; ihalelerden önce veya işlemler yapılmadan kişilerden veya kurumlardan rüşvet talep edilmesidir.
- ✓ Öngörülebilir veya keyfi yolsuzluklar; yolsuzluğun devlet dairelerinde normal bir hareket olarak algılanması ve keyfi rüşvet alınmasıdır.

Bu tür yolsuzluklar tüm ülkelerde görülebilmektedir ve görüldüğü bölgeye göre değişkenlik gösterebilir. Bu farklılıklara sebep olan unsurlar ise sosyal, siyasal ve ekonomik etkenlerdir. Dolayısıyla yolsuzluk sebepleri sosyo-kültürel, siyasal veya ekonomik nedenler olarak ayrı başlıklar altında incelenebilir. Bu duruma işlerini tamamlamak için çalışanlara kanun dışı ödeme yapmak örnek gösterilebilir. Bu tür bir yolsuzluk işletmenin ve işçilerin performanslarını olumsuz olarak etkileyebilir. Bu yolsuzluğun ortaya çıkarılması oldukça zordur.

3. YOLSUZLUĞUN ÖLÇÜLMESİ VE YOLSUZLUK ENDEKSLERİ

Yolsuzluğun temel nedenlerinden sonra önemli bir diğer konu da bu yolsuzlukların nasıl ortaya çıkarılacağıdır (Uslaner, 2008). Yolsuzluk algısını ölçmek yolsuzluk kavramını belirtmekten daha zordur. Tanzi'ye göre yolsuzluk ölçülebilen bir hareket alanı olabilseydi büyük bir olasılıkla ortadan kaldırılmış olurdu (Tanzi, 1998: 569-570). Dolayısıyla yolsuzluğun ölçülememesi yolsuzluğun ortadan kaldırılamamasına da neden olmaktadır.

Yolsuzluk kavramı insanlığın uygarlaşma döneminden beri varlığını sürdürmektedir. Fakat 90'lı yılların başından beri yolsuzluğun ölçülmesi için araştırma yapılmaktadır (Cockcroft, 2012). Yolsuzlukların ölçülebilmesi için birçok yöntem geliştirilse de çok azı başarılı olabilmıştır. Yolsuzluğun gizliliği sebebi ile yolsuzluğun yapılabildiği doğrudan bireye yöneltililecek bir soru değildir. Bu sebeple anket yapılamaz (Uslaner, 2008). Bu zorluğu aşmak için daha birçok yolun denendiği de bilinmektedir (Ellero, 2015: 43). Uluslararası veri setlerinin ya da algı temelli indekslerin yayınlanması yolsuzluğun çözülmesinde etkili olmuştur. (Rangata, 2008). Yolsuzluk sıralaması, ülkeler arası en popüler konular arasında yer almaktadır. (Spector, 2012).

Günümüzde halen birçok ülkede şubesi olan Uluslararası Şeffaflık Örgütü (Transparency International (TI)) yolsuzluğu ölçmek için Yolsuzluk Algılama Endeksi kurmuş ve bunun üzerinde anket çalışması yapmıştır (Harrison, 2007). Yolsuzluk Algılama Endeksi neredeyse her ülkede bulunan yolsuzluk seviyelerinin değerlendirmesini yapmaktadır. (Lambsdorff, 2007).

1995 yılında başlanan bu çalışma yıldan yıla ülkelerdeki yolsuzluk düzeylerini ölçerek, birçok ülke üzerinde uygulama yapmaktadır. 2012 öncesi ülkelerin değerlendirmesi 1-10 arası sıralanırken, 2012 sonrası 0-100 arası sıralanmaktadır. Raporlara göre, en az yolsuzluk olan ülkeler 0, en çok yolsuzluk yapılan ülkeler ise 100 ile belirtilmektedir. (Harrison, 2007). CPI çeşitli risk alanlarını ve farklı iş adamlarına sunulan ya da onlar tarafından yapılan anketleri de kendi anketlerine dahil edebilmektedir. (Lambsdorff, 2007). Başarılı bir yolsuzluk endeksinin ya da göstergesi dört özelliğe sahiptir. Bunlar (Bayar, 2007: 6):

- ✓ *Güvenilirlik*: Ölçümün hazırlanmasında rol oynayanlar nesnel olmalı ve bazı kesimlerin görüşünü değil genel görüşü yansıtan bir ölçüm olmalıdır.
- ✓ *Geçerlilik*: Reelde ölçülmek istenenin dışına çıkmadan ölçülecek olana odaklanılmalıdır.
- ✓ *Doğruluk*: Hatasız bir ölçüm olmalı ve standart sapmalar büyük olamamalıdır. Buna ek olarak ankete cevap veren kişi sayısının artırılması doğruluğu artıracaklarını da belirtmekte fayda vardır.
- ✓ *Kesinlik*: Nicelik her neyi ölçüyorsa tüm özne ve nesnel kesin/net olmalı ve sorun anlaşılır şekilde belirtilmelidir (İşler ve Kutluay, 2020: 33).

Dünya Bankası bu yolsuzluğun ölçülmesinde dört farklı ölçüt belirtmiştir. Bunlar; net varlık değerlendirmesi, tutuklamalar ve mahkumiyetler, anket metodu, makroekonomik ampirik araştırmalar (World Bank, 1997: 25-27). Bu ölçütlere uygun kullanılan en etkili yöntem anket yöntemidir. Ülkelerin yolsuzluk endeksi sayesinde uluslararası kuruluşların da ülkelere karşı yaklaşımı değişmektedir.

Kurumlarda ve ülkelerdeki yolsuzluklar ile ilgili en popüler endeksler şunlardır: *Uluslararası İş Dünyası Endeksi (BI)*, *Uluslararası Ülke Risk Danışmanlığı Endeksi (ICRG)*, *Uluslararası Şeffaflık Örgütü Rüşvet Verenler Endeksi (BPI)*, *Global Rekabet Edebilirlik Endeksi*, *Küresel Yolsuzluk Barometresi (GCB)* *Uluslararası Şeffaflık Örgütü (TI) Yolsuzluk Algılama Endeksidir*. Bunun yanı sıra, bu endekslerin hepsi birçok gözlemcinin görüşüne ve somut verilere dayanmamaktadır (Amundsen, 1999: 7).

4. LİTERATÜR TARAMASI

Yolsuzluk üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde “*ahlakçılar*” ve “*revizyonistler*” olmak üzere iki farklı görüş olduğu görülmektedir. Ahlakçılar, yolsuzluğun mutlak olarak kaldırılması gerektiğini düşünürken; revizyonistler, yolsuzluğun çarkın işleminde önemli bir etken olduğunu ileri sürmektedir. Bu doğrultuda revizyonistler yolsuzluğu “*tekerleğin içindeki yağ*” olarak işlemektedir ve ekonominin ilerlemesinde önemli bir etkidir. Bu hipotezin en önemli savunucuları Leff (1964), Leys (1965), Nye (1967), Huntington (1968), Friedrich (1972), Lui (1985) ve Acemoğlu ve Verdier (1998)'dir.

Ancak bu noktada ahlakçılara göre yolsuzluk “tekerlek içerisinde kum” olarak ele alınmıştır. Ahlakçılar yolsuzluğun ekonomiyi büyük ölçüde olumsuz etkilediği savunmuştur. Bu hipotezin en iyi savunulduğu çalışmalar Gould ve Reyes (1983), Mauro (1995, 1996), Wei (1997), Tanzi ve Davoodi (1997), Gupta vd. (2000), Pellegrini ve Gerlach (2007), Rock ve Bonnett (2004)’dir. Çalışma kapsamında yolsuzluk üzerine yapılan çalışmalar arasından zaman serisi ve panel analiz yöntemi ile durum değerlendirmesi yapan çalışmalardan bazılarının literatür taraması Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Literatür Taraması

Yazar	Değişkenler	Sonuç
Tanzi & Davoodi (1997)	Yolsuzluk, Kamu Yatırımları, GSYİH, Hükümet Gelirleri ve Harcamaları, Altyapı Kalitesi	Yolsuzluğun kamu yatırımlarını düşürdüğünü dolayısıyla yatırımların azaldığını ve bu açıdan ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilediğini belirtmişlerdir.
Salisu (2000)	Vergi Yüklü, Vergi Sayısı, Kamuda Çalışan Sayısının Genel İstihdama Oranı, GSYİH, Yolsuzluk	Nijerya’da yolsuzluğun kayıt dışı ekonomiye olan etkisinin incelenmesi için Multiple Indicators and Multiple Causes (MIMIC) modelini kullanmıştır. Sonucunda yolsuzluğun ekonomik büyümeyi olumsuz ve istatistikî olarak anlamlı, şekilde etkilediği görülmüştür.
Akçay (2002)	GSYİH, Yolsuzluk Endeksi, Eğitim Seviyesi, Yatırımlar, Nüfus Artışı, Enflasyon	54 farklı gelişmişlik seviyesine sahip ülkede EKK (en küçük kareler yöntemi) kullanılarak analiz yapılmıştır. Çalışma sonucunda yolsuzluğun ekonomik büyümeyi negatif yönlü etkilediği görülmüştür.
Pellegrini & Gerlach (2004)	Yolsuzluk, Gelir, Yatırım, Eğitim Seviyesi, Açıklık, Siyasi Dengesizlik,	33 Afrika ülkesinde 1982-2004 tarihleri arası yolsuzluk ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi analiz etmişlerdir. Çalışma sonucunda yolsuzluğun yatırımlar yolu ile ekonomik büyümeyi önemli ölçüde etkilediği görülmüştür.
Drury vd. (2006)	Büyüme, Yolsuzluk, Yaşam Beklentisi, GSYİH, Nüfus Artışı, Tropikal İklim, Hükümet Harcamaları	1982-1997 aralığını kapsayan çalışmada demokratik ülkelerde yolsuzluk ekonomik büyümeyi anlamlı olarak etkilemezken, demokrasinin olmadığı ülkelerde yolsuzluğun ekonomik büyümeyi büyük ölçüde negatif etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.
Yapraklı (2008)	GSYİH, Şeffaflık, Politik İstikrar, Yolsuzluk, İfade Özgürlüğü, Hukuk Üstünlüğü	Çalışma sonucunda ifade özgürlüğü, şeffaflık, politik istikrar ve hukukun üstünlüğü değişkenlerinin ekonomik büyümeyi negatif etkilediği, yönetimin etkinliği ve yolsuzluğun önlenmesi değişkenlerinin ise ekonomik büyümeyi pozitif etkilediği görülmüştür.
Huang (2012)	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla, Tüfe, Gine Katsayısı, Hükümet Harcamaları, Dış Ticarete Bağımlılık, İnsan Sermayesi	Asya ülkesinde 1995-2010 yılları arasında yolsuzluk, ekonomik büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi Panel Vektör Hata Düzeltme Modeli kullanarak incelemiştir. Sonuç olarak yolsuzluğun ekonomik büyümeyi arttırdığını belirtmiştir.
Johnson vd. (2013)	Yolsuzluk, Eğitim, Nüfus Artışı, Ekonomik Özgürlük, Emek Piyasası Özgürlüğü, Emek Başına Sermaye Kaydı, Vergi Yüklü, Hükümet Harcamaları	Çalışmalarında regülasyonu; devletin ekonomiye hangi kapsamda müdahale ettiğini açıklamak için kullanmışlardır. Bu kapsamda regülasyonun düşük olduğu yerlerde yolsuzluk ekonomiyi olumlu yönde etkilerken, yüksek olduğu yerlerde ise anlamlı bir sonuca ulaşamamıştır.

5. EKONOMETRİK ANALİZ

5.1. Veri Seti, Ekonometrik Yöntem ve Model

Çalışmanın verileri, 1995-2020 yılları arası olmak üzere toplam 26 gözlemden ve yıllık olarak oluşturulmuştur. Çalışmada Ekonomik Büyüme (GDP per capita) bağımlı değişken, Yolsuzluk (CPI Endex- Transparency International The Global Coalition Against Corruption) İşsizlik (Unemployment ILO Estimation Model), Enflasyon (Inflation), Nüfus Artışı (Total Population Growth) bağımsız değişkenler, Hane Halkı Kredi Kartı Harcaması (Household Credit Card Spending Real Index), İnternet Erişimi (İnternet Access By Population (%)) ise kontrol değişkenler olarak belirlenmiştir. Tablo 3’te araştırmada kullanılan veriler, açıklamaları ve verilerin elde edildiği kaynaklar gösterilmektedir.

Tablo 3: Veriler, Açıklamaları ve Veri Kaynağı

Değişkenler	Açıklamaları	Veri Kaynağı
Ingdp	Ekonomik Büyüme (Kişi Başı, yıllık %)	World Bank*
cor	Yolsuzluk Endeksi	CPI Endex**
Inun	İşsizlik	World Bank*
Inenf	Enflasyon	World Bank*
Inpop	Nüfus Artışı	World Bank*
krenx	Hane Halkı Kredi Kartı Harcaması Gerçek Endeksi	EDVS***
Inint	İnternet Erişimi	World Bank*

Not: * World Bank: <https://data.worldbank.org/> , Erişim Tarihi: 01.01.2022.

** CPI Endex: <https://www.transparency.org/> , Erişim Tarihi: 01.01.2022.

*** EDVS: <https://evds2.tcmb.gov.tr/> , Erişim Tarihi: 01.01.2022.

Değişkenler arasındaki ilişkiyi tanımlamak için alternatif bir model üretilmiştir. Modelde ekonomik büyüme bağımlı değişken, yolsuzluk, enflasyon, işsizlik ve nüfus artışı bağımsız değişken; internet erişimi ve hane halkı kredi kartı kullanımını ise kontrol değişkenler olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda model aşağıdaki gibidir;

$$\ln gdp_{it} = \beta_0 + \beta_1 cor_{it} + \beta_2 \ln un_{it} + \beta_3 \ln enf_{it} + \beta_4 \ln pop + \beta_5 krenx_{it} + \beta_6 \ln int_{it} + \varepsilon_{it}$$

i : 1 T: 1995, ..., 2020

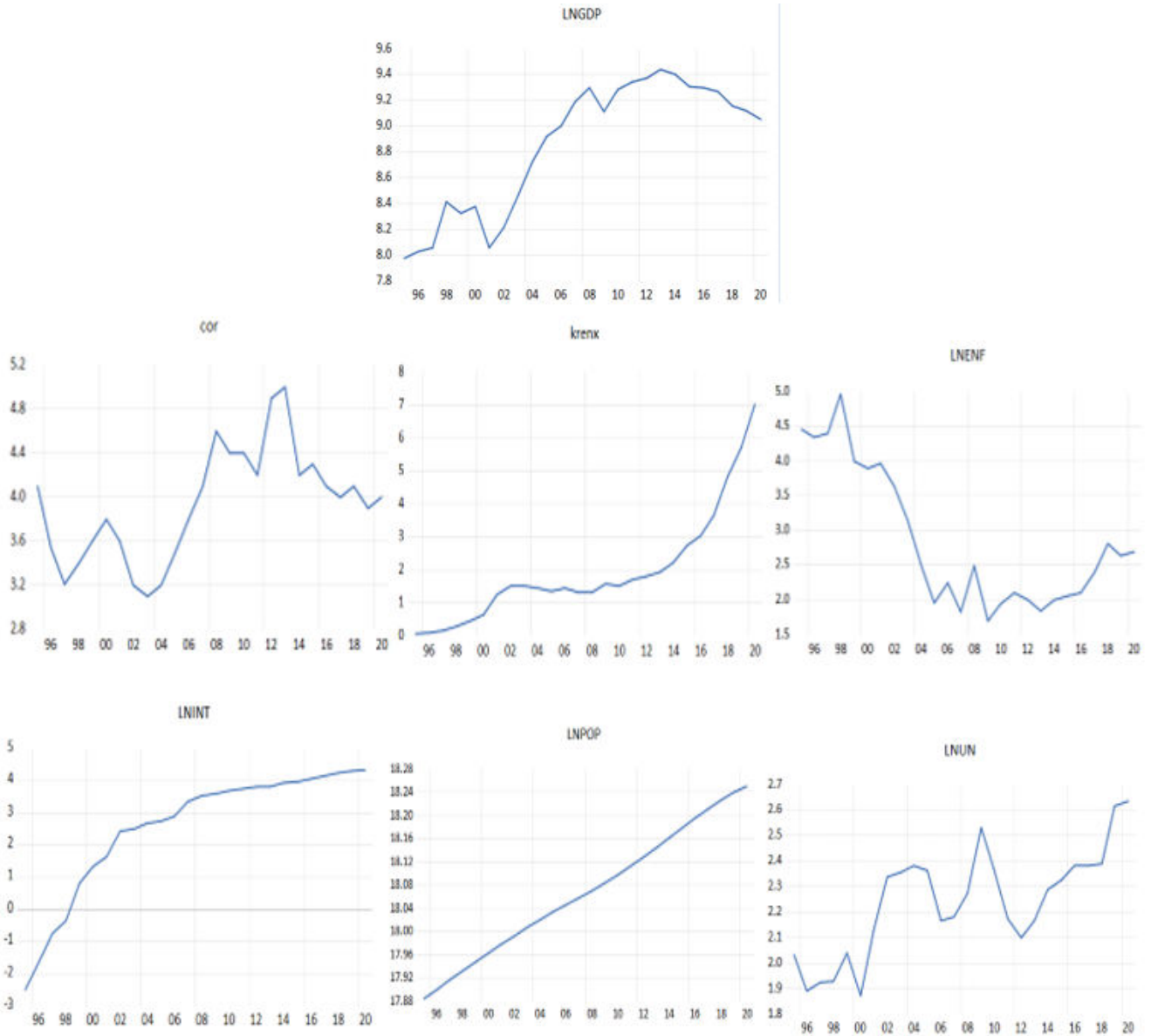
✓ β_0 = sabit regresyon katsayısı

✓ ε_{it} = tesadüfi hata terimi

Çalışmada ekonomik büyüme üzerinde yolsuzluğun etkilerini incelemek için zaman serisi analizi yapılmıştır. Bu doğrultuda değişkenlerin öncelikle birim kök analizi yapılmıştır. Çıkan sonuçlara göre kısa ve uzun dönemli ilişkilerin analizi için ARDL testi uygulanmıştır. Araştırma verilerinin analizinde Eviews paket programı kullanılmıştır.

5.2. Ekonometrik Analiz Sonuçları

Çalışmada birim kök testlerine geçmeden önce değişkenlerin sabit ve/veya trend içerip içermediğini kontrol etmek amacıyla grafikleri analiz edilmiştir. Şekil 1’de değişkenlere ait grafikler verilmiştir.

Şekil 1: Bağımlı, Bağımsız ve Kontrol Değişkenlere Ait Grafikler

Şekil 1’den görüldüğü üzere değişkenlerin tamamının hem sabit hem de trend içermektedir. Yapılacak olan birim kök analizi bu durum dikkate alınarak gerçekleştirilecektir.

5.2.1. Birim Kök Analizi

Ekonometrik analizlerde uygulanacak testlerin doğru sonuçlar verebilmesi için değişkenlerin durağanlık seviyelerinin bilinmesi önemlidir. Dickey ve Fuller (1979,1981) tarafından oluşturulan DF (Dickey&Fuller) birim kök testi ve ADF (Augmented Dickey Fuller) birim kök testi değişkenlerin durağanlık seviyelerinin tespit edilmesinde kullanılmaktadır. Çalışmamızda kullanılan ADF birim kök testinin hipotezi ve alternatif hipotezi şu şekildedir:

H_0 : Birim kök vardır.

H_1 : Birim kök yoktur.

Serilerin birim kök içermesi durağan olmadıklarını, birim kök içermemesi ise durağan olduklarını göstermektedir. Bu aşamada serinin zaman içerisinde başlangıçtan itibaren aynı çıktıyı ürettiği belirlenirse yani serinin durağan olduğu anlaşılırsa genellikle yapılması gereken işlem serilerin trendlerinden arındırılmasıdır. Diğer yandan seriler durağan değilse yani raslantısal bir düzene sahipse bu durumda ise değişkenlerin farkları alınarak serinin durağanlaşması sağlanır.

ADF birim kök testinin uygulanmasında kullanılan eşitlikler şu şekildedir (Dickey ve Fuller, 1981: 1057-1072):

$$\Delta X_t = \beta_0 + \beta_1 X_{t-1} + \sum_{i=1}^k \lambda_i \Delta X_{t-i} + u_t$$

$$\Delta X_t = \beta_0 + \beta_1 X_{t-1} + \beta_2 \text{trend} + \sum_{i=1}^k \lambda_i \Delta X_{t-i} + u_t$$

Eşitlikler incelendiğinde X değişkeni test edilen seriyi, Δ : fark operatörünü, β ve λ parametreleri ise doğrusal zaman trendleri temsil etmektedir. Eşitlikte bulunan u_t parametresi de serinin hata terimini vermektedir. ADF birim kök testinin sonucunda testin istatistik değerinin kritik değerinden büyük olması durumunda boş hipotez reddedilmektedir. Bu doğrultuda çalışmamızda kullanılan seri analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: ADF birim Kök Analizi Sonuçları

	Değişkenler						
	Ingdp	Cor	Inenf	Inunt	Inpop	krenx	Inint
Seviyede	0.914	0.443	0.923	0.185	0.004	1.000	0.115
1. Farkında	0.000	0.001	0.000	0.000	--	0.753	0.002
2. Farkında	--	--	--	--	--	0.000	--

Tablo 4'te verilen ADF birim kök testi sonuçlarına göre bağımlı değişken olan ekonomik büyümenin birinci seviyede durağan olduğu yani I (1) düzeyinde olduğu test edilmiştir. Yolsuzluk, enflasyon, işsizlik ve internet erişimi değişkenlerinin de aynı şekilde birinci seviyede durağan yani I (1) olduğu görülmüştür. Ancak hane halkı kredi kartı kullanımı değişkeni ikinci seviyede durağanlaşmış ve I (2) olarak bulunmuştur.

5.2.2. ARDL Analizi

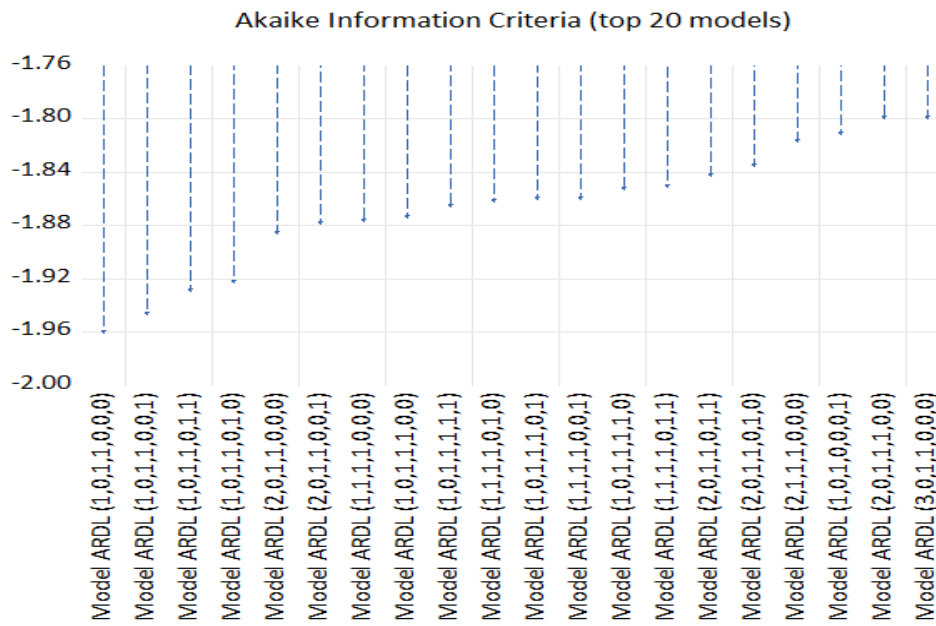
Eşbütünlük analizi için yapılabilmesi için değişkenlerin tamamının aynı seviyede olması gerekmektedir. Aynı seviyede durağan değişkenlere Standart VAR analizi uygulanarak değişkenler arasındaki ilişki yorumlanmaktadır. Ancak değişkenlerin farklı seviyelerde durağan olması eşbütünlük testinin sonuçlarının geçersiz olmasına neden olmaktadır. Bu durumda Peseran ile Shin (1997) tarafından geliştirilen ve değişkenlerin farklı seviyelerde durağan olduğu serilerde de uygulanabilen ARDL (Autoregressive Distributed Lag) testi uygulanmaktadır. ARDL testi aynı zamanda Sınır (Bount) testi olarak da bilinmektedir. ARDL testine ek olarak Standart F testi uygulanarak uzun dönemli ilişkinin analizi gerçekleştirilmektedir. ARDL testinin temel eşitliği şu şekildedir:

$$\Delta y_t = \alpha + \sum_{i=1}^m \beta_1 \Delta y_{t-i} + \sum_{i=1}^m \beta_2 \Delta x_{t-i} + \beta_3 y_{t-1} + \beta_4 x_{t-1} + e_t$$

Eşitliğin temel hipotezi; $H_0: \beta_3 = \beta_4 = 0$ şeklinde belirlenmiştir. Bahmani-Oskooee ve Goswami (2003) tarafından yapılan çalışma sonucunda Standart F testinin gecikme uzunluğuna olan duyarlılığı kanıtlanmıştır. Bu doğrultuda gecikme uzunluğunun (m) belirlenmesi bu aşamada önem arz etmektedir. İncelenen seride AIC ve/veya SC gibi kriterlere göre gecikme düzeyleri tespit edilir (Yıllancı ve Özcan, 2010: 21-33).

Pesaran vd. (2001) tarafından hipotezin değerlendirileceği kritik değerler belirlenmiştir. Burada sabit ve trende uygulanan kısıtlamalara, serinin sabit veya deterministik trend içerme durumuna göre farklı tablo değerleri alınmaktadır. Modelde bulunan değişkenlerin I(1) veya I(0) olup/olmaması, modelde kaç değişkenin yer aldığı, modelde sabit ve/veya trend olması, örneklem boyutu F testinin standart olmayan bir dağılıma sahip olmasına neden olmaktadır.

Bu aşamada dikkat edilmesi gereken diğer bir nokta ise hata terimi katsayısının 0 ile -1 arasında olmasıdır. Hata terimi katsayısı bu aralıkta ise uzun dönemde bir yaklaşma vardır. Katsayının -1 ve -2 arasında olması durumunda uzun dönemde denge değerlerinin azalan şekilde dalgalanmalar yaparak dengeye ulaştığı sonucu çıkarılabilir. Diğer yandan katsayı değerinin pozitif ya da -2 değerinden küçük olması halinde uzun dönemde dengeden uzaklaştığı sonucuna ulaşılır (Allam ve Quazi, 2003:97). ARDL analizi için uygun olan gecikme uzunluğunun belirlenmesinde Akaike Bilgi Kriteri kullanılmıştır. Şekil 2’de modele uygun olan gecikme uzunluğu görülmektedir.

Şekil 2: Akaike Bilgi Kriteri Gecikme Uzunluğu Tespiti

Kurulacak model için en uygun gecikme uzunluğu Şekil 2’de verilen Akaike Bilgi Kriterine göre Model ARDL (1,0,1,1,0,0,0) olarak görülmektedir. Model için uygun olan gecikme uzunluğu tespit edildikten sonra uzun dönemli bir ilişkinin olup olmadığını test etmek için F testi uygulanmıştır.

Tablo 5: F Testi Sonuçları

F İstatistiği	Değerler	Alt Sınır	Üst Sınır
9.057	%10	1.75	2.87
	%5	2.04	3.24
	%2,5	2.32	3.59
k=6	%1	2.66	4.05

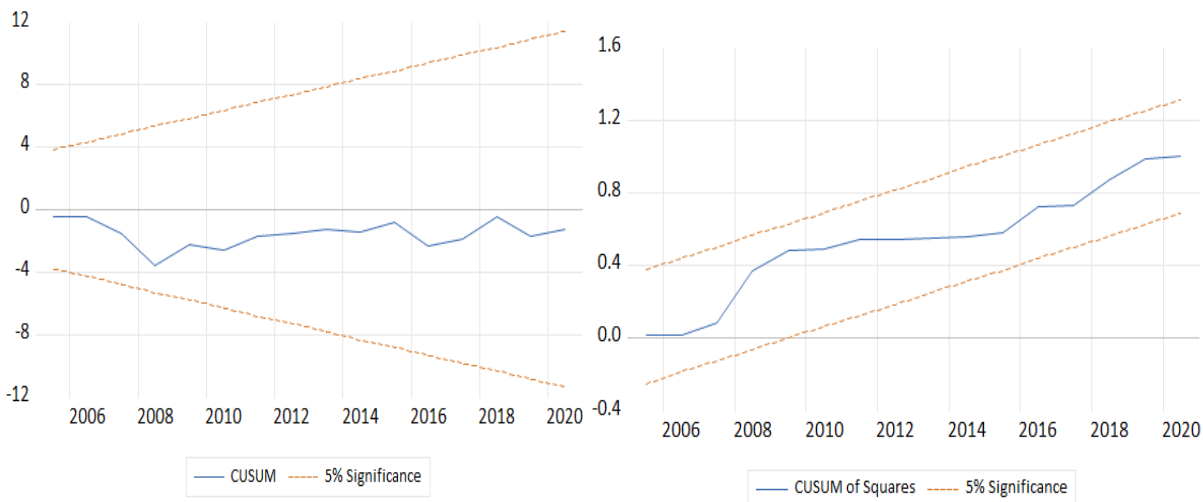
Tablo 5’te verilen sonuçlara göre H₀ hipotezi reddedilmektedir. Yani serilerde eş bütünleşme vardır. Var olan ilişkinin tespitinde gecikmesi dağıtılmış otoregresif model (ARDL) analizi kullanılmıştır. Tablo 6’te ARDL analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 6: ARDL Analizi Sonuçları

Uzun Dönem İlişkisi				
Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	T-İstatistik	Olasılık
Cor	-0.063	0.397	-0.159	0.875
Krenx	-0.598	0.491	1.216	0.241
Lnfnf	0.186	0.459	0.404	0.691
Lnint	0.182	0.195	0.930	0.365
Lnpop	0.521	0.167	3.114	0.006
Lnun	-0.618	0.973	-0.635	0.534
Kısa Dönemli İlişki				
Değişken	Hata Düzeltme Katsayısı	Hata Düzeltme Katsayısı Olasılık		
Eş Bütünleşme (-1)	-0.214	0.000		

ARDL analizi sonucunda modele ekonomik büyümenin, enflasyonun ve hane halkı kredi kartı kullanımı değişkenlerinin birinci gecikmeleri dahil edilmiştir. Ekonomik büyüme bağımlı değişken olarak belirlenmiştir. Tablo 6'da ki sonuçlara göre olasılık değerleri anlamsız olsa bile yolsuzluk, işsizlik ve hane halkı kredi kartı kullanımı değişkenleri ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Diğer taraftan ekonomik büyümeyi; nüfus artışı, enflasyon ve internet erişimi ise pozitif yönde etkilemektedir. ARDL analizi sonucunda hata düzeltme katsayısının -1 ve 0 arasında, yani istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Yani değişkenler arasındaki uzun dönemde meydana gelen bir sapma bir sonraki dönemde %21 oranında bir yaklaşıma göstermektedir. Buradan hareketle yapılan hesaplamalar sonucunda kısa dönem dalgalanmaların, uzun dönem dengesine 4.67 dönem sonunda yakınsayacağı tespit edilmiştir.

Analizin istikrarlı olup olmadığının test edilebilmesi için CUSUM testi ve CUSUM of Squares testi uygulanmıştır. Bu doğrultuda aşağıda Şekil 3'te normallik, CUSUM ve CUSUM of Squares test sonuçları verilmiştir.

Şekil 3: CUSUM Testi ve CUSUM of Squares Testi

Şekil 3'te görüldüğü üzere yapılan CUSUM testi sonucunda yapısal kırılma olmadığı görülmektedir. CUSUM of Squares Testi de bu sonuçları desteklemektedir. Kareleri alınmış değişkenlerinde yapısal kırılma içermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlara ek olarak modelin tutarlılığının analiz edilebilmesi için normallik ve F testi sonuçlarına da bakılmıştır. Normallik testi olasılığı 0.354 olarak tespit edilmiştir. Yani ana kütle hata terimi belirlenen değer etrafında simetrik olarak dağılım göstermektedir. F testi sonucunda ise olasılık değeri 0.342 olarak çıkmıştır. Bu durumda F testinin olasılık değeri 0.01 değerinden büyük olduğu için model hata içermemektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yolsuzlukla ilgili literatür incelendiğinde özellikle bir kısım araştırmacılar olumlu etkilerden söz etseler de genellikle gelişmekte olan ülkelerde yolsuzluk büyük çoğunlukla ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilemektedir. Çalışmanın elde ettiği bulgulara bakıldığında yolsuzluğun, ekonomik büyüme üzerinde negatif etkisinin olduğu kanıtlanmaktadır. Aynı zamanda sonuçlara göre işsizlik ve hane halkı kredi kartı kullanımının da ekonomik büyümeyi negatif etkilediği görülmektedir. Diğer yandan nüfus artışı, enflasyon ve internet erişimi ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkilemektedir.

Yolsuzlukla mücadelede uzun vadeli planlar daha başarılıdır. Öncelikle yolsuzluğun, tespit edildiği noktaya hangi kanallar yoluyla aktarıldığı bulunmalıdır. Ülkemizde yolsuzlukla mücadelede var olan çalışmalara alternatif stratejiler geliştirilmelidir. Bu stratejilere örnek verilecek olursa:

- ✓ Özel ve kamu sektöründe kurumsal şeffaflığın daha çok kontrolünün sağlanması,
- ✓ Özellikle kamu kurumlarında yozlaşmış davranışlara tolerans gösterilmemesi,
- ✓ Toplumı üretmeye yönlendiren teşviklerin artırılması,
- ✓ İstihdam imkânı yüksek olan küçük işletmelerin sürdürülebilirliğinin sağlanması,
- ✓ Öğretim noktasında ağır basan eğitim sisteminin, ahlaki boyutta da yeterli düzeye getirilmesi,
- ✓ Gelişen teknoloji ile nakitsiz ekonomiye geçişte, güvenlik sistemlerinin daha dikkatli geliştirilmesi.

Bu gibi önemli noktalara yoğunlaşılır ise yolsuzluğa karşı daha güçlü bir savunma mekanizması geliştirilebilir. Günümüz ve gelecek için yolsuzluğun ekonomik boyutunu incelemek üzere yapılan araştırmalarda teknolojinin

de yer alması gerekmektedir. Özellikle sanal alışverişlerin her geçen gün arttığı ve nakitsiz ekonomi alanında ilerlemelerin yaşandığı göz ardı edilmemelidir. Gelecekte ekonomik büyümenin en önemli unsurlarından birini bu alanın oluşturacağı görülmektedir. Sanal savunma sistemlerinin zayıf olması yolsuzluğun daha ağır tahribatlarına neden olmaktadır.

KAYNAKÇA

- Acemoğlu, D. ve Thierry V. (1998). *Property Rights, Corruption and the Allocation of Talent: A General Equilibrium Approach*, Economic Journal, Vol. 108, No. 450.
- Akçay, S. (2002). *Corruption and Economic Growth: A Cross-National Study*. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 57(1); 1-13.
- Amundsen, I. (1999). *Political Corruption: An Introduction to the Issues*. WP 1999: 1-7.
- Alam, I. ve R. Quazi (2003). *Determinants of Capital Flight: an econometric case study of Bangladesh*, International Review of Applied Economics, 17 (1), 85-103.
- Bayar, G. (2007). *Türkiye’de Yolsuzluğun Nedenleri Ekonometrik Bir İnceleme*. Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni.
- Berkman, Ü. (2022). *Yolsuzluğun Etkileri ve Sonuçları: Literatürdeki Görüşler ve Tartışmalar*, http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/43/3/umit_berkman.pdf, Erişim Tarihi: 18.01.2022.
- Cockcroft, L. (2012). *Global corruption: Money, power and ethics in the modern world*. London: I.B.Tauris.
- Dickey, D.A. and Fuller, W.A. (1979). *Distribution of the Estimators for Autoregressive Time Series with a Unit Root*, Journal of American Statistical Association, 74, 427-431. Dickey,
- D.A. and Fuller, W.A. (1981). *Likelihood Ratio Statistics for Autoregressive Time Series Analysis with a Unit Root*, Econometrica, 49, 1057-1072. With a Unit Root. Econometrica, 49(4), 1057-1072.
- Dominic, Gasbarro, M. (2014). <https://blog.iese.edu/ethics/2014/11/06/corruption-10-possible-causes/><https://blog.iese.edu/ethics/2014/11/06/corruption-10-possiblecauses/u.t>. Erişim Tarihi: 09.01.2022.
- Drury, A., Cooper, J. K. & Lusztig, M. (2006). *Corruption, Democracy and Economic Growth*, International Political Science Review, Vol. 27, No. 2.
- Ellero, J. (2015). *Crumbling Housing And Failed Promises: A Critical Study Of Corruption In Low Cost Housing In The Phoenix Area*. Master Dissertation, University Of Kwazulu-Natal.
- Engle R.F., Granger C.W.J. (1987). *Co-Integration and Error Correction: Representation, Estimation, and Testing*, Econometrica, 55(2), 251-276.
- Friedrich, Carl J. (1972). *The Pathology of Politics, Violence, Betrayal, Corruption, Secrecy and Propaganda*, New York: Harper And Row.
- Gould, D.J., Jose A.R. (1983). *The Effects of Corruption on Administrative Performance*, World Bank Staff Working Paper No. 580, Washington, DC: The World Bank.
- Gupta, S., Hamid R. D., & Tiongson, E. (2000). *Corruption and the Provision of Health Care and Education Services*, IMF Working Paper, WP/00/116.
- Harrison, E. (2007). *Corruption*. Development in Practice, 17(4-5), 672-678.
- Huang, C.J. (2012). *Corruption, Economic Growth, and Income Inequality: Evidence from Ten Countries in Asia*. World Academy of Science, Engineering and TechnolnICRG, Vol: 66, 354-358.
- Huntington, S. P. (1968), *Political Order in Changing Societies*, New Haven, Ct: Yale University Press.
- İşler, K., Kutluay Tutar, F. (2020). *Yolsuzlukla Mücadele: Seçilmiş Ülke Örnekleri*. İzmir Sosyal Bilimler Dergisi, 2 (1), 30-41.
- Johnson, N. D., Ruger, W., Sorens, J., & Yamarik, S. (2013). *Corruption, Regulation, and Growth: An Empirical Study of the United States*. George Mason University, Department of Economics, Working Paper No. 13-21.
- Lambsdorff, J. (2007). *The institutional economics of corruption and reform: Theory, evidence and policy*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Leff, Nathaniel H. (1964). *Economic Development through Bureaucratic Corruption*, American Behavioral Scientist, Vol. 8, No. 3.
- Leys, Colin (1965), "What is the Problem about Corruption?", Journal of Modern African Studies, Vol.3, No.2.
- Lui, Francis T. (1985). *An Equilibrium Queuing Model of Bribery*, Journal of Political Economy, Sayı: 93.
- Mauro, Paolo (1995). *Corruption and Growth*, *Quarterly Journal of Economic*, Vol. 110, No 3.
- Mauro, Paolo (1996). *The Effects of Corruption on Growth, Investment, and Government Expenditure*, IMF Working Paper WP/96/98, Washington, DC: International Monetary Fund, Sept.
- Mutuwafhethu, J., M. (1997). *Developing A Work Ethic in the Public Sector Political and Administrative Corruption*, (Seminar), IIAS and TODAE, Ankara s.191
- Nye, J. S. (1967). *Corruption and Political Development: A Cost-Benefit Analysis*, American Political Science Review, Vol. 61, No. 2.
- Pellegrini, L., & Gerlagh, R. (2004). *Corruption's effect on growth and its transmission channels*. *Kyklos*, 57 (3), 429-456.
- Pellegrini, L., Reyer G. (2007). *Causes of Corruption: A Survey of Cross Country Analyses and Extended Results*, *Economics of Governance*, Vol. 9, No. 3.
- Pesaran, H.M., Shin Y. ve Smith R.J. (2001). *Bounds Testing Approach to the Analysis of Level Relationships*, *Journal of Applied Econometrics*, 16(3), 289-326.
- Rangata, M. (2008). *Corruption and Maladministration*. Durban: University of KwaZulu-Natal.
- Rock, M.T, Bonnett, H. (2004). *The Comparative Politics of Corruption: Accounting for the East Asian Paradox in Empirical Studies Of Corruption*, *Growth and Investment*, *World Development*, 32(6).
- Salisu, M. (2000). *Corruption in Nigeria*, Lancaster University, Management School, Working Paper, 2000/006, Lancaster, UK.
- Spector, B. (2012). *Detecting corruption in developing countries: Identifying causes/strategies for action*. Virginia: Kumarian Press.
- Tanzi, V., and Davoodi, H. (1997). *Corruption, Pubic Investment, and Growth*. International Monetary Fund, IMF Working Paper No:139.
- Tanzi, Vito (1998). *Corruption Around the World Causes, Consequences, Scope, and Cures*, IMF Staff Papers, 45(4), 559-594.
- Türk Dil Kurumu, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GT Erişim Tarihi: 20.01.2022.
- Uslaner, E. (2008). *Corruption, inequality and the rule of law*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Yapraklı, S. (2008). *Kurumsal Yapının Ekonomik Büyüme Etkisi: Üst- Orta Gelir Düzeyindeki Ülkeler Üzerine Bir Uygulama*. *Ege Akademik Bakış*, 8(1); 301-317.
- Yılcı, V. & Özcan, B. (2010). *Yapısal Kırılmalar Altında Türkiye için Savunma Harcamaları ile GSMH Arasındaki İlişkinin Analizi*, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 11(1): 21-33.
- Wei, Shang-Jin (1997). *Why is Corruption So Much More Taxing Than Tax? Arbitrariness Kills*, *Cambridge, Massachusetts: National Bureau of Economic Research*, <http://papers.nber.org/papers/w6255.pdf> (Erişim Tarihi: 15.01.2022).
- World Bank (1997). *Helping Countries Combat Corruption The Role of the World Bank*, <http://www1.worldbank.org/publicsector/anticorrupt/corruptn/corruptn.pdf> , Erişim Tarihi: 10.01.2022.
- World Economic Form, (2022). <https://www.weforum.org/agenda/2015/05/how-does-corruption-affect-economic-growth/u.t.>, Erişim Tarihi: 25.01.2022.